

Жінка і війна

Для кожного українця вторгнення ворога на нашу територію залишило кривавий слід у серці. Багато чоловіків пішли захищати рідну землю, мир і спокій своїх родин та майбутніх поколінь.

Вдома залишилися матері, дружини, доньки. Біль — замість щастя, сльози — замість щасливого сміху, розпач — замість надії. Для українських жінок війна стала не просто потрясінням, вона відкрила приховану неймовірну внутрішню силу та «другий подих», а подекуди й можливості для самореалізації.

Мати, любляча дружина, турботлива сестра чи кохана — вони нарівні з чоловіками рішуче і відважно стали на захист Батьківщини, кожен на своєму «фронті».

Все частіше ми чуємо вираз «вкрадена весна», але цю весну я хочу залишити в нашій пам'яті мужньою, незламною і надихаючою!

Ми продовжуємо працювати під час війни, продовжуємо зростати професійно, множимо знання, а головне — ми дізналися про себе те, про що більшість із нас і не здогадувалася.

У новому випуску FEMIDA.UA читайте історії сильних жінок та надихайтеся їхньою силою. Ці жінки знають секрети успіху, йдуть до своєї мети та ніколи не здаються!

Не втомлюся дякувати нашим воїнам, рятувальникам, медикам, безмежна вдячність волонтерам.

Наша редакція також працює для вас!

Працюємо далі! Разом ідемо до Перемоги! Слава Україні!

**Головний редактор
Олена Андейкіна-Зварич**

Зміст

Анна Тігіпко	4
Експертка з фінансів, засновниця та CEO izibank, входить до рейтингу топ-50 найвпливовіших жінок фінтеху 2022 року, мама 4-х дітей	
Олександра Кармаза	8
Член Центральної виборчої комісії, доктор юридичних наук, професор	
Олена Широкова	14
Президентка UBC, бізнес-юристка	
Оксана Цимбрівська	20
Керівник Проекту ЄС «Право-Justice» в Україні	
Вікторія Паращенко	24
Екс-заступник Міністра культури, віце-президент «Біомедичної інженерії», президент Міжнародної дипломатичної ради в Україні, командир жіночої роти ДФТГ формування Батальйону «Сильна Нація»	
Анна Огречук	28
Керуюча партнерка LCF Law Group, президентка Асоціації правників України	
Юлія Бездоля	34
Суддя Господарського суду Одеської області, член Правління Асоціації розвитку суддівського самоврядування України	
Тетяна Харєбава	38
Керівниця юридичного департаменту міжнародного ІТ холдингу Sport Labs Group, адвокатка, заступниця Голови Ради комітету АПУ з інтелектуальної власності, членкиня ради Інтернет комітету Міжнародної асоціації власників торговельних марок (INTA)	
Ольга Ступак	42
Суддя Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду	
Наталія Ковалко	48
Доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри фінансового права Навчально-наукового інституту права в КНУ ім. Тараса Шевченка, фахівець з управління конфліктами та медіації НАК «Нафтогаз України», адвокат, бізнес-медіатор, soft-skills тренер, національний експерт міжнародних проєктів в Україні, член Кваліфікаційної палати КДКА Київської області	
Тетяна Опанасюк	52
Начальник юридичного управління Державної судової адміністрації України	

Оксана Русецька	56
Медіатор, приватний виконавець виконавчого округу Дніпропетровської області	
Леся Будзан	60
Суддя Подільського районного суду міста Києва, кандидат юридичних наук	
Мар'яна Горецька	62
Адвокат, керівник корпоративного відділу ЮФ «Горецький і Партнери»	
Зоя Ярош	66
Юрист, депутат Київради	
Катерина Аніщенко	70
Адвокат, Член Асоціації правників України, Член Національної Асоціації Адвокатів України	
Олена Павлюк	74
Суддя Хмельницького міськрайонного суду Вінницької області, Заслужений юрист України	
Людмила Куса	78
Молодший партнер Gracers Law Firm, керівник практики вирішення спорів, голова Комітету ААУ з White-collar crime	
Олена Сотник	82
Радниця віце-прем'єрки з Європейської інтеграції, голова представництва в Україні Расмуссен Глобал	
Анна Кухарчук	90
Адвокат, керуючий партнер ЮК «Надійний правовий партнер»	
Олена Журавська	94
Суддя Деснянського районного суду міста Києва, секретар Ради суддів України	
Тетяна Андріанова	98
СЕО Октава Капітал, керуючий партнер Нота Груп	
Марія Ілляшик	102
Юрисконсульт ТОВ «БАСФ Т.О.В.»	
Олександра Яновська	104
Доктор юридичних наук, професор, суддя Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду	
Ольга Драчевська	108
Директор та засновник ЮК «Інколанс», к.ю.н., керуюча АБ Ольги Драчевської, практикуючий адвокат, радник з юридичних питань першого віце-президента ТПП України, член ТППУ та Київської ТПП, бізнес-медіатор, член НАМУ, телевізійний експерт на телеканалах «Україна», «UA:Перший», «Інтер»	

Наталія Лісневська	112
Адвокат, PhD. Заступник Міністра охорони здоров'я (2014-2015)	
Ірина Нараєвська	114
Адвокат з податкового права, засновниця компанії «Нілос», партнер в Адвокатському об'єднанні «Клочков та партнери»	
Надія Білоус	118
Senior Legal Project Lead – проєкт зі сталого розвитку Generation Impact. Залучена у волонтерський проєкт Dattalion як Advocacy Lead	
Тетяна Жидачек	120
Адвокат, керівник Адвокатського бюро Тетяни Жидачек, член Комітету з сімейного права НААУ	
Дарина Старовойтова	124
Адвокат, керівник цивільної практики ЮФ «Горецький і Партнери», медіатор	
Світлана Трофимчук	130
Адвокат, керуючий партнер Адвокатського об'єднання «ЛексАрс»	
Марія Фесик	134
Приватний виконавець виконавчого округу м. Києва, аспірантка Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України	
Андріана Фозекош	138
Адвокат з кримінальних справ у АО «AVER LEX». Адвокат Волонтерського руху «Адвокати ЗСУ»	
Алла Бронішевська	140
Практикуючий адвокат, член НААУ. Спеціаліст в галузі корпоративного управління, М&A, оподаткування, інтелектуальної власності, трудового та сімейного права, захисту прав людини, вирішення спорів	
Мирослава Сорока	144
Сімейний адвокат. Адвокат у сфері сімейного права. Член комітету захисту прав людини НААУ	
Ірина Бігунець	148
Адвокат	
ЖІНКИ І ВІЙНА: ТІ, ЩО ПІДКОРИЛИ СВІТ	
Ірена Сендлерова	32
Грейс Мюррей Гоппер	33
Мати Тереза	50
Маргарет Тетчер	51
Елізабет Александра Мері Віндзор.	
Єлизавета II	88
Берта фон Зуттнер	89
Марія Кюрі-Склодовська	128
Елеонора Рузвельт	129
Індіра Ганді	133
Амелія Мері Ергарт	152

Засновник та видавець:
ТОВ БСВ Профменеджмент

Головний редактор:
Олена Андрейкіна-Зварич

Журналіст:
Тетяна Пашковська

Дизайн:
«Speka agency» (ФОП Чулой)

Верстка:
Ірина Кирноз

Наклад: 1000 примірників.

Періодичність виходу
6 разів на рік.

Сфера розповсюдження:
загальнодержавна, зарубіжна.

Адреса редакції:
01135, м. Київ,
вул. Полтавська 10, оф. 245

**З питань співпраці,
розміщення реклами
та розповсюдження
звертайтеся:**
тел. (099) 460-20-24
e-mail: office@femida.ua

Свідоцтво про державну
реєстрацію друкованого
засобу масової
інформації:
КВ № 20776-10576 ПР

Видається з 2010 року.
Передрук матеріалів можливий
лише за наявності письмової
згоди редакції.

Думка редакції може не збігатись
з думками авторів.

Відповідальність за зміст реклами
несуть рекламодавці.

Видруковано:
підприємство ФОП Кудіна Г.О.,
на типографії
Товариство з обмеженою
відповідальністю
«Арт Студія Друку»

Експертка з фінансів,
засновниця та CEO izibank,
входить до рейтингу топ-50
найвпливовіших жінок
фінтеху 2022 року,
мама 4-х дітей

Анна Тігіпко

Анно, як Вам вдалось створити успішний небанк, коли вже існував Моно?

У нас достатньо великий ринок, щоб була альтернатива. Можливо, здивую вас, але нас цікавить клієнт традиційного банку. Той, що втомився ходити у відділення і якого не влаштовує сервіс та тарифи. Тому ми йому пропонуємо izibank — банк у його смартфоні. Із зручним, зрозумілим, яскравим застосунком та вигідними тарифами. Наш клієнт завжди отримує: 5% за залишок коштів на рахунку, кешбек до 600 гривень щомісяця, депозит за привабливими ставками, військові ОВДП, кредитний ліміт до 200 000 гривень. Ми не прагнемо цілеспрямовано аудиторію Моно, а фокусуємось на масовому сегменті.

Izibank дуже органічно з'явився, адже для групи ТАС було важливим створити власний технологічний продукт. Для втілення цієї ідеї була сформована команда. Поясню, чому ми відмовились від аутсорсингу. Справа в тому, що IT-продукт потребує швидкої адаптації та технологічного розвитку. Я хотіла створити класний та легкий продукт, і з командою розробників досягти успіху та еволюції. Зізнаюсь, цей шлях довгий та важкий. Але мені приносить величезне задоволення долучатись до цих процесів, адже це й особистісний розвиток. Приємно спостерігати, як продукт удосконалюється, а команда збільшується.

В Україні дуже розвинений фінансовий сектор. Думаю, що в цьому переконались українці, які вимушено покинули нашу країну через війну. Адже за кордоном сервіси не працюють для клієнта 24/7. А щоб отримати будь-яку банківську послугу, необхідно прийти у відділення із великою кількістю документів. Іноземцям є чому в нас повчитись. Тому, звісно, майбутнє за необанками. І нам необхідно постійно удосконалю-

вати існуючі та додавати нові продукти.

Мене часто запитують, чим небанки відрізняються один від одного. Іншими словами, які в izibank переваги. Відповідь дуже проста: альтернативні відсотки на депозити, кредити та маркетингова подача. Наприклад, ми одразу стартували із 25-ма продуктами і зараз дуже активно розвиваємось.

Повертаючись до вашого запитання — для нашого ринку це нормально, що в Україні існуючі небанки розвиваються і з'являються нові гравці. Звісно, за кілька років залишаться найкращі.

Як війна вплинула на Вашу роботу?

Нам довелось швидко адаптуватись та продовжити якісно обслуговувати клієнтів 24/7. І завдяки гнучкій команді усе вдалось!

Як би це жахливо не звучало, але пандемія Covid навчила нас дистанційно працювати. Тому вся інформація вже давно зберігалась у хмарах, кожен до них мав доступ. Працівники продовжили роботу, доїхавши у відносно безпечні місця.

Звісно, нам довелось оптимізувати кілька процесів та змістити фокус на інші проекти. Ми змінили стратегію щодо інвестиційного напрямку, зменшили витрати за деякими статтями, але нам вдалось зберегти робочі місця та вчасно виплачувати зарплату.

І блекаут не став нам на заваді. Встановили генератори та забезпечили стабільний інтернет.

Зараз ми активно впроваджуємо ОВДП. Працюємо над страхуванням, оплатою частинами. Додали англійську мову в додаток. До речі, у нас ніколи не було російської! Днями оновили застосунок та візуал. Словом, не припиняємо покращення та розвиток, ні на секунду.

Що зараз може отримати клієнт від izibank?

З нами все на ізі. Зрозумілий, легкий та зручний у користуванні, яскравий застосунок у смартфоні. У нас немає чат-боту із стандартними та автоматичними відповідями. Клієнт, написавши у чат або зателефонувавши, отримує всю необхідну інформацію від працівника кол-центру, який, нагадую, працює 24/7.

Ми щомісяця даємо вигідний кешбек на дві категорії, якими найчастіше користуються наші клієнти. На кешбеці можна заощадити до 600 гривень. До речі, він одразу повертається на картку. Зручно бачити та підраховувати заощадження.

Клієнту вигідно тримати кошти на рахунку, адже за це він щомісяця отримує 5%.

Izibank в травні повернув кредитування клієнтів. Ми були одні з перших! А зараз єдині даємо кредитний ліміт новим клієнтам до 200 000 гривень.

У нас можна відкрити депозит за вигідними ставками до 62-х днів. В доларах, завжди за нижчим курсом.

Українці можуть підтримати країну та інвестувати у ОВДП — по закінченню строку отримують кошти з відсотком.

Як ефективно працювати з депозитами та як заробляти на послугі «кешбек»?

Депозит — це хороший продукт, щоб зберегти та заробити кошти.

Завжди рекомендую поставити ціль, заради якої плануєте депозит. Наприклад, хочете фінансову подушку — для цього краще шукати пропозиції не з найвищими відсотками, але стабільним накопиченням та можливістю зняти гроші за потреби. Або ж мрієте накопичити на авто. В izibank це називається «цілі» — можна візуалізувати ціль та визначити щомі-

сячний платіж, отримати користь від своїх витрат. Так у нас працює «заначка», де ви самі собі перехрануєте певну суму. Обираєте: щоденно, щотижнево, щомісячно. Депозит можна обрати в гривнях, доларах, євро. Зазначити зручний спосіб нарахування % та внесення коштів. Виплати можна отримати на картку або готівкою у касі банку.

Кешбек — це коли банк повертає клієнту частину суми, витраченої за допомогою картки. До речі, за кордоном така послуга зовсім мінімальна.

Як заробити максимальний кешбек? Порахуйте, на які потреби ви найбільше витрачаєте в місяць. Оберіть за цією категорією кешбек. Кожен банк щомісяця змінює відсотки за категоріями. Якщо у вашому гаманці дві картки, в застосунках необхідно проаналізувати, де кешбек вигідніший і обрати його. Наприклад, в січні ми давали 5% кешбеку на категорію «книги». Ви могли скласти список книг для себе і кілька на подарунок, придбати та отримати класний відсоток собі на картку. Цього місяця у нас 3% на «медицину і косметику», і ви ще встигаєте придбати засоби для догляду з вигідним поверненням коштів. Вивести кошти з кешбеку можна

наприкінці місяця на картку. Нагадую, максимальне заощадження до 600 гривень.

Чи варто сьогодні купувати облігації і чи можна на них заробляти під час війни?

Я дуже хотіла, щоб українці мали змогу купувати облігації. Наша команда доклала максимум зусиль, аби це було можливо. І знову ж, щоб для наших клієнтів цей продукт став зрозумілим та вигідним. В izibank ОВДП можна купити в застосунку приблизно за 10 хвилин.

Переваги облігацій — відсутність оподаткування та підтвердження походження коштів, за які вони придбані. Номінальна вартість однієї облігації 1000 гривень. Проте реальна ціна може бути як менше, так і більше. Чим менший термін інвестиції, тим дешевша облігація. Наприклад, одна облігація, гроші за яку держава обіцяє повернути за півроку, коштуватиме приблизно 962,91 гривні. Дохід залежить саме від терміну. Що більший період, тим більше відсотки. Короткострокові облігації на два місяці принесуть 9,5%, а півторарічні 11,5%.

Купуючи ОВДП, ви інвестуєте в перемогу України. Але все ж,

облігації це більше заощадження, а не заробіток.

В умовах війни контроль за витратами потребує додаткової уваги, аби ефективно управляти коштами та заощаджувати. Як навчитись керувати особистими фінансами?

Війна стала справжнім випробуванням для українців. Зарплати були знижені, а ціни в магазинах зросли на 20%. Багато людей залишилось без роботи. На жаль, така ситуація почала багатьох вчити формувати резервний фонд. Він має покривати ваші витрати хоча б на 3 місяці. Це можуть бути готівкові кошти, рахунки у надійних банків, депозити з можливістю розірвання в будь-який момент.

Які б не були доходи, плануйте витрати так, аби деяка сума грошей залишалась для заощаджень.

Це може бути 10% від доходу. Таким елементарним способом ви за рік легко накопичите ще одну повноцінну зарплату. До речі, якщо її отримуєте на картку, відразу можете 10% перекидати у наш продукт «заначка». Там, окрім зберігання коштів, ще й отримаєте річні нарахування 10%.

Регулярні заощадження мають приносити прибуток. З часом гроші перетворюються на капітал, який можна інвестувати в різні активи та отримувати з них пасивний прибуток. Це можуть бути депозити та гроші на залишку.

А ще в особистих фінансах важливо переглядати щоденні дрібні витрати. Наприклад, кілька горняток кави на день. Такі покупки не від великого бажання та потреби, а за звичкою, наприкінці місяця можуть скласти кругленьку суму. Не закликаю вас відмовитись від усього й одразу. Для початку спробуйте такі витрати скоротити на 25%.

Варто завчасно запланувати витрати на: відпустку, купівлю нерухомості, автомобіля. Накопичувати на них можна: 1) відкладаючи певну невелику суму грошей, розділивши платежі помісячно на рік, а можна й щотижня, роблячи зовсім маленькі зміни; 2) накопичувати кошти протягом кількох місяців, відкладаючи більші суми, а потім використати, коли з'явиться нагода піти у відпустку.

Якщо хочете керувати грошима, то завжди маєте знати, скільки їх у вас. Треба постійно та правильно їх рахувати. А основні статті витрат рекомендую прописувати — це можна робити у гугл-таблицях, або в застосунках. Наприклад, мені комфортно використовувати Excel. А ще важливо не просто регулярно аналізувати витрати, а й шукати можливості для заощадження. Вміння контролювати власні витрати та планувати заощадження — найкорисніші звички на все життя.

На форумі Female Freedom Forum тема Вашого виступу була «Інвестуй в себе: як рухатись під час турбулентності». Поділіться деякими тезами з виступу.

З радістю. Ви, певно, зрозуміли, що я можу довго говорити про заощадження, інвестиції у цінні папери, фінтех та необанки. Але на конференції я хотіла розказати, чому так важливо інвестувати в себе.

За цей рік ми в пришвидшеному темпі стали сильнішими та згуртованішими. Багато зусиль моральних та фізичних віддали країні, ЗСУ, сім'ї, родичам, знайомим і незнайомим людям. Не

завжди пам'ятали про себе, а ефект вигорання та втоми ніхто не відмінив. Нам треба знайти в собі сили та продовжити рухатись далі. В час турбулентності найважливіше концентруватись на своїх потребах. Зізнаюсь, й мені важко дозволити собі, хоч іноді відпочити.

Війна показала нам, що одного дня можна втратити гроші, роботу, житло. Але знання та навички — це актив, який залишається з вами назавжди. Пам'ятайте, що найважливіша інвестиція — у ваше здоров'я. Тому я тримаю власне тіло у хорошій формі, спорт допомагає ментальному здоров'ю. Інвестую в освіту, саморозвиток та професійне спілкування. Постійно споживаю корисний контент. У величезному потоці розставляю власні пріоритети та кажу зайвому «ні». Ціную

себе, свій час та інвестую в себе, чітко розуміючи, який результат мені потрібен.

Ви виховуєте чотирьох дітей. Як вдається балансувати між родиною та роботою?

Я кайфую від того, що роблю. Так, багато працюю, але завжди виділяю час на себе та сім'ю. Ще раз зазначу, що спочатку треба почути свої бажання. Тому щодня займаюсь спортом, під час бігу думаю над новими ідеями, або слухаю «The Economist».

Після роботи — час для сім'ї, телефон відкладаю та усю увагу віддаю дітям і чоловіку, ми вечереємо та спілкуємось. На вихідних у нас — спільні активності. Простий рецепт балансу — вибудувати кордони, аби рутина та інші чинники не поглинули вас!

Член Центральної виборчої комісії,
доктор юридичних наук,
професор

Олександра Кармаза

Введення воєнного стану в Україні, військові дії на майже всій території України змінили розуміння успіху, очікування. Люди зрозуміли, що «завтра» ніколи не буде, є минуле, яке вже пройшло, і теперішнє, яке може закінчитися протягом секунди. У суспільстві домінує «резильєнтність» (здатність людини тримати виклики), а також підтримка один одного. Нині «зміни» — це нова норма, «стабільність» — довоєнний термін, який застарів, «невизначеність» — новий контекст, «непередбачуваність» — нова умова.

25 років
5 місяців

Стаж роботи у сфері права

22 роки

Науковий стаж

21 рік

- Стаж роботи у Верховній Раді України
- Викладацький стаж

>27

Науково-юридична експертиза проектів законів та законів базових нормативно-правових актів у сфері приватного права

≈300

науково-методичних публікацій
18 — наукових публікацій англійською мовою

482

Індекс цитування (всього).
ІЦ Scopus – 7;
ІЦ Google-Академія – 12,
10-індекс – 18

Пані Олександро, Ви — професор Університету штучного інтелекту та цифровізації. Розкажіть, будь ласка, про основні проекти, над якими наразі працює Університет?

Університет штучного інтелекту та цифровізації орієнтований на взаємодію штучного інтелекту з людськими ресурсами. Він являє собою освітній кластер: післядипломна освіта (підвищення кваліфікації), університет (бакалавр, магістратура, аспірантура), коледж, професійно-технічна освіта. Одне з наших головних завдань — сформувати критичну масу якісно підготовлених фахівців у сфері штучного інтелекту та цифровізації за такими напрямками, як «Право», «Менеджмент», «Дизайн», «Фінанси» тощо.

Під моїм керівництвом разом із колегами з різних університетів України, юристами-практиками нещодавно завершили роботу над науково-практичним коментарем Закону України «Про медіацію». У ньому проаналізовано іноземне законодавство у сфері медіації, піддано критичному аналізу деякі норми цього Закону та запропоновано зміни до них.

Ще в планах — видача навчального посібника та підручника з медіації. Закінчуємо роботу над першим в Україні «Довідником зі штучного інтелекту», який охопить багато сфер життя людини і буде виданий українською та англійською мовами.

Окремо хочу зацентувати увагу на створенні навчального посібника щодо застосування штучного інтелекту в державних

інституціях, зокрема, в правосудді України, а також загалом в праві України. Він розкриватиме особливості застосування штучного інтелекту на основі прав людини, верховенства права та демократії. Акцент буде зроблено на роботі Ради Європи у сфері штучного інтелекту та окреслено перспективи його використання в Україні.

Як вплинула війна на роботу установи? Кількість студентів зменшилася?

Війна внесла корективи у всі суспільні відносини в Україні, освітній процес не є виключенням. Ми були вимушені відтермінувати реалізацію деяких проектів, наприклад, створення системи навчання з коледжем та професійно-технічною освітою. Водночас, просвіта та наука — це також наша зброя проти «печерного» сусіда, і наш найнеобхідніший ресурс для швидкого відновлення після перемоги. Попри всі складнощі, знайшли нових партнерів та започаткували міжнародні проекти, спрямували зусилля на Е-освіту для дорослих — перекваліфікацію та підвищення кваліфікації працівників.

Щодо студентів, то їхня жага до знань навіть збільшилася. Я також викладаю в Інституті післядипломної освіти Київського національного університету імені Тараса Шевченка. В середині березня 2022 року було відновлено навчання, неможливо було стримати сльози радості, коли бачила це прекрасне молоде студентство — вмотивоване, із загостренням почуття національної

гідності. Дехто з них служив у теробороні, Збройних Силах України, правоохоронних органах. Молоді, красиві, розумні хлопці та дівчата у «пікселі», сповненні віри в краще майбутнє та жаги знань, пропри те, що стояли на захисті рідних міст та країни.

Яких проблем у роботі додалося через воєнний стан?

Наша єдина проблема — це держава-терорист, з якою у нас дуже довгий спільний кордон і яка розпочала криваву війну проти України. Все інше — робочі процеси, які не зупинялися ані на мить, що б не відбувалося.

У викладацькій діяльності головний виклик — неможливість відновити повноцінні заняття в аудиторіях. Але до цього нас трохи вже підготував коронавірус. Щоправда, без відключень світла та необхідності знаходитися в укриттях. Ми, викладачі, удосконалюємо застосування сучасних комунікаційних технологій у навчальному процесі та навички тайм-менеджменту.

Що стосується Центральної виборчої комісії, то я би розділила роботу на три частини. Перша — поточні питання, пов'язані з обмеженнями у зв'язку з введенням у дію правового режиму воєнного стану. Друга — робота на майбутнє: те, що ми робимо, аби забезпечити відновлення усіх виборчих процесів після припинення чи скасування воєнного стану в Україні. Це дуже важливий процес із прогнозування можливих проблемних питань. Адаже потрібно і очистити комісії від представників заборонених партій, і забезпечити належне адміністрування виборчих процесів у повоєнний період. І головне — створити умови, аби усі внутрішньо переміщені громадяни могли реалізувати своє виборче право.

Третя частина — мій біль — пов'язана із так званими «референдумами», точніше з їхнім недопущенням. Біль, тому що держава-терорист не визнає міжнародного права, як би до нього не апелювати. Проте ми працювали і працюватимемо у цьому напрямку, будемо битися за кожен сантиметр нашої української території, добиватися звільнення від окупантів, у тому числі, через правові механізми.

У Вас досить цікавий професійний шлях. Ви закінчили Київське педагогічне училище № 3 за фахом вчитель початкових класів, працювали вчителем, потім слідчим, помічником-консультантом народних депутатів, головним консультантом в Апараті Верховної Ради України. Крім того, Ви член Центральної виборчої комісії України. Чому обрали саме право?

Моя мама була вчителем і директором сільської школи, я змалечку любила цю професію. Коли прийшов час обирати, вагаючись між педагогікою та юриспруденцією, все ж обрала бути вчителем. Це дійсно покликання — передавати знання молодому поколінню. І я досі не зрадила йому, оскільки вже понад 20 років викладаю в університеті.

Разом із тим, від іншої мрії я також не відмовилася — вступила на юридичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка. І вже на третьому курсі пішла працювати слідчим, щоб теоретичні знання підкріплювати реальною практикою.

На посаді помічника-консультанта народного депутата України навчилася працювати з важливими документами, від змісту яких залежить розвиток держави Україна, забезпечення прав та свобод громадян. А коли із набутим досвідом та знаннями прийшло усвідомлення, наскільки недодержання принципу верховенства права гальмує розвиток нашої держави, то іншого шляху, аніж обрати право — для мене бути вже не могло. Відтак, присвятила 16 років роботі у Головному юридичному управлінні Апарату Верховної Ради України.

Так само і моя нинішня діяльність як члена Центральної виборчої комісії пов'язана із забезпеченням реалізації в Україні принципу верховенства права, законності та принципів демократії, захисту виборчих прав громадян.

Які Ваші основні напрями діяльності в ЦВК?

Мої основні напрями діяльності в Комісії — це координація питань щодо реалізації та захисту виборчих прав громадян

України, дотримання передбачених Конституцією та законами України принципів та засад виборчого процесу, здійснення контролю за додержанням вимог законодавства України про вибори народних депутатів України, координація питань щодо узагальнення практики та підготовки пропозицій стосовно однакового застосування і вдосконалення законодавства України під час організації підготовки і проведення виборів народних депутатів України та координація питань щодо консультативно-методичного забезпечення діяльності виборчих комісій з виборів народних депутатів України.

Також я визначена відповідальною за забезпечення здійснення повноважень ЦВК у Хмельницькій та Чернігівській областях.

Як оцінюєте вітчизняне законодавство з точки зору правника? Які першочергові кроки має зробити законодавець у напрямку його вдосконалення?

Досконале законодавство — це не мета, це постійний шлях. Неможливо раз і назавжди створити «досконале законодавство», адже світ, країна, суспільство не стоять на місці. Тому норми мають вчасно та динамічно реагувати на зміни і виклики.

Надважливо, аби зміст будь-яких нормативно-правових актів відповідав конституційному принципу верховенства права. Кожна норма має працювати на зміцнення України як демократичної, соціальної, правової держави із належним доступом до правосуддя, нульовою толерантністю до корупції та всебічним додержанням прав і свобод людини та громадянина.

Щодо якості законів, хочу процитувати виступ Президента України Володимира Зеленського у Верховній Раді України 3 травня 2022 року: «Закони мають бути вчасними, як ленд-ліз, влучними, як наша «стугна» і «байрактар», та приносити користь, як «нептун».

На мою думку, деякі норми законодавства України все ще потребують ін'єкцій «юридичної визначеності та якості законів». Крім того, частина законодавства України все ще потребує

«Найпотужніша зброя — добрі слова». Спробуйте і переконаєтесь у цьому

адаптації до права Європейського Союзу. Наприклад, мова йде про досягнення стандартів ЄС у здійсненні судочинства в Україні, удосконалення конституційного провадження, діджиталізації та цифровізації деяких процедур в юридичних процесах, встановлення механізму співпраці з Міжнародним кримінальним судом, закріплення ефективного механізму виконання рішень про стягнення з РФ відшкодування за спричинену шкоду тощо.

Зараз як член Центральної виборчої комісії я координую узагальнення практики та підготовку пропозицій щодо однакового застосування і вдосконалення виборчого законодавства України під час організації підготовки і проведення виборів народних депутатів України. Першочергові кроки із вдосконалення виборчого законодавства України мають стосуватися проведення перших виборів у повоєнний період з

урахуванням нових обставин, таких як заборона певних партій, та подолання усіх викликів, створених цією жорстокою війною, застосування сучасних цифрових технологій у виборчому процесі тощо.

Чи є у Вас мрія, що поки не здійснилась? Якщо «так», то яка?

Моя давня мрія — бути суддею, суддею Конституційного Суду України.

На сьогодні реформа Конституційного Суду України стала одним з важливих елементів на шляху України до членства у Європейському Союзі. Саме від її наслідків залежить подальше формування компетентного, незалежного й неупередженого судового органу, а також європейське майбутнє нашої держави. Усвідомлюючи зазначені обставини, маю твердий намір та сповнена рішучості долучити-

ся до втілення у життя запропонованих змін у межах повноважень, визначених Конституцією України та Законом України «Про Конституційний Суд України», задля зміцнення конституційного захисту прав людини та забезпечення повного й неухильного дотримання державою та її відповідними органами норм Конституції України.

Відтак, маю бажання подати свою кандидатуру на конкурс судді Конституційного Суду України.

Крім того, як і кожний з нас, мрію про Велику Перемогу України. На жаль, війна перетворює людей на статистичні дані. Але за кожною цифрою — доля людини. Кожна цифра має ім'я.

Для України як демократичної держави людина, її гідність, права та свободи — першочергові та найголовніші цінності, за які сьогодні покладають життя наші

захисники та захисниці. Завдання правової Української держави — повернути імена всім жертвам воєнних злочинів, злочинців притягнути до відповідальності, розбудувати квітучу, самостійну, економічно-стабільну та незалежну Україну європейського гартунку.

Хочу, щоб після нашої Перемоги світ дивився на Україну «очима Конституційного Суду України», так як він зараз дивиться на нас «очима захисників та захисниць України, очима ЗСУ».

Як Ви вважаєте, чому в суспільстві сформувалась точка зору, що бути юристом престижно?

Мабуть тому, що місія юристів полягає в служінні людям.

Для українського суспільства професія юриста дуже важлива, адже зараз, коли відбувається процес розвитку та становлення нової України, в складі Європейського Союзу, насамперед на правознавче співтовариство покладаються надії і завдання щодо утвердження верховенства права, вдосконалення законодавства, посилення правових гарантій захисту різних верств населення, підвищення правосвідомості та правової культури українців.

Як часто Ви замислюєтесь про недосконалість законодавства?

Наше законодавство потребує ін'єкцій «якості законів». Про це я постійно говорю та пишу вже більше двадцяти років. Я розробила спецкурс щодо техніки юридичного письма. Деякі аспекти цього спецкурсу використовую в інших навчальних дисциплінах, під час читання лекцій студентам.

Одним зі шляхів подолання явища «неякісний закон» вважаю дотримання при написанні проєктів законів «золотого правила», яке пропонує Європейська комісія за демократію через право (Венеційська комісія): стаття не більше 3-х абзаців (частин), абзаці (частини) — не більше 3-х речень, а речення — не більше однієї ідеї.

Щодо якості законів — хочу процитувати тезу із виступу Президента України Володимира Зеленського в парламенті 3 травня

2022 року: «Закони мають бути вчасними, як «ленд-ліз», влучними, як «байрактар», і приносити користь, як «нептун».

Що, на Вашу думку, найбільше заважає розвитку юридичної галузі в Україні?

Труднощі зумовлені низкою проблем, які призводять до надання «неякісних» послуг у сфері юриспруденції. Зокрема, це якість надання освітніх послуг майбутнім юристам. Тож я підтримую зменшення кількості юридичних вузів чи факультетів та залучення в освітній процес поряд з традиційними прийомами та методами навчання інноваційних. Словом, пропоную переглянути методіку навчання у вищих навчальних закладах. Легкий доступ до професії призвів до того, що споживачі інколи обирають юристів, які надають юридичні послуги неякісно. Це спричинює недовіру суспільства до

професії. Ще однією проблемою є небажання юриста вчитися, удосконалювати свої знання, невміння змінюватися.

Законодавство якої країни, на Вашу думку, найбільш досконале?

Складно відповісти, оскільки законодавство кожної країни чи джерела, якими регулюються суспільні відносини в тій чи іншій країні, склалися й формувалися історично. Меж досконалості немає.

18 березня 2004 року Україна прийняла Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». Адаптація законодавства України до законодавства ЄС є пріоритетною складовою про-

цесу євроінтеграції України, що в свою чергу є пріоритетним напрямом української зовнішньої політики.

Кого Ви вважаєте найвидатнішим юристом в історії?

В юриспруденції України — Василя Івановича Кисіля. Життя нас звело, коли я почала працювати над дисертацією «Спадкування в сучасному міжнародному приватному праві» та була закріплена на кафедрі міжнародного приватного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету України. Василь Іванович був науковим керівником моєї кандидатської роботи. З притаманним йому високим професіоналізмом він окреслив основні цілі та завдання в дисертації. Він був відповідальним науковим керівником. Незважаючи на викладацьку роботу та практичну роботу старшого партнера юридичної фірми «Василь Кисіль і Партнери», яка займала багато часу, зауваження та пропозиції до роботи він писав від руки. Розмірковуючи вголос, він озвучував дискусійні частини роботи, говорячи, що це «ваші висновки як автора, і, незважаючи на те, що вони дискусійні, — можуть бути правильними». Тож «останнє слово» в дисертації залишалося за мною. Василь Іванович проникався темою кожної статті й тез конференцій, допомагав викладати думки таким чином, щоб вони були більш зрозумілі читачам.

Мудрість, ширість, наукова гідність, патріотичність наукових позицій, інтелігентність та відкритість були основою комунікації Василя Івановича. Скромність, привітна посмішка, уважність, м'яка мелодійна українська мова — це також відрізняло його від інших вчених та науковців.

Із Василем Івановичем ми спільно працювали у складі робочої групи у Верховній Раді України над підготовкою законопроєкту про міжнародне приватне право до другого читання (2005 рік). Щоразу кожну проблемну норму цього проєкту він пропускав через себе, розцінював, наче власну, а як патріот України — завжди переймався політико-правовими проблемами в Україні та життям пересічних українців. Пам'ятаю,

як він сказав: «Це один із найкращих законів про міжнародне приватне право в Європі».

...Багато людей іде у вічність, у забуття, але є і ті, хто залишається з живими. Василь Іванович Кисіль буде завжди з нами.

Які квіти приносять Вам найбільше задоволення?

Мені подобаються польові квіти, також дуже люблю півонії.

Яке зайняття для Вас — найкращий відпочинок?

Коли з'являється час, намагаюся читати цікаву книгу, яка розвіює, розслаблює та з якою я відпочиваю. Люблю проводити час з онукою.

У такі нелегкі часи як вдається поєднувати роботу з особистим життям?

Я працюю 24/7. А сили для цього черпаю у спілкуванні зі своєю маленькою онучкою та у волонтерстві — збираю і відправляю «кошики допомоги» для багатодітних сімей, внутрішньо переміщених осіб, пенсіонерів та захисників. Зроблене добро дає наснагу, заряджає енергією.

Чи спало на думку виїхати за кордон через ситуацію, що склалася?

З лютого минулого року і до сьогодні перебуваю в місті Києві і не виїжджала навіть в інші області України. Відчуваю, що маю бути тут і маю працювати, навіть коли над головою рвуться ракети. Бо хто, як не ми? Це наша рідна країна.

Чого побажали б собі та українцям у такі нелегкі часи?

Звісно, якнайшвидшої Великої Перемоги України. Сил пережити весь той біль, який сьогодні ми тримаємо в собі і не даємо йому послабити наше суспільство перед обличчям ворога. І швидкого повоєнного відновлення нашої великої могутньої держави. Тримаймося, все буде Україна!

В моєму одязі переважають українські бренди. Люблю простий та діловий стиль

Президентка UBC, бізнес-юристка

Олена Широкова

Український бізнес має надійного партнера в ОАЕ – UBC

Що потрібно бізнесу для успішного виходу на міжнародний ринок?

Якісний продукт — тільки половина успіху, інша — це розуміння ринку, ділові зв'язки та експертна юридична підтримка. Сьогодні одним з найперспективніших для українських компаній називають ринок Сходу, зокрема ОАЕ. Для успішної експансії українців в Дубаї створено Ukrainian Business Council Dubai & Northern Emirates. Президентка UBC, бізнес-юристка Олена Широкова пояснила можливості для бізнесу та особливості ведення справ в цьому регіоні.

Про перспективи та вільні ніші для українських підприємців в ОАЕ свідчать і експерти, і сухі цифри. Тільки під час міжнародної виставки харчових продуктів та напоїв в Дубаї Gulfood 2022 учасники уклали контрактів на суму в понад \$10 млрд.

Серед відвідувачів та експонентів у 2023 році — 50 компаній з України!

- Кількість наших компаній в Дубаї постійно зростає, це вже тенденція.
- За останній рік — приблизно на 25%

Війна підштовхнула українців в ОАЕ об'єднуватися та об'єднувати нетворки заради допомоги тим, хто тільки релокувався, а також формування іміджу країни на міжнародній арені.

Своїми спостереженнями та висновками поділилася Олена Широкова, яка з 2018 року живе та розвиває свою юридичну практику в Еміратах.

З цією країною її пов'язала магістерська програма з права британського університету Middlesex в Дубаї, а потім кар'єра бізнес-

юриста, що розвивалася паралельно з навчанням. Стажування в одній з локальних юридичних компаній, згодом трансформувалося в першу роботу. Нині Олена продовжує юридичну практику на посаді керівника корпоративного департаменту в одній із провідних компаній в Дубаї.

Кожна кома у контракті має значення

У своїй практиці Олена Широкова спеціалізується на супроводі інвестиційних проектів та структуруванні компаній на міжнародному рівні. Це включає трейдові контракти, врегулювання документів бізнесів під різні юрисдикції, арбітраж solution, угоди за тендерами, корпоративні угоди, супроводження злиття компаній, перевірку та резюме документації тощо. Тут кожна кома має значення. Навіть невірне використання однини чи множини в контракті — може вартувати клієнтови грошей. Тому прискіпливість Олена називає одним зі своїх головних hard skills.

Коли все добре, проблем нема, коли стається диспут — всі повертаються до контрактів і вичитують кожне слово, підкреслює бізнес-юристка.

Приклади з практики Олени вражають: їй на перевірку по-

трапляли контракти, складені іншими юристами, умови яких суперечать законодавству ОАЕ! Максимальної уважності потребує і DueD — забезпечення належної сумлінності угоди.

Наприклад, перед купівлею клієнтом акцій компанії. Для цього бізнес-юрист проводить її перевірку в судовій системі — на предмет заборгованостей, судових спорів тощо, перевіряє документацію та діяльність компанії, і тільки після цього дає експертний висновок щодо цієї угоди.

- Для трейдових контрактів, наприклад, одночасно залучаються різні юрисдикції — Еміратів та інших країн, на яких потрібно розумітися

Також якщо стандартне розв'язання спорів відбувається через суд, альтернативне, яке часто обирає великий бізнес для міжнародних угод — через арбітраж. Такий варіант значно дорожчий, але оперативний та конфіденційний. Для арбітражу можна обрати юрисдикцію Франції, Великобританії, Сінгапуру, Австралії, важливо визначити оптимальну для

конкретного випадку. Саме бізнес-юрист прописує в контракті, як буде врегульований диспут.

Український бізнес-нетворк набирає обертів в Еміратах

Законодавство та орієнтація уряду ОАЕ на розвиток бізнесу та залучення інвестицій відкривають широкі можливості для підприємців зі всього світу. Не виключення українці: вони відкривають представництва своїх компаній у Дубаї, налагоджують дистрибуцію, релокують або започатковують бізнеси з нуля.

Переважна більшість країн, бізнеси яких потужно представлені в Еміратах, мають свої бізнес-ради. Ukrainian Business Council Dubai & Northern Emirates було засноване у 2016 році Міжнародною торговою палатою Дубаю. Коли значна кількість українського бізнесу вже зайшла на цей ринок.

Знайомство та співпраця Олени Широкової з UBC розпочалася у 2021 під час Всесвітньої виставки Expo в Дубаї. З початком повномасштабної війни, Олена ще активніше долучилася до піару України та українського бізнесу на міжнародній арені. Вже у квітні 2022 року її обрали віцепрезиденткою комісії з торгівлі та інвестицій Міжнародної торговельної палати ОАЕ (ICC).

- У листопаді Олена очолила Ukrainian Business Council Dubai & Northern Emirates

«Кожен донатив, як міг», — згадує Олена. Її зброєю та її команди став мозковий штурм та допомога українському бізнесу. Адже територіально ми дуже далеко від східних країн, тому роботи з посилення бренду рідної країни було багато.

Протягом року Олена літала в Туреччину та Естонію, щоб презентувати український бізнес, шукати партнерів. І цю діяльність відзначили своєрідним «Оскар» у діловому світі! Олена мала честь отримати міжнародну нагороду Go Global Awards в номінації

«Community Champion» для Української бізнес-ради в ОАЕ.

Допомога українському бізнесу – серед перших і найважливіших кроків на новому ринку

UBC в Дубаї — головний орган, з якого починаються бізнес-контакти для українських компаній в ОАЕ. Адже самостійно вийти на закордонний ринок дуже важко, особливо не маючи точної інформації. Рада допомагає правильно упакувати й презентувати в Еміратах українські проекти та стартапи, побудувати план і стратегію.

Як в будь-якій країні, особливо в ОАЕ, щоб відкрити представництво або заснувати компанію, підприємцю потрібно розумітися на місцевих законах, правилах гри на ринку. Звісно, мати знайомства у державних інституціях та бізнес-ком'юніті. Ці знання, досвід та нетворк постійно розвиває Українська бізнес-рада в Дубаї.

До борда UBC входять успішні українські бізнеси та успішні українці, відомі потужною експертизою у своїй галузі. Серед яких великий та середній бізнес,

провідні стартапи, фахівці, які досягли вражаючих результатів, зокрема, в Еміратах.

«Якщо сам не знаєш, де плисти, то не поведеш інших», — впевнені в команді UBC. Тому до борду Ради входять тільки успішні компанії та фахівці. Основна мета — допомагати ефективно заходити на ринок ОАЕ українському бізнесу, розвивати українське підприємництво, залучати міжнародні інвестиції в країну та перспективні проекти.

Не останню роль в цьому процесі грає формування суспільної думки. Тому одним з нових членів UBC стала місцева PR-агенція, яку очолює українка. Комунікаційники надають консультації, як правильно побудувати зараз PR-кампанію українського бізнесу саме на ринку ОАЕ. Вже заплановані публікації про українські компанії, які будуть опубліковані в локальних та міжнародних ЗМІ завдяки своїм зв'язкам.

Зі свого боку борд Ради отримує важливі знайомства, доступ до державних і недержавних органів, великих бізнесів. Для членів UBC також проводяться закриті заходи. Мультикультурні

зустрічі на 500-600 учасників з бізнес-радами інших країн: Канади, Великобританії, Бельгії, США, Туреччини, Австралії, Балтії, Нової Зеландії, Нідерландів, Малайзії. Це глобальний нетворкінг з різними сферами бізнесу.

Команда Української бізнес-ради в Дубаї надає юридичні, комерційні та інші консультації підприємцям, які тільки починають експансію цього ринку. Тож експертиза самої Олени як міжнародного бізнес-юриста важлива на всіх етапах роботи.

- Відточені навички ведення переговорів часто є вирішальними

Як в ситуації з українською компанією, яка через війну не змогла виконати взяті на себе зобов'язання за контрактом та виконати поставку продукції в Емірати. Розуміючи причину, клієнти не подають до суду, але є запит з боку Еміратів на врегулювання цього конфлікту процесом переговорів. У таких складних кейсах саме Олена виконує роль юриста.

Успіх – це не про кількість, а про швидкість

З 2016 року Ukrainian Business Council активно розширює свій портфель контрактів, зв'язків та коло партнерів. Діяльність Ради допомогла багатьом українським проектам запуститися в ОАЕ, бізнесам — відкрити представництва в Дубаї, вітчизняним підприємствам — залучити значні інвестиції.

Президентка структурує цю роботу, щоб український бізнес почали «бачити» на ринку Еміратів. І UBC вже має авторитет в ділових та бізнесових колах ОАЕ!

Нещодавно Рада виступила співорганізатором Першого українського бізнес-форуму в Дубаї. Перший за всі роки закритий діловий захід виключно для українців! Також стала партнером мотиваційного форуму «Жінка» для українок в ОАЕ, який об'єднав понад 130 успішних українських жінок в різних галузях.

Операційна діяльність UBC — це аналіз ринку, моніторинг українських стартапів та бізнесів, які відповідають запитам потенційних інвесторів.

Регулярні зустрічі з інвестиційними фондами для того, щоб зрозуміти можливості та критерії проектів, в які готові вкладати кошти.

Наприклад, зустріч з SALIC — провідною інвестиційною компанією у галузі сільського господарства та тваринництва в Саудівській Аравії. Вона вже має успішний досвід інвестування в Україні: об'єднання двох агрохолдингів Continental Farmers Group та Мрія Агрохолдинг.

- Зараз обговорюється
- можливість
- залучення нових
- інвестицій
- в український бізнес,
- а також перспективи
- у співпраці

Зараз Олена Широкова сфокусована на створенні інформаційної платформи із залучення інвестицій для відновлення України.

Бізнес-юристи не мріють, а складають план дій

На питання, про що мріє президентка Ukrainian Business Council, Олена відповідає, що має чітку стратегію. Примножити успішні історії українських бізнесменів на ринку Еміратів.

Зробити так, щоб всюди було чути про Україну та наших підприємців. Підняти репутацію українських компаній на такий рівень, коли в них вчитимуться вести справи та наслідуватимуть.

І це вже відбувається: на ринку починають активно говорити про український бізнес, про крутих українських фахівців, їхній рівень експертизи, оперативності та креативу! Саме це для команди UBC є маркером ефективності обраної стратегії.

Оксана Цимбрівська

Проект ЄС «Право-Justice» працює в Україні з 2018 року та покликаний підтримувати реформу сектору юстиції та правосуддя. Пані Оксано, чого вдалося досягти за ці роки?

Проект ЄС «Право-Justice» є найбільшим проектом Європейського Союзу, який працює у сфері юстиції та протягом років підтримує розвиток верховенства права в Україні.

Передусім, ми сприяли визначенню стратегічного бачення реформи сектору юстиції та правосуддя.

- Проект активно співпрацював із
- Радою з питань судової реформи, а згодом із
- Комісією з питань
- правової реформи

Результатом цієї співпраці стала Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки і План дій на її виконання. У подальшому це також і Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки.

Разом з тим, на основі візії, визначеній у даних стратегічних документах, ми підтримували формування Вищої ради правосуддя. Нарешті на сьогодні маємо оновлену повноважну ВРП.

Хотілося б також відзначити ініціативу «Модельні суди», рушієм якої став Проект. Протягом тривалого часу ми докладали значних зусиль у напрямку підвищення клієнтоорієнтованості та орієнтованості на надання послуг судами першої інстанції.

За участі Проекту як єдиного донора було створено й інститут приватних виконавців, підтримано його розвиток.

- У 2019 році було
- прийнято новий
- Кодекс з процедур
- банкрутства, який нині
- вдосконалюють за
- підтримки експертів
- Проекту

Також ми розробили нові автоматизовані вступні іспити до приватних юридичних професій (приватні виконавці, арбітражні керуючі, реєстратори та нотаріуси). А ще у співпраці з іншими донорами було розвинуто пробацію та альтернативні види покарань через законодавчі й інституційні зміни.

Водночас, ми працювали над розробкою та впровадженням ІТ-рішень в роботі органів юстиції і судової влади. Найвагомішим результатом в цьому напрямку я б назвала розробку Базу правових позицій Верховного Суду.

Як вплинула війна на роботу «Право-Justice»?

Очевидно, що війна вплинула на кожного у нашій країні, тож вона відобразилася і на діяльності Проекту.

- Пригадую, як у перші
- дні війни ми всією
- командою шукали
- шляхи доставки
- бронезилетів
- в Україну

І коли нам казали, що їх можуть доставити лише за місяць, ми були дуже обурені, бо потрібно було «на вже». Тоді ніхто не знав і не мав уявлення, як довго триватиме війна. Згодом стало очевидно, що за три тижні вона не закінчиться, тож необхідно було йти в ногу з викликами.

За цей рік ми переформатували свою діяльність під вимоги воєнного часу. Зокрема, почали

допомагати органам прокуратури у розслідуванні воєнних злочинів і злочинів проти людяності. Ми взялися сприяти підвищенню спроможності національної судової системи до розгляду справ про воєнні злочини. А ще, для підвищенні стійкості й безпеки органів юстиції України, закупили засоби захисту та зв'язку на майже 500 000 євро.

Наскільки тісно та продуктивно співпрацюють з Проектом представники приватних юридичних професій, адже саме приватний сектор робить великий внесок у здійснення правосуддя?

Проект ЄС «Право-Justice» дуже тісно співпрацює з представниками приватних юридичних професій.

Наприклад, як я зазначала, Проект стояв біля витоків створення Асоціації приватних виконавців України (АПВУ) і сприяв її розвитку та становленню протягом останніх п'яти років. За цей час приватні виконавці, безперечно, довели свою ефективність. Це той випадок, коли факти говорять самі за себе — ефективність їх діяльності вп'ятеро вища, ніж державних.

Без виконання судових рішень ми не можемо говорити про ефективну систему правосуддя, оскільки отримання судового рішення не є рівноцінним поновленню порушеного права. В силу цього Проект активно сприяє й надалі сприятиме розвитку інституту приватних виконавців.

Наскільки вдалося впровадити електронне врядування в Україні?

Україна показала вагомі результати у сфері цифровізації надання державних послуг, навіть під час війни.

Правосуддя — це теж сервіс, який потребує цифрової трансформації. Сьогодні Електронний суд та дистанційне правосуддя — це не лише про відповідність

Керівник Проекту ЄС «Право-Justice» в Україні

сучасним тенденціям європейської системи правосуддя. Це також є потребою часу за наслідками пандемії Covid-2019, а нині — і війни.

Сьогодні йдеться не лише про те, що багатьом людям простіше користуватись послугами за допомогою цифрових сервісів, мова йде і про забезпечення права на доступ до правосуддя. Разом з тим, наразі для системного запровадження Електронного суду необхідне проведення незалежного аудиту Електронної інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС) для розуміння її поточного стану, наявних функціональних можливостей модулів. Лише фахово оцінивши, що є на даний момент і у якому стані, ми можемо рухатися далі та запропонувати конкретні рішення і рекомендації щодо побудови ЄСІТС.

Які досягнення реформи пробації?

Цьогоріч службі пробації в Україні виповнилося 8 років. Це багато і мало водночас, якщо порівнювати з іншими країнами, де такі служби працюють не один десяток років. Разом з тим, впевнено можна сказати, що створення служби пробації було стратегічно правильним рішенням. Таким, що дозволяє підтримувати безпеку суспільства шляхом виправлення засуджених та запобігати вчиненню ними повторних правопорушень.

Ключовим є те, що пробація передбачає індивідуальний підхід до роботи із правопорушником, з метою виявлення кореня проблем, які призвели до вчинення правопорушення.

Потім розробляється і впроваджується система заходів для їх усунення. Нині в Україні, по-перше, існує нормативно-правова база, яка ґрунтується на кращих європейських та світових практиках. По-друге, визначено і створено функціональну модель офісу пробації, мережа розбудовується щороку.

Багато зроблено у контексті цифровізації системи пробації. Передусім, це створення Єдиного Реєстру засуджених осіб у 2019 році.

Чи успішно за цей час зарекомендувала себе система

застосування альтернативних ув'язненню видів покарань?

Покарання, альтернативні ув'язненню, як і пробація, довели свою ефективність на практиці. Стає зрозуміло, що ізоляція правопорушника від суспільства не сприяє виправленню особи. Крім того, ув'язнення — це дорого.

- Система застосування
- альтернативних
- ув'язненню видів
- покарань буде
- розширюватися
- в Україні й надалі

Такий курс було закладено у Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року, де однією із цілей визначено збільшення кількості випадків застосування покарань та запобіжних заходів, не пов'язаних з ізоляцією від суспільства.

Розкажіть про створення інституту суду присяжних в Україні.

Розмови про створення інституту суду присяжних в Україні тривають вже не один рік. За своєю суттю цей інститут переслідує багато цілей. Це і зниження навантаження на суддів, і забезпечення ефективного розгляду справ, і, що найважливіше, залучення до здійснення правосуддя, як передбачено статтею 124 Конституції України.

У Верховній Раді було кілька депутатських ініціатив щодо моделі суду присяжних. Чіткий стратегічний крок щодо створення цього інституту зробив Президент України Володимир Зеленський у 2021 році, коли спрямував дане питання до необхідних заходів щодо покращення доступу до правосуддя в рамках Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки.

Так, визначається, що суд присяжних вирішуватиме питання винуватості особи у вчиненні злочинів, за які законом передбачено покарання у виді довічного позбавлення волі (як перший етап запровадження), та віднесення в подальшому до повнова-

жень суду присяжних вирішення питання винуватості особи у вчиненні злочинів, за які законом передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк на понад 10 років. Разом з тим, війна дещо змінила пріоритети, і ми бачимо що законодавче регулювання даного питання наразі відклали.

Судова реформа в Україні принесла деякі позитивні зміни: скорочення числа суддів, посилення їх дисциплінарної та кримінальної відповідальності. Втім, сьогодні багато хто скаржиться на кадровий голод та проблеми із судочинством, величезну кількість справ не розглядають, не виконуються рішення суду. Що, на Ваш погляд, необхідно доопрацювати з точки зору змін у судовій системі?

Кадровий голод, безумовно, є одним із головних викликів судової системи України вже тривалий час.

Вища кваліфікаційна комісія суддів не працює вже три роки. Це означає, що нових призначень на посаду судді за цей час не було. Водночас кількість суддів зменшилася, тому що судді звільнялися. Разом з тим, сьогодні ми бачимо якісні й конкретні кроки для вирішення цієї проблеми. Зокрема, нині завершується добір кандидатів на посади членів ВККС на засадах прозорості за участю міжнародних експертів.

- В рамках Проекту ЄС
- «Право-Justice» ми
- підтримуємо роботу
- Конкурсної комісії з
- добору членів ВККС

Отже, процес іде. Втім, потрібно розуміти, що свої плоди по вирішенню проблеми кадрового голоду в судах діяльність ВККС принесе лиш за певний час.

Крім цього, для вирішення проблеми кадрового голоду також важливо переглянути сам процес добору кандидатів на посаду судді і максимально його спростити, щоб забезпечити доступ до професії.

За цей рік ми переформатували свою діяльність під вимоги воєнного часу

Вікторія Паращенко

«Відчувала впевненість, що все буде добре: ми Київ відіб'ємо, якщо орки спробують зайти»

Вікторіє, Ви були командиром жіночої роти ДФТГ формування Батальйону «Сильна Нація». Розкажіть детально, хто входить до батальйону, що робите для Перемоги України?

Насамперед, хочу сказати, що я дуже пишаюся нашими жінками. Більшість з них в тилу, але є й на фронті. Та головне, що ми об'єдналися і, навіть не задумуючись, почали активно підтримувати усіх, хто наразі на передовій. Кожен робить, що може: хтось пече пиріжки та готує консервацію, а хтось відвозить це все на передову. Зараз ми спільно робимо дуже багато, і таких жінок-волонтерів — вельми значна кількість. Ми постійно збираємося, думаємо, що можемо зробити ще більше. Кожен українець, який любить свою країну, сьогодні живе саме цим. Я вважаю, що зараз основний обов'язок кожного громадянина — робити все по максимуму для спільної Перемоги.

Надзвичайно приємно, що жінки у нас настільки активні, сильні, розумні та не мають страху.

Всі впевнені, що ми переможемо, що наші ЗСУ — найкращі, Україна — найкраща, люди — найкращі! Нас об'єднує відчуття української гідності, ми — найкращі!

В жіночу роту нашого батальйону входять українки із активною життєвою позицією, з усіх куточків нашої країни. Зокрема, керівництво та працівники дитячого садочку «Україночка», дитсадочку «Ромашка», які займалися харчовим забезпеченням наших героїв на передовій; медики, які допомагали комплектувати аптечки та рюкзаки для надання першої допомоги нашим захис-

никам; працівники галузі освіти; дружини бійців. Жіноча рота об'єднала співвітчизниць різного фаху, віку та освіти, заради спільної Перемоги.

Скільки людей наразі у Вашій команді по всій Україні?

Із перших днів повномасштабного вторгнення ДФТГ «Сильна нація» стрімко зростало. Зрештою 260 людей сформували 4 роти, які займалися різною необхідною діяльністю, включно із чергуванням на блокпостах, патрулюванням в групах швидкого реагування, а також транспортуванням допомоги для бійців ЗСУ та цивільного населення, яке звільнилось від окупації.

Ви не виїжджали з України від самого початку широкомасштабного вторгнення, а відразу почали допомагати українцям. Чи відчували страх, паніку, невпевненість у завтрашньому дні?

Паніки не було, з першого дня війни ми в Києві, і не мали жодної думки виїжджати. Ми з Командою вирішили: ми — українці, ми любимо свою країну, ми нікуди не поїдемо, а станемо і будемо захищати Україну. Відчувала впевненість, що все буде добре: ми Київ відіб'ємо, якщо орки спробують зайти.

Згуртувались із друзями, партнерами і сформували ДФТГ «Сильна нація», яке з кожним днем ставало все більше і сильніше. За час війни ми стали родиною, де всі підтримують одне одного. Ніякого страху немає, тільки лють від того, що нарobili орки, жага помсти за захоплені ними землі та втрачені людські життя. Робили і робимо все можливе для забезпечення і ЗСУ, і нашого батальйону усім необхідним. Ма-

ємо бажання допомагати більше, з кожним днем сповнюємося ще більшою любов'ю до нашої країни.

У нас гарна і дружня рота — жінки, якими я дуже пишаюся. Коли гориш своєю справою і бачиш перспективу, то наповнюєшся позитивом та енергією. Я завжди любила і поважала колектив, в якому працювала, адже це як сім'я. Люди, які мене зараз оточують, мені не чужі, я вболіваю за їх життя та долю.

Ви багато чого зробили на керівних посадах, у бізнесі, громадських проєктах. Така діяльність відбирає дуже багато часу та енергії — чи відчували емоційне та професійне вигорання?

Звичайно, було вигорання, були моменти колосальної втоми, часом опускалися руки, був відчай. Здебільшого такий стан спостерігається на фоні страшних передчасних смертей співвітчизників, загибелі наших захисників на фронті, обстрілів мирного населення, осиротілих дітей. Все, що породжує війна, несе біль і страждання, а людина, якою б сильною вона не була, — не залізна. Утім, такі стани намагаюся заглушити незламною вірою у нашу Перемогу. Завжди думаєш про майбутнє дітей та країни, збираєшся з силами та йдеш уперед.

Чи залучаєте у цьому просуванні свої зв'язки на державному рівні, із керівних, бізнес-структур?

Я не ділю друзів на керівників чи бізнес. Вони просто друзі, а друзі завжди поруч. Війна зрівняла усіх: ми стали просто українцями, без посад і регалій. Допомагають абсолютно усі. Я дуже вдячна своєму оточенню. Як і у минулому,

Екс-заступник Міністра культури, віце-президент «Біомедичної інженерії», президент Міжнародної дипломатичної ради в Україні, командир жіночої роти ДФТГ формування Батальйону «Сильна Нація»

так і зараз — усі поряд, спільно ми робимо дуже важливі справи. Немає зараз різниці, хто державник, хто представляє бізнес чи якусь партію, ми — українці. Ми стали однією сильною, об'єднаною, непереможною нацією. Скоро ми будемо святкувати нашу Перемогу. Я в це дуже вірю! Впевнена, що ми, українці, покажемо усьому світу, що ми дійсно класна, сильна нація, що ми козацького роду!

Розкажіть про Благодійний фонд «Сильна нація», головою якого є Ваш чоловік Олексій Парашенко.

Фонд «Сильна нація» працює з 2014 року. Головною метою діяльності є здійснення благодійної діяльності в інтересах суспільства, надання гуманітарної допомоги малозабезпеченим верствам населення, оздоровлення та реабілітація дітей, сприяння їх соціальної та психологічної адаптації через спорт, пропаганда здорового способу життя, сприяння формуванню у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини.

24 лютого 2022 року, в день нападу РФ, було започатковано ДФТГ «Сильна нація». На цей час багато наших хлопців в лавах ЗСУ та ССО, а декого з нами, на жаль, вже немає. БФ «Сильна нація» паралельно робив і робить все, що можливо, заради спільної Перемоги.

Коли почалася війна, ми всі, як один, встали до лав батальйону «Сильна нація». Вся команда Благодійного фонду, яка до війни відкрила чотири спортивних клуби в столиці, де тренувалися 150 дітей в рамках проекту «Безкоштовний спорт дітям». Два спортивні клуби перетворилися на хаби гуманітарної допомоги. Один клуб приймав біженців зі сходу України, які залишили свої домівки. Ще в одному клубі було створено штаб батальйону, він знаходиться в межах бойового розпорядження.

Благодійний фонд «Сильна нація» за цей рік зібрав і передав десятки тонн гуманітарної допомоги. Зокрема, на потреби ЗСУ були закуплені і передані автівки та автобуси. Військові частини забезпечуємо медициною, продуктами харчування, і тим необ-

хідним що наразі потребують. Під час перебування у батальйоні усі бійці проходять підготовку. Наразі близько сотні наших добровольців перебувають у лавах ЗСУ, ССО, ГРУ та проходять службу у Президентському полку в урядовому кварталі.

Як відомо, «великі справи наодинці не робляться». З якими фондами, партнерами сьогодні співпрацюєте, кого залучаєте до своєї волонтерської діяльності? Кому допомагаєте у першу чергу?

Справді, великі справи робляться разом. Тільки в єднанні є сила. Активно допомагає мережа "Епіцентр" разом з Герегою Галиною Федорівною. Ми співпрацюємо з Фондом Олега Горещького. Олег одразу включився в роботу і допомагав. Знаю його як надійного друга, чесного і порядного.

Ще співпрацюємо із Фондом «Люди, об'єднані Україною», їхня представниця Аліна Чубук — наймовірніше активна дівчина, компанія Biotus. Дуже допомагає Фонд «Герої Сучасності», ГО Андрій Кошара «Рух Змін», Кошель Всеволод, Ведмідь Ігор, Панченко Андрій.

Ми об'єдналися, бо разом сильніші!

Сьогодні кожен українець, який допомагає, — це волонтер. Стосовно нашого фонду, більшість допомоги закупаємо за свої кошти, або підключаємо друзів, партнерів.

Ми допомагаємо одягом, харчуванням, медикаментами. Для бійців закупаємо форму, взуття, рації, квадрокоптери, прибори нічного бачення, рюкзаки ротних медиків, індивідуальні аптечки.

Сьогодні волонтерство в Україні — часто справа невдячна. Нарікають на приховування благодійних надходжень, відсутність належних звітів, звинувачують у привласненні коштів тощо. Чи доводилося стикатися з подібними явищами у вашій роботі?

Поки йде війна, ми маємо робити одну справу, а не дорікати одне одному. Моє бачення: потрібно дивитись на себе, а не на інших, і запитувати, що саме ти робиш для Перемоги.

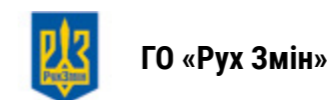
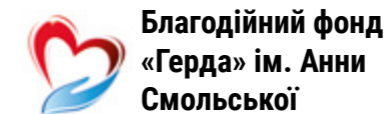
Ми підтримуємо наших хлопців усім, чим можемо, що збираємо з партнерами та друзями заради спільної й найшвидшої Перемоги.

Кожна організація та кожен громадянин повинен знати, чим саме він може допомагати та підтримувати. І це не обов'язково гуманітарна допомога, автівки та бронезилети. Це може бути програма лояльності бізнесу до сімей та дітей воїнів ЗСУ, посильний донавіть пост підтримки військовим, які зараз виборюють своїм життям Перемогу та щастя України!

Принадно хочу подякувати усім друзям, фондам та іншим організаціям, які спільно працюють на гуманітарному фронті заради майбутнього України.

Що б першочергово побажали сьогодні українцям та собі особисто?

Українцям і собі хочу побажати Перемоги, адже це найголовніше, на що чекає кожен. Нашу націю не зламати! Ми більше нікому і ніколи не дозволимо пережити те, що переживаємо зараз! Наші нащадки будуть жити в мирній і найкращій країні! Ми переможемо і будемо процвітати!

ФОНД «ГЕРОЇ СУЧАСНОСТІ»

**Панченко Андрій
Ведмідь Ігор
Кошель Всеволод
Аліна Чубук (фонд «Люди, об'єднані Україною»)
Родина Корсаків**

Керуюча партнерка LCF Law Group,
президентка
Асоціації правників України

Анна Огречук

На початку березня Асоціація правників України разом з International Bar Association підписали меморандум із Міністерством оборони України, який передбачає створення платформи для впровадження та поширення міжнародних стандартів і кращих світових практик у системі військового права. Пані Анно, розкажіть про цей проєкт, яка роль безпосередньо АПУ?

Давайте відразу роз'яснимо, щоб в подальшому було зрозуміло, про що йде мова, бо й досі серед журналістів, у суспільстві спостерігається плутанина.

Військове право — це все, що стосується регулювання, життєдіяльності, устрою, комплектування Збройних Сил України та інших законних збройних формувань, їх взаємодія з органами влади, військового управління. Воєнне право — це право ведення війни. Отже, військовий злочин — це статутний, воєнний — порушення міжнародного гуманітарного та кримінального права. Різниця суттєва, і ми її визначили.

Що стосується співпраці з Міноборони — в першу чергу, робота направлена на систему військового права. Це правова допомога військовослужбовцям і членам їхніх сімей щодо порядку мобілізації, проходження служби, звільнення зі служби, підготовки документів для отримання соціальних пільг і гарантій та інших питань. Великий пласт роботи, який, скажу відверто, лише збільшується. Асоціація правників започаткувала цей напрям в межах Гарячої лінії з надання безоплатної юридичної допомоги постраждалим від збройної агресії.

Гаряча лінія запрацювала 25 лютого 2022 року. Відразу викристалізувалися два важливі блоки. Перший — правова допомога цивільним, другий — консультації військовослужбовців або потенційних військових, в

тому числі іноземців, які мають намір вступити до Інтернаціонального легіону. Хоча війна триває з 2014 року, саме в лютому був оголошений воєнний стан по всій території України і загальна мобілізація. До лав ЗСУ, Сил Оборони приєдналися добровольці, цивільні, які, відповідно, в минулому житті не мали ані досвіду, ані уявлення про армійський устрій, спосіб життя, участь в бойових діях. Ми у цьому допомогли розібратися тисячам військовослужбовців, роз'яснювали на практиці про права та обов'язки. Ми публічно виходили з комунікацією через ЗМІ і підготували серію роз'яснювальних матеріалів. Покроково, на прикладах, підкріплюючи нормативною базою, говорили про алгоритми дій: хто, де, коли і як може отримати повістку, яка існує відповідальність у разі відмови, яка категорія чоловіків і за яких обставин може виїжджати за кордон. І багато-багато іншого.

Сьогодні ці питання залишилися відкритими, але додалися інші. Про відпустки, ротації, соцвиплати, поранення, необхідність лікування і реабілітації за кордоном, звільнення зі служби. Окремо відзначу питання грошової винагороди військовим, які беруть безпосередню участь у бойових діях. Це все потребує документального підтвердження, виникає чимало нюансів.

У контексті мобілізації бачимо необхідність суттєвого реформування системи ТЦК СП (по-старому це військкомати).

Ми всі бачимо і відчуваємо, як ефективно працюють українські захисники і захисниці на фронті, які надскладні завдання та спецоперації проводять, зокрема в тилу ворога. Україна працює за стандартами НАТО, ми задіяні до найкращих програм навчання, передових технологій. Тому завдання юристів — зробити службу в армії комфортно з точки зору правового супроводження. В цьому аспекті ми повинні рухатися теж

до найкращих міжнародних стандартів.

Не військовий має щось документально доводити і на передовій думати ще й про це, а законодавство має бути чітке, без подвійного тлумачення, з нормами прямої дії. І ключове — щоб всі сторони дотримувались цих правил.

Але якщо вже дійшла справа до судів, то наша задача — належний захист у справах, пов'язаних з військовими та воєнними злочинами. Щодо останнього — це може розповсюджуватися і на українських військовослужбовців.

Ось про таку платформу взаємодії ми говоримо. І тут досвід наших партнерів з International Bar Association (IBA), які теж є підписантами меморандуму, дуже важливий.

Міністр Олексій Резніков (який, до речі, є членом АПУ) говорив про продовження роботи над законопроєктом про створення військової поліції та розвитку військової юстиції в Україні загалом. Ми цілком підтримуємо запровадження спеціалізації: має бути спецполіція, спецпрокурори, спецадвокати та спецсудді, які розглядатимуть військові справи. Бо матимуть знання, будуть обізнані на специфіці. І до цього ми повинні прийти якнайшвидше.

АПУ та IBA вже задіяли пул міжнародних та національних експертів, які надали свою оцінку законодавчій ініціативі щодо військової поліції.

Ви розповіли, що більше року на базі АПУ працює Гаряча лінія для надання безоплатної юридичної допомоги з питань, пов'язаних з військовою агресією, її наслідками та воєнним станом. З якими проблемами сьогодні звертаються найчастіше?

2022 рік ми провели, керуючись девізом легендарного Бенджаміна Ференца, останнього живого прокурора Нюрнберзького

трибуналу: «Замінити верховенство сили верховенством права». А ще його словами: «Never give up!»

Частина юристів пішли у ЗСУ, у ТрО, а частина залишилась на юридичному фронті, який включає і гуманітарний напрям роботи. Як і всі українці, кожен на своєму місці, робили можливе і неможливе для протидії агресії, юристи АПУ теж працювали, незважаючи на блокаду та ракетні обстріли міст.

200 юристів було задіяно, наразі опрацьовано понад 5 тисяч звернень від громадян, розроблено 20 довідників-роз'яснень з питань права, що найчастіше ставились, та guidebook щодо правил міграції до 25 країн.

Якщо порівнювати з першими днями або місяцями роботи нашої Гарячої лінії і зараз, то питання трохи змінювалися. Таким чином, можемо прослідкувати еволюцію потреб українців під час війни. У лютому-березні топ-запитання — перетин кордону та міграція, фіксація пошкодженого чи зруйнованого майна. Це надзвичайно важливо в двох аспектах: фіксація воєнного злочину для подальшого притягнення до відповідальності винних, а також для майбутніх компенсацій.

Потім додавалися питання щодо отримання статусу внутрішньо переміщеної особи, соціальних гарантій, трудових відносин під час війни. Далі — релокація бізнесу, питання оподаткування, пільг, відстрочок, бо Гаряча лінія — це і про допомогу бізнесу.

Так чи інакше, всі ці питання мають місце і зараз, особливо пов'язані з внутрішнім переміщенням, соціальним захистом, пошуком житла, відновленням документів, бо буває і так, що люди втрачають все.

Мобілізація та проходження служби, як я вже говорила, залишаються мегаактуальними і тоді, і зараз.

Один із випадків, який запам'ятався: у березні минулого року до нас звернувся молодий чоловік з дівчиною, які потрапили під насильницьке переміщення в рф з тоді вже окупованої частини Харківської області. Вони були без документів. Ми консультова-

лися з МЗС, шукали вихід у нормативці, міжнародних документах. На той момент не було ще роз'яснень, як діяти українцям у таких спосіб. Але ми втратили з ними зв'язок, я не знаю, яка їх доля наразі.

Були й випадки, коли супроводжували цілі сім'ї на всіх етапах: від евакуації з зони бойових дій чи окупації до влаштування за кордоном, і зв'язок тримається понині. Вони діляться своїм життям, успіхами, проблемами. Тобто, розумієте, мова йде вже не просто про юридичну допомогу, а про психологічну підтримку, про людяність, про зв'язок з Україною.

Це важко, бо пропускаєш через себе всі ці історії, жакливі людські трагедії. І все триває понад рік. Я надзвичайно вдячна всім юристам-волонтерам АПУ, які не полишають цю важливу роботу.

Гаряча лінія зараз має зручну для користувачів платформу <https://hotline.uba.ua/>, яку ми розробили і запустили за допомогою IBA. Я думаю, що після війни ми її залишимо і будемо продовжувати розвивати.

АПУ від початку війни залучена до благодійної діяльності. Один з напрямків – допомога правникам-членам АПУ та їх сім'ям, які опинилися в тяжких обставинах через війну. Чи багато правників перебувають у такому скрутному становищі? Яку саме допомогу надаєте?

Мова йде про сотні юристів та їх сім'ї. Члени АПУ представлені у всіх регіонах України, тому коли почалася повномасштабна агресія, ми відразу підключилися до допомоги з релокацією до більш безпечних регіонів країни.

Для тих, хто вирішив виїхати з України, займалися пошуком житла за кордоном та візовою підтримкою. Наприклад, АПУ стала національним партнером Асоціації адвокатів Англії та Вельсу щодо забезпечення житлом українських юристів. Ми, по суті, стали майданчиком, де збиралася інформація про українських правників, які потребували допомоги, та акумулювалися дані від закордонних колег, які готові були надавати цю допомогу, зокрема з роботою і додатковими

професійними можливостями за кордоном.

Крім того, АПУ та Благодійний фонд «Добрі серця для України» підписали Меморандум про співпрацю, щоб консолідувати зусилля у підтримці членів АПУ, які постраждали внаслідок повномасштабної збройної агресії рф.

Однією з перших по допомогу звернулася адвокатка Дар'я з Херсона. Вона у квітні, через місяць після окупації, вирішила з родиною виїхати з рідного міста. Ясна річ, що виїжджали майже без нічого. Вже на цьому етапі ми підключилися з фондом, забезпечили необхідними речами. Зараз вона у Львові, працює, син пішов у перший клас.

Ще допомогли юристу Геннадію, який у лютому пішов у ТрО, а в жовтні на Луганщині отримав тяжке поранення. Ми з фондом профінансували частину лікування. Разом допомагали з відновленням житла, одягом, роботою. Тобто, цей напрям різноманітний.

Нещодавно у Нью-Йорку АПУ разом з «Медійною ініціативою за права людини» долучилися до New York State Bar Association та Cyrus R. Vance Center for International Justice в обговоренні щодо створення трибуналу за злочин агресії, документування та розслідування воєнних злочинів рф в Україні в національних та міжнародних інституціях. Тоді учасники почули з перших вуст про жахи перебування у полоні двох українських жінок. Розкажіть про це детальніше. Як реагує міжнародна юридична спільнота на злочини рф?

Це була поїздка до річниці повномасштабного вторгнення, вийшов насичений на події та емоції тиждень. Я познайомилася з дівчатами, які пройшли російський полон. МІПЛ організував цю адвокаційну поїздку у США, а після Нью-Йорку вони ще поїхали до Вашингтону, щоб юристи, політики, дипломати наживо почули їх історії.

АПУ було важливо організувати зустріч з юристами, бо саме вони є амбасадорами верховенства права, надалі адвокатуватимуть та комунікуватимуть на найвищих політико-дипломатичних

рівнях необхідність створення міжнародного трибуналу щодо злочину агресії, допомагатимуть практично та технічно у розслідуванні міжнародних злочинів на території України.

Юристи мали унікальну можливість почути з перших вуст про жахи перебування у полоні рф. Дівчата різні за статусом. Людмила Гусейнова — цивільна, волонтерка з окупованого в 2014 році Новоазовська на Донеччині. Три роки незаконно утримувалася спочатку в сумнозвісній «Ізоляції» в Донецьку, потім в СІЗО міста. Анна Олсен — бойова медикня, потрапила в полон у квітні 2022 року із ММК ім.Ілліча та була бранкою 200 днів. Обидвох об'єднує спільна трагічна історія, нелюдське ставлення, тортури, імітації повшання, катування струмом, психологічне насильство. Вони — свідки, які, на щастя, не лише залишилися живими, а й мають силу та сміливість розказати світові про звірства росіян.

Ми щодня живемо у війні, ми щодня спілкуємося зі свідками, постраждалими, і хоча до цих моторошних свідчень не можна звикнути, але ми в постійному контексті. Американські, європейські юристи, звичайно, теж в темі та надають постійну підтримку Україні, але сприймати почуте на пряму від Людмили й Анни їм було нелегко.

Якщо коротко охарактеризувати реакцію міжнародної юридичної спільноти на повномасштабне вторгнення — то це щоденна робота і допомога. АПУ з лютото активізувала саме міжнародний напрям діяльності. Ми маємо доступ до найкращих юристів-міжнародників та практиків в царині МГП та МКП, спеціалістів, які особисто брали участь у засудженні воєнних злочинців, створювали трибунали або формували компенсаційні механізми. Їх допомога — безцінна.

АПУ з перших днів повномасштабного вторгнення ініціювала виключення російських і білоруських юрфірм зі світових рейтингів. І колеги нас підтримали. Крім того, за нашою ініціативою сотні юркомпаній по всьому світові відмовились від російських клієнтів. Такі потужні юридичні асоціації зі світовим ім'ям та столітньою історією, як New York

Bar Association та American Bar Association, ухвалили резолюції на засудження російської збройної агресії та закликали якомога швидше створити трибунал. Наші міжнародні колеги ініціюють та організують десятки дискусій та практичних івентів щодо відбудови України. Ми дійсно маємо юридичну коаліцію задля відновлення справедливості.

У штаб-квартирі ООН був проведений захід «Mission of Ukraine: human rights violations due to aggression against Ukraine», присвячений обговоренню злочинів, які щодня рф вчиняє проти України. Там теж свідчили безпосередньо постраждалі українці?

Так. Це вже більш глобальний рівень, де про свій досвід згадувала і Людмила. Важливим є привертання уваги до проблематики звільнення цивільних полонених і загальом до умов утримання в місцях несвободи, як в рф, так і на тимчасово окупованих територіях. Необхідним є створення реєстру цивільних бранців, бо точної кількості наразі не скаже ніхто: ані українська сторона, ані міжнародні організації, зокрема Міжнародний Комітет Червоного Хреста, місія якого як раз і полягає в моніторингу стану полонених та умов утримання.

Я переконана, що такі розповіді в ООН українців, і військових, і

цивільних, вплинули на рішення Генасамблеї щодо ухвалення резолюції щодо миру. Ці історії постраждалих доповнили політико-дипломатичні зусилля.

Як війна вплинула на роботу компанії LCF Law Group, співзасновницею та партнером якої Ви є? Яких справ додалося?

Війна впливає на всіх. Ми всі когось або щось втратили. Із цим же попередню важка і довга робота. Але головне, що Україна вистояла і бореться далі. А разом з нею стоїмо і ми, люди: ми як юристи і ми як компанія, яка весь цей час продовжувала платити податки, зберегла робочі місця, генерувала ідеї, які врешті допомогли вижити бізнесу, нашим клієнтам, і працювати на підтримку громадян та країни в цілому.

Ще з квітня, після деокупації Київської області, ми повернулися в повному обсязі до offline роботи. І це цінують наші клієнти.

Наша команда, як і всі, пережила бойові дії, ракетні обстріли, блекаути, і це лише зміцнило нас. Користуючись нагодою, я хочу публічно всім і кожному подякувати за стійкість, оптимізм, за кожен думку, кожен пораду, кожен опрацьований документ, кожен розроблений меморандум, кожен завершений кейс та кожне судове засідання. Я поважаю позицію і ціную внесок кожного!

Ірена Сендлерова

(15 лютого 1910 – 12 травня 2008)

«Кожна дитина, що врятувалася за моєї участі, — виправдання мого буття на Землі, а не право на славу»

Польська соціальна працівниця і громадська діячка, праведник народів світу. Під час Голокосту врятувала понад 2500 єврейських дітей.

У грудні 1942 була обрана керівницею дитячого відділу щойно створеної Ради Допомоги Євреям («Жеготи»). Як працівник Варшавської громадської служби вона мала перегустку до гетто, де начебто піклувалася санітарно-гігієнічним станом (німецька адміністрація була занепокоєна, що хвороба може швидко розповсюдитися за межі гетто). У гетто Ірена носила Зірку Давида на знак солідарності із євреями, а також щоб не вирізнятися серед геттівської громади.

Маючи вільний в'їзд до гетто, вона із своїми співробітниками вивозила єврейських дітей, у тому числі немовлят, переважно сиріт.

Врятованих дітей розміщувала по сиротинцях, у польських сім'ях і в католицьких черницях.

Дані про дітей Ірена нотувала і зберігала у склянці, яку закопувала на дворі. Після закінчення війни їй вдалося ідентифікувати багатьох дітей, але у більшості з них батьків було страчено.

За свою діяльність Ірена була заарештована у 1943 році Гестапо і засуджена до страти. На щастя, «Жеготі» вдалося її врятувати, давши хабаря німецьким конвоїрам. Впродовж усієї війни Ірена Сендлерова продовжувала працювати у підпіллі та рятувати єврейських дітей.

Після війни зазнала переслідувань з боку Міністерства громадської безпеки Польщі — через те, що співпрацювала із польським урядом у вигнанні.

У 2003 році жінка отримала найвищу нагороду Польщі — орден Білого Орла. Музей Холокосту в Ізраїлі присвоїв їй звання Праведника народів світу

(9 грудня 1906 – 1 січня 1992)

Грейс Мюррей Гоппер

«Якщо у вас виникла цікава ідея, валяйте, робіть. Вибачитися потім легше, ніж заздалегідь отримати дозвіл»

Американська вчена в галузі комп'ютерних наук та контр-адмірал військово-морських сил США. Одна з перших програмістів комп'ютера «Марк I». Широко популяризувала ідею машинно-незалежних мов програмування, що призвело до розробки мови програмування високого рівня COBOL, яка використовується і сьогодні.

Грейс Гоппер свою наукову кар'єру почала як звичайний математик — у 1930 році отримала ступінь магістра в Ельському університеті, де написала дисертацію з алгебри. З 1931 року викладала математику у коледжі Вассара.

Життя Грейс змінилося кардинально зі вступом Сполучених Штатів у Другу світову війну, коли вона пішла служити добровольцем на флот.

У званні молодшого лейтенанта її направили в обчислювальну лабораторію флоту при Гарвардському університеті. Там і сталося її перше знайомство з комп'ютерами, а саме — з першим американський програмованим комп'ютером, величезним «Марком I», який був розроблений компанією IBM ще у 1941 році.

Відтоді все життя Грейс Гоппер було пов'язане з військово-морським флотом. Згодом вона досягла чину контрадміралки, і на

більшості фотографій ми бачимо її в мундирі зі значною кількістю нагород, серед яких медаль «За бездоганну службу» (1986), Національна премія за розвиток технологій (1991). Її ім'я носять Центр обробки даних, Премія для молодих професіоналів в області програмування і навіть ракетний фрегат ВМС США.

Грейс Гоппер завжди приходила читати лекції у повному військовому обмундированні, навіть після відставки. Протягом більшої частини своєї пізньої кар'єри Гоппер була виключно затребувана як доповідачка на різних заходах, пов'язаних з комп'ютерними технологіями.

Суддя Господарського суду Одеської області,
член Правління Асоціації розвитку
суддівського самоврядування України

Юлія Бездоля

Пані Юліє, які корективи внесла війна у Вашу роботу?

Рік тому Україна стикнулася з повномасштабним вторгненням держави-агресора — російської федерації. В перші дні після вторгнення всі органи державної влади переформатували свою роботу і вимушені були вчитись жити в нових реаліях.

- Згідно з Конституцією суди в Україні
- не припиняли своєї роботи у війну

Перші місяці був спад у роботі по причині зняття із розгляду справ у відкритих судових засіданнях, проте вже в квітні розгляд справ поновився у більшості регіонів, зокрема і проведення відкритих засідань.

Зрозуміло, що в умовах війни більш за все постраждали судді місцевих і апеляційних суддів, які знаходились в безпосередньому театрі бойових дій та/або в містах під окупацією росії.

Це Херсон та Херсонська область, Запорізька, Донецька, Луганська області, а в перший рік війни — ще Київщина, Харківська, Сумська, Чернігівська і Миколаївська області, які були в окупації, а також сусідні регіони.

- Багато українських суддів, особливо в перші місяці повномасштабної війни, стикнулись з оперативним оточенням міст, де вони працювали, військами росії, з окупацією, масованими артилерійськими обстрілами

Багато судів повністю або частково зруйновані, а судді виїхали буквально під обстрілами та прикріплені до судів в більш безпечних регіонах.

За даними Ради суддів України, станом на початок 2023 року 54 судді і 326 працівників апаратів судів пішли служити в Збройні сили України, наскільки я знаю, більшість добровольцями, на сьогодні майже всі живі і воюють в різних точках.

Суд сьогодні працює у звичних умовах?

Судді стикнулись з великою проблемою повідомлень сторін про розгляд справ, оскільки безліч учасників судових справ отримали статус біженців за кордоном або стали вимушеними переселенцями в межах України в інші, більш безпечні регіони.

Через вимушений масовий переїзд людей суди часто не мали змоги вчасно попередити сторін у справах (в більшості своїй відповідачів) про дату та час засідання, через що більшість справ багато разів відкладались з метою забезпечення базової гарантії для будь-якого учасника судового провадження — знати, що справа щодо тебе слухається в суді. Особлива проблема виникла щодо окупованих територій, частина з яких була масово звільнена нашою мужньою армією влітку-восени 2022 року при контрнаступі, на цих територіях відновлюється робота пошти і справи слухати легше.

В решті ще не звільнених територій суди, на жаль, стикнулись з дилемою — чи слухати справи без участі відповідачів, які перебувають на окупованих територіях, і вручити яким судові повістки про виклик неможливо (а згідно з діючим законодавством вони повідомляються шляхом розміщення оголошень на сайтах судів), або взагалі не слухати справи, поки наша армія не звільнить окуповані території.

Практика судів в цій частині на сьогодні різна. Що стосується господарських судів, які за своєю суттю є судами у справах бізнесу та для яких надзвичайно важливим є оперативний (швидкий) розгляд справ, то ми здебільшого слухаємо справи і виносимо судові рішення після вжиття тих засобів, які маємо на сьогодні — повідомлення на сайті судів плюс інколи дублювання відповідної інформації через електронну пошту, де вона є і працює.

Починаючи з жовтня українські суди через обстріл росією критичної інфраструктури масово стикнулись з проблемою блекауту, який протягом осені і зими в багатьох регіонах (зокрема і в моїй Одесі) був майже тотальним, світла або взагалі не було, або було по декілька годин на добу. В цих умовах, коли більшість часу без світла і комп'ютерів, ми працюємо вже півроку. У останні тижні ситуація частково поліпшилася, тим не менш, і до цього жодної роботи і відкритих судових засідань ми вже не припиняли.

В Україні діє система проведення засідань в режимі відеоконференцій, в якій сторони можуть вмикатись і приймати участь в засіданні з дому чи роботи.

У господарських судах, зокрема в моєму суді, половина справ так і слухається: суддя знаходиться в своєму суді, а одна чи обидві сторони — дистанційно, це особливо зручно не тільки для безпеки, але і коли адвокати чи сторони живуть в іншому регіоні.

Суди під час війни стикнулись з шаленим недофінансуванням, зарплати працівників апаратів судів надзвичайно низькі.

За приблизними підрахунками більше 30% висококваліфікованих секретарів судових засідань та інших працівників судів, на жаль, звільнились, і це дуже важко для нас, а решта працюють в надважких умовах.

Яких справ додалося у зв'язку з війною?

Насамперед, це справи про стягнення збитків з держави-агресора. Збитки, спричинені росією, на сьогодні оцінюються в мільярди доларів. Це збитки, завдані державі та державним органам, майну людей та бізнесу, а також збитки, завдані життю і здоров'ю.

З літа 2022 року в суди почали масово подавати позови до росії

як країни-агресора про стягнення таких збитків. Існує проблема з тим, яким чином повідомляти відповідача (росію) про розгляд таких справ. Єдиним засобом такого повідомлення, в умовах триваючої процедури розірвання дипломатичних стосунків між Україною та росією, знову ж таки, є повідомлення на сайтах судів.

Окрім того, через тимчасову окупацію частини територій нашої країни змінено територіаль-

ну підсудність справ в багатьох судах, які вимушено зараз не працюють, а судді з цих судів прикріплені до інших судів в інших регіонах. Так само і одеські суди, наприклад, зараз розглядають херсонські справи, а наші колеги з Херсону працюють з нами в одному суді. Відповідно, розглядаємо багато справ, які стосуються виконання господарських договорів на окупованих територіях. І це дуже важкі справи — насамперед, з морального боку, з точки зору розуміння тих процесів, які спричинила окупація.

Багато людей покинули країну після повномасштабного вторгнення, у Вас не виникло такої думки?

Ні, я не уявляю свого життя без України. І дуже боляче сприймаю кількість українських біженців за кордоном, які отримують прихисток і оформляють відповідні статуси, більшість у Німеччині. Їхні мотиви зрозумілі, адже здебільшого українські жінки намагаються захистити від ракетних і артилерійських обстрілів своїх дітей і «перечекати війну». Проте, оскільки строки завершення війни і повного звільнення нашої землі від окупантів незрозумілі і непередбачувані, ми втрачаємо ціле покоління української молоді, не маючи гарантій їхнього повернення додому. Це дуже болісне питання як для тих, хто тут, так і для тих, хто там.

Впевнена, що наші українські жінки за кордоном здебільшого дуже важко сприймають свій вимушений переїзд. Важкий вибір — між безпекою дітей і життям на чужині, тут кожен тільки самостійно може зважити і вирішити. Але сподіваюсь, що українці поступово повернуться додому.

Що можете побажати собі та співгромадянам у такий нелегкий час?

Перш за все, Перемоги Збройним Силам України! Наша віра в нашу армію на сьогодні повна і безумовна.

Хай Бог береже кожного і кожен, хто зараз захищає Україну. А всім нам — витримки, не втрачати оптимізму, допомагаючи ЗСУ, поважаючи кожного нашого захисника і щодня наближуючи Перемогу.

Я не уявляю свого життя без України

Тетяна Харебава

Життєві принципи, які допомагають мені досягти поставленої мети, полягають у відповідальності за свої вчинки, постійному професійному розвитку та вмінні працювати в команді. Мій життєвий девіз: «Життя – це не те, що з тобою відбувається, а те, як ти реагуєш на те, що з тобою відбувається».

Пані Тетяно, Ви очолюєте юридичний департамент відомої IT-компанії, котра займається розробкою проектів спортивної тематики у сфері web-розробки та розробки мобільних додатків. IT-право — одна із найскладніших галузей. Чим приваблює саме цей напрямок і як Ви прийшли в IT-бізнес?

IT право — дійсно, комплексна галузь, оскільки поєднує в собі як елементи класичних сфер права (корпоративне право, право інтелектуальної власності, договірне право, податкове право тощо), так і неформальні правила чи неофіційні джерела регулювання (правила користування веб-сайтами/платформами, комплаєнс-політики тощо).

Відтак, юрист в цій динамічній сфері може завжди знайти для себе щось нове з фахової точки зору, тут завжди є місце професійним викликам. Власне, тому мене як правника і приваблює цей напрямок, до того ж цінності IT-бізнесу мені дуже імпонують як людині.

Свою роботу в IT-сфері я розпочала більше 12 років тому, коли мала честь представляти інтереси корпорації Microsoft в Україні щодо захисту авторських прав на комп'ютерні програми. Опісля я очолювала практику IT-права в одній із провідних українських юридичних фірм. І от вже майже 5 років я займаю поточну посаду в IT-компанії, де створила юридичний департамент практично з нуля. Більше того, наш департамент складається не лише з юристів і адвокатів, а й з фінансистів та спеціалістів з оподаткування, бо тільки так, як на мене,

можна комплексно представляти інтереси внутрішнього клієнта.

Вітчизняне законодавство у сфері IT адекватно регулює галузь, чи все ж потребує доопрацювання? Наскільки Україна відстає у цьому питанні від зарубіжних країн?

IT-сфера є динамічною і швидкозмінною, що призводить до того, що законодавство не завжди може встигати за змінами в цій галузі — не тільки в Україні, але і в багатьох інших країнах світу. Проте, IT-бізнес досить успішно використовує механізми саморегулювання, тому державне втручання в цю сферу не завжди є корисним.

Варто зазначити, що в останні роки в Україні були прийняті значні законодавчі кроки щодо покращення інфраструктури та правового регулювання IT-сфери. Зокрема, було прийнято Закон про спеціальний режим для IT-бізнесу «Дія-сіті», який надає податкові та інші преференції для IT-компаній-резидентів. Це стало важливим кроком для розвитку IT-галузі в Україні. Відтак, в цьому плані Україна випередила багато інших держав.

Втім, на сьогоднішній день в Україні відсутнє належне законодавство щодо захисту персональних даних, що є важливим питанням для багатьох IT-компаній. Враховуючи швидкий розвиток технологій, необхідно вжити заходів для запобігання порушень захисту персональних даних та захисту прав споживачів. Також важливо забезпечити належний рівень захисту інтелектуальної власності та інших прав, які можуть бути порушені у IT-сфері.

Війна всюди внесла свої корективи. Як працює Ваш департамент в кризових умовах?

Важко переоцінити вплив війни на роботу нашого департаменту та компанії в цілому. Але ми докладаємо всіх зусиль, щоб забезпечити стабільність та безпеку нашої роботи в умовах війни. Для цього ми працюємо в тісному співробітництві з іншими департаментами та зовнішніми партнерами, використовуємо нові технології та інструменти для забезпечення безпеки наших клієнтів та співробітників.

Окрім іншого, дуже важливою в цей час є моральна підтримка наших співробітників, підняття командного духу та забезпечення працівників, які потребують допомоги, всім необхідним. Ми постійно долучаємось до різноманітних волонтерських ініціатив, підтримуємо наших співробітників, які захищають нас на передовій, беремо участь в «інформаційних військах». Як і багато інших наших співвітчизників, ми «працюємо на Перемогу», кожен на своєму місці.

Чи налагоджений ризик-менеджмент у Вашій компанії?

Так, ризик-менеджмент є важливим елементом управління як на рівні всієї компанії, так і на рівні нашого департаменту. Ми постійно аналізуємо потенційні ризики, оцінюємо їх та здійснюємо заходи для їх попередження та зменшення. У воєнний час налагоджена система управління ризиками особливо зарекомендувала себе як досить ефективна, а тому ми працюємо над її подальшим вдосконаленням та розширенням на інші департаменти компанії.

Керівниця юридичного департаменту міжнародного IT холдингу Sport Labs Group, адвокатка, заступниця Голови Ради комітету АПУ з інтелектуальної власності, членкиня ради Інтернет комітету Міжнародної асоціації власників торговельних марок (INTA)

Тетяна Харебава — суворий керівник?

Я б не назвала себе суворою, мабуть, тут більш підходить слово «вимоглива». Але передусім, я вимоглива до себе, адже вважаю, що стандарти якості надання послуг внутрішньому клієнту повинні бути на досить високому рівні і я повинна перша давати вірний приклад колегам.

Відтак, мої вимоги до роботи колег — також високі, адже від їхньої роботи залежить результативність всього департаменту. Разом з тим, я намагаюся бути справедливою і конструктивною у спілкуванні з колегами. Я вірю, що відкрита комунікація та взаєморозуміння допомагають досягати бажаних результатів, тому завжди стараюся слухати і давати зворотний зв'язок, допомагати вирішувати проблеми та підтримувати колег у складних ситуаціях.

Як будете комунікації всередині департаменту?

У нашому департаменті ми зосереджені на забезпеченні всіх юридичних потреб компанії, а також на взаємодії з іншими відділами, такими як розробка ПЗ, маркетинг, фінанси, бухгалтерія тощо. Комунікація - це ключовий елемент успішної роботи, тому ми прагнемо забезпечити відкрите та прозоре спілкування всередині департаменту.

У нас порівняно невелика команда юридичного департаменту — до 10 людей. А тому живе спілкування — найкращий спосіб швидко вирішити питання та дійти згоди. Однак, через війну деякі наші колеги працюють віддалено з інших країн, а тому ми використовуємо комунікаційні інструменти та платформи, щоб обмінюватись інформацією та спілкуватись. Це, зокрема, різноманітні месенджери, платформи-органайзери, інструменти для відеоконференцій тощо.

На чому в першу чергу мають зосередити увагу юристи-початківці, котрі бажають працювати й розвиватися у IT?

Якщо говорити про поради для юристів-початківців, то в першу чергу, вони мають ретельно вивчити законодавство, пов'язане з IT-галуззю, мати загальне

Люблю весняні квіти, особливу радість мені приносять тюльпани та півонії

уявлення про роботу бізнесу та бути завжди в курсі останніх новин в цій сфері. Також важливо розвивати свої soft skills (соціальні навички), зокрема комунікативність, емпатію, адаптивність, креативність тощо.

Враховуючи те, що ця сфера є міжнародною, надзвичайно важливим є володіння іноземними мовами на високому рівні. Слід мати на увазі, що англійська мова — must have в цій сфері.

У Вас дуже відповідальна посада. Як вдається утримувати баланс між роботою та особистим життям, родиною?

Якщо відверто, то не завжди вдається втримувати цей баланс, шальки терезів завжди трішки схиляються в сторону роботи. Але я намагаюся відводити достатньо часу на сім'ю та дозвілля, плануючи свій день заздалегідь та використовуючи ефективні методи управління часом. Крім того, я

Я вірю в те, що кожна людина є унікальною та несе в собі цінність для світу

вважаю, що здорове життя — це дуже важливо, тому регулярно відвідую заняття з сучасного танцю та приділяю увагу здоровому способу життя.

Говорячи слово УСПІХ, який зміст Ви в нього вкладаєте?

Для мене успіх — це досягнення поставленої мети за допомогою власних зусиль, наполегливої праці та дрібки везіння. Можна сказати, успіх — це правильний

результат правильно докладених зусиль.

Законодавство якої країни, на Вашу думку, найбільш досконале?

Відповідаючи на це питання, слід передусім визначитись із критеріями оцінки: політична система країни, рівень захисту прав людини, прозорість і ефективність судової системи, рівень корупції, якість законодавчої

роботи тощо. Можна виділити декілька країн, які вважаються досить прогресивними з точки зору розвитку правової системи. На мою думку, найбільш близькі до «ідеалу» — скандинавські країни (Швеція, Норвегія, Данія), оскільки вони відомі своїм високим рівнем дотримання прав людини, соціальної справедливості та рівності. Відтак, законодавство в цих країнах розробляється з урахуванням вказаних принципів, а судова система є прозорою та ефективною.

Яким парфумам надаєте перевагу?

Я люблю складні аромати зі свіжими чи квітковими нотами. Зараз мій фаворит — це аромат від нішевого скандинавського бренду Byredo під назвою «Bal d'Afrique».

Ваш улюблений афоризм?

«Будь собою — всі інші ролі вже зайняті» (Оскар Уайльд). Цей афоризм допомагає мені приймати себе такою, яка я є, та не порівнювати себе з іншими людьми.

Кого Ви вважаєте найвидатнішим юристом в історії?

Тут важко виділити когось одного, але якщо говорити про достойний приклад особисто для мене, то це, мабуть, Рут Бейдер Гінзбург — американська юристка, яка стала першою жінкою-суддею Верховного суду США, захищала права жінок та зробила значний внесок у законодавче закріплення гендерної рівності в США.

Що Ви вважаєте своїм головним досягненням в житті, а що найбільшою помилкою?

Дуже складне запитання, але, мабуть, найбільшими досягненнями в моєму житті є люди, які зі мною поряд, — це сім'я, друзі, колеги, клієнти, та ті стосунки, які нам вдалось вибудувати між собою. Що ж до помилок, то я, насправді, їх сприймаю більше як корисний досвід, намагаюся рефлексувати та робити висновки. З глобального — це, швидше за все, «комплекс супергероя» в клієнтських питаннях, тобто коли робиш все можливе і неможливе, щоби задовольнити інтереси клієнта, жертвуючи власними інтересами (дуже часто навіть всупереч своїм інтересам).

Ольга Ступак

Суддя Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду

Відшкодування шкоди, завданої збройною агресією рф: судова практика та позасудовий механізм

Україна зазнає втрат з весни 2014 року внаслідок російської агресії на тимчасово окупованих територіях, і саме з того часу питання про відшкодування шкоди, завданої збройною агресією, перебуває у сфері процесуальної діяльності судів України. Після 24 лютого 2022 року з початком повномасштабного російського вторгнення це питання набуло нового рівня актуальності.

За цей період практика розгляду такої категорії справ як відшкодування шкоди, завданої збройною агресією, пройшла тривалий шлях становлення.

Очевидним є те, що нормативно-правове регулювання, яке існувало у нашій країні на початок збройної агресії, не передбачало механізмів відшкодування шкоди, завданої внаслідок збройної агресії. Суспільство, яке живе і розвивається на демократичних засадах, дотримуючись загально-визначених норм міжнародного права, не готується до війни. Саме тому нормативно-правові акти, які ухвалювались відповідними суб'єктами у зв'язку з початком збройної агресії, значною мірою визначали підстави позовів про відшкодування шкоди, з якими громадяни почали звертатись до суду.

Історичні та нормативні передумови

У цьому контексті необхідно згадати, що Указом в.о. Президента України від 14 квітня 2014 року ведено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України». Таким чином оголошено початок антитерористичної операції (АТО) зі звільнення захоплених підконтрольними росії бойовиками територій Донецької та Луганської областей України.

26 січня 2015 року Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 47-р «Про встановлення режимів підвищеної готовності та надзвичайної ситуації» з метою координації дій державних органів, спрямованих на забезпечення захисту населення, територій та майна, функціонування єдиної

державної системи цивільного захисту для подолання наслідків надзвичайної ситуації державного рівня соціального та воєнного характеру, яку спричинили загострення ситуації на деяких територіях України, загроза вчинення терористичних актів, та відповідно до статей 13 і 14 Кодексу цивільного захисту України. Установлено режим надзвичайної ситуації в Донецькій та Луганській областях.

Указом Президента України від 25 січня 2015 року у зв'язку із трагічною загибеллю мирних жителів міста Маріуполя 24 січня 2015 року внаслідок масованого обстрілу житлових районів міста терористами, з метою вшанування пам'яті загиблих, постановлено оголосити в Україні 25 січня 2015 року днем жалоби.

27 квітня 2014 року набрав чинності Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», який визначає статус території України, тимчасово окупованої внаслідок збройної агресії російської федерації, встановлює особливий правовий режим на цій території, визначає особливості діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах цього режиму, додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб. Як держава-окупант, відповідно до IV Гаазької конвенції про закони і звичаї війни на суходолі та додатка до неї, рф несе відповідальність за порушення захисту прав цивільного населення (*частина п'ята статті 5 цього Закону*).

21 травня 2015 року Верховна Рада України прийняла Постанову «Про заяву Верховної Ради України «Про відступ України від окремих зобов'язань, визначених Міжнародним пактом про громадянські і політичні права та Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод» № 462-VIII, де зазначила, що у зв'язку з анексією та тимчасовою окупацією російською федерацією невід'ємної частини території України — Автономної Республіки Крим та міста Севастополя та в окремих районах Донецької

та Луганської областей України, визначених Антитерористичним центром при Службі безпеки України у зв'язку з проведенням антитерористичної операції, на період до повного припинення збройної агресії російської федерації, відновлення конституційного ладу та порядку на окупованій території України, здійсненої внаслідок збройної агресії проти України, та повідомила, що повну відповідальність за дотримання прав людини і виконання відповідних міжнародних договорів на анексованій та тимчасово окупованій території України несе рф.

За таких обставин Україна не несе відповідальності за порушення прав людини та основоположних свобод, передбачених Конвенцією, на зазначених територіях з 21 травня 2015 року.

Пізніше Парламентом України прийнято Закон України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» (набрав чинності 24 лютого 2018 року). Цей Закон визначає державну політику України щодо тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях, а також проведення на сході України операції Об'єднаних сил (ООС).

30 квітня 2018 року Президент України підписав Указ «Про затвердження рішення РНБО «Про широкомасштабну антитерористичну операцію на території Донецької та Луганської областей», яким вводиться в дію відповідне рішення РНБО.

Глава держави також підписав Наказ Верховного Головнокомандувача ЗСУ «Про початок ООС із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі та стримування збройної агресії рф на території Донецької та Луганської областей». Згідно з Наказом, з 14 години 00 хвилин 30 квітня 2018 року розпочато ООС, відповідно до плану ООС.

Перші судові позови

У перших позовах, які розглядали національні суди про відшкодування шкоди за зруйноване майно, заявники відповідачем визначали державу Україна. Ці

позови в переважній більшості обґрунтовувались такими фактичними обставинами: майно, належне позивачам на праві власності, зруйноване у зоні проведення АТО; проводиться досудове розслідування у кримінальному провадженні за ознаками злочину, передбаченого статтею 258 КК України (терористичний акт); встановлення осіб, які здійснювали терористичну діяльність, наявність щодо них обвинувального вирок суду не є умовою відшкодування шкоди державою.

Як правові підстави своїх вимог до держави Україна про відшкодування шкоди за зруйноване майно позивачі вказували статтю 19 Закону України «Про боротьбу з тероризмом», яка передбачає, що відшкодування шкоди, заподіяної громадянам терористичним актом, провадиться за рахунок коштів Державного бюджету України відповідно до закону і з наступним стягненням суми цього відшкодування з осіб, якими заподіяно шкоду, в порядку, встановленому законом.

Також позови містили посилення на статтю 86 Кодексу цивільного захисту України. Ця стаття регламентує забезпечення житлом постраждалих внаслідок надзвичайних ситуацій і встановлює умови як такого забезпечення, так і його заміни грошовою компенсацією. Тому припис частини 10 вказаної статті (який передбачає, що розмір грошової компенсації за зруйновану або пошкоджену квартиру/будинок визначається за показниками опосередкованої вартості спорудження житла у регіонах України відповідно до місцезнаходження такого майна) не можна застосувати безвідносно до інших приписів цієї статті, зокрема частини дев'ятої, яка передбачає умовою забезпечення житлом постраждалого або виплати грошової компенсації за рахунок держави добровільне передання постражданим зруйнованого або пошкодженого внаслідок надзвичайної ситуації житла місцевим державним адміністраціям або органам місцевого самоврядування, суб'єктам господарювання).

Водночас, діяла Постанова КМУ від 18 грудня 2013 р. № 947 «Про затвердження Порядку надання та визначення розміру

грошової допомоги постражданим від надзвичайних ситуацій, які залишилися на попередньому місці проживання», яка була прийнята відповідно до частини третьої статті 89 КЦЗ України.

Логіка заявників була зрозумілою: оскільки оголошена АТО, потрібно застосовувати Закон України «Про боротьбу з тероризмом», запроваджено режим надзвичайної ситуації — тому КЦЗ України.

Значна кількість справ про відшкодування шкоди за рахунок держави Україна за зруйноване майно, які перебували на розгляді в судах першої та апеляційної інстанції, неоднозначність судової практики, а також значна кількість справ цієї категорії, яка вже перебувала на розгляді в Касаційному цивільному суді у складі Верховного Суду, давали підстави стверджувати, що при вирішенні цієї категорії справ існує виключна правова проблема, що зумовило передачу однієї із справ цієї категорії на розгляд Великої Палати Верховного Суду.

Судова практика ВС

4 вересня 2019 року Велика Палата Верховного Суду у справі № 265/6582/16-ц про відшкодування державою України завданої терористичним актом майнової шкоди (у розмірі реальної вартості майна) через пошкодження об'єкта комерційної нерухомості на підконтрольній Україні території в м. Маріуполі сформулювала висновки, що передбачене у статті 19 Закону право на відшкодування відповідно до закону шкоди, заподіяної громадянам терористичним актом, не породжує легітимного очікування на отримання від Держави України такого відшкодування за пошкодження у період проведення антитерористичної операції торговельний об'єкт, незалежно від того, на якій території — підконтрольній чи непідконтрольній Україні — мав місце вказаний акт.

З аналогічних підстав не породжує у позивачки такого очікування і застосована судом першої інстанції стаття 85 КЦЗ України, відповідно до якої відшкодування матеріальних збитків постражданим внаслідок надзвичайних ситуацій здійснюється у порядку, визначеному законом.

Отже, право на отримання за рахунок держави компенсації за шкоду, заподіяну у період проведення антитерористичної операції внаслідок пошкодження під час терористичного акта належного позивачці на праві власності торговельного об'єкта, не має у законодавстві України такої юридичної основи, що дає змогу визначити конкретний майновий інтерес позивачки.

Водночас, у своєму рішенні Велика Палата Верховного Суду вказала на дуже важливий аспект, який суди почали застосовувати при вирішенні справ цієї категорії, а саме: держава має забезпечити у своїй правовій системі юридичні гарантії реалізації права власності (превентивні обов'язки) та засоби правового захисту, за допомогою яких потерпілий від втручання у це право може його захистити, зокрема, вимагаючи відшкодування збитків за будь-яку втрату (компенсаційні обов'язки).

Закон, який регулює порядок відшкодування за рахунок коштів Державного бюджету України шкоди, заподіяної пошкодженням торговельного об'єкта внаслідок терористичного акта, відсутній як на момент виникнення спірних правовідносин, так і на момент розгляду справи судами (позитивний матеріальний обов'язок). Відсутність у законодавстві України відповідних приписів щодо відшкодування власникові шкоди, заподіяної його об'єкту нежитлової нерухомості терористичним актом, не перешкоджає особі, яка вважає, що стосовно її права власності на таке майно певний позитивний обов'язок не був виконаний, вимагати від держави компенсації за це невиконання на підставі статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

У цій категорії справ, застосовуючи висновки Великої Палати Верховного Суду, суди ухвалювали рішення про стягнення з держави Україна компенсації за невиконання позитивного обов'язку позапровадження ефективного правового механізму відшкодування збитків за зруйноване внаслідок терористичного акта майно, констатуючи відсутність підстав для відшкодування шкоди.

Враховуючи правову природу та підстави стягнення компенсації з держави, яка за сформованою практикою не перевищувала 100 000 грн, ці суми не є відшкодуванням, відповідно не мали своєю метою та не могли покрити реальні збитки від завданої шкоди.

Позасудовий механізм

04 березня 2020 року Верховний Суд у справі № 237/557/18-ц постановив окрему ухвалу на адресу Кабінету Міністрів України, у якій уряду рекомендовано розробити спеціальний порядок відшкодування за пошкоджене внаслідок терористичного акта майно, процедури виплати такого відшкодування за пошкоджене в результаті терористичного акта майна, чіткі умови, необхідні для заявлення вимоги до держави про надання такого відшкодування.

02 вересня 2020 р. Постановою КМУ № 767 «Питання виплати грошової компенсації постражданим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією російської федерації» затверджено Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення грошової компенсації постражданим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією російської федерації, та внесено зміни до Постанови КМУ від 18 грудня 2013 року № 947, викладено у новій редакції Порядок надання та визначення розміру грошової допомоги постражданим від надзвичайних ситуацій та розміру грошової компенсації постражданим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією рф.

Донецька та Луганська обласні державні адміністрації утворили комісії з розгляду питань, пов'язаних з наданням грошової компенсації постражданим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією рф.

Цей Порядок діє і до тепер. До початку повномасштабного вторгнення рф, тобто до 24 лютого 2022 року, за інформацією правоохоронців, постраждали у Донецькій та Луганській областях, чие житло було зруйновано внаслідок збройної агресії, отримували компенсацію відповідно до цього Порядку.

Здавалось, що позасудовий механізм виплати компенсації громадянам за зруйноване внаслідок збройної агресії житло запрацював, і судова система зітхнула з полегшенням, але 24 лютого 2022 року змінило життя усієї країни...

Нові орієнтири після повномасштабного вторгнення

Після початку повномасштабного вторгнення рф перед судовою системою постали нові правові виклики, одним з яких стало питання судового імунітету країни-агресора, оскільки на розгляді в національних судах з 2018 року вже перебували справи про відшкодування шкоди як майнової, так і моральної, відповідачем у яких заявники визначали рф як країну-агресора.

До 24 лютого 2022 року практика національних судів виходила з положень статті 79 Закону України «Про міжнародне приватне право», яка встановлює судовий імунітет, відповідно до якого пред'явлення позову до іноземної держави, залучення іноземної держави до участі у справі як відповідача або третьої особи, накладення арешту на майно, яке належить іноземній державі та знаходиться на території України, застосування щодо такого майна інших засобів забезпечення позову і звернення стягнення на таке майно можуть бути допущені лише за згодою компетентних органів відповідної держави, якщо інше не передбачено міжнародним договором України або законом України.

Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду, вважаючи наявність виключної проблеми в питанні застосування судового імунітету країни-агресора при вирішенні спорів за позовами фізичних осіб до рф про відшкодування майнової та моральної

шкоди внаслідок збройної агресії, у 2020 році передав одну з таких справ на розгляд Великої Палати Верховного Суду, проте справа була повернута на розгляд КЦЗ (справа № 357/13182/18). Тому до квітня 2022 року практика національних судів у питанні судового імунітету іноземної держави була незмінною.

Умовами, необхідними для застосування «деліктного винятку», є:

- 1) принцип територіальності: місце дії/бездіяльності має бути на території держави суду;
- 2) присутність автора дії/бездіяльності на території держави суду в момент вчинення дії/бездіяльності (агента чи посадової особи іноземної держави);
- 3) дія/бездіяльність ймовірно може бути привласнена державі;
- 4) відповідальність за дії/бездіяльність передбачена положеннями законодавства держави суду;
- 5) завдання смерті, фізичної шкоди особі, збитків майну чи його втрата;
- 6) причинно-наслідковий зв'язок між діями/бездіяльністю і завданням смерті, фізичної шкоди особі або збитків майну чи його втратою.

шкоди внаслідок збройної агресії, у 2020 році передав одну з таких справ на розгляд Великої Палати Верховного Суду, проте справа була повернута на розгляд КЦЗ (справа № 357/13182/18). Тому до квітня 2022 року практика національних судів у питанні судового імунітету іноземної держави була незмінною.

18 травня 2022 року КЦЗ ВС у справах №760/17232/20, 428/11673/19 розширив правові висновки з цього питання та вказав, що підтримання юрисдикційного імунітету рф позбавить позивача ефективного доступу

до суду для захисту своїх прав, що є несумісним з положеннями пункту 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Звернення позивача до українського суду є єдиним розумно доступним засобом захисту права, позбавлення якого означало би позбавлення такого права взагалі, тобто заперечувало б саму сутність такого права.

Крім того, 12 травня 2022 року Велика Палата Верховного Суду у № 635/6172/17 про відшкодування моральної шкоди державною Україною, завданою смертю близької особи, сформулювала висновки про те, що самі по собі факти загибелі людей на підконтрольній державі території, тобто на тій, на якій вона здійснює юрисдикцію у сенсі статті 1 Конвенції (зокрема у межах її кордонів у періоди проведення АТО, Операції об'єднаних сил), не означають автоматичне порушення гарантій права на життя за статтею 2 Конвенції. Тим більше не означає таке автоматичне порушення і загибель людей на території, яку держава у межах її кордонів із незалежних від неї причин не контролює (тобто на тій, на якій вона не здійснює юрисдикцію у сенсі статті 1 Конвенції. Як загибелі людей у періоди проведення державою АТО, ООС, так і загальновідомих фактів про бойові дії, вибухи й обстріли (зокрема з боку незаконних збройних формувань), через які у зазначені періоди загинуло цивільне населення, недостатньо для того, аби покласти на Державу Україну відповідальність за смерть цих людей. Держава відповідає за власні дії чи бездіяльність щодо гарантування права на життя за статтею 2 Конвенції. Проте порушення відповідних гарантій позивач має обґрунтувати.

Наведені рішення Верховного Суду сьогодні формують нові орієнтири судової практики у питаннях відшкодування шкоди, спричиненої збройною агресією рф.

Ключовими аспектами можна означити: національні суди України мають право ігнорувати імунітет рф та розглядати справи про відшкодування шкоди, завданої в результаті збройної агресії рф, за позовами, поданими саме до цієї іноземної країни; при вирішенні справами про відшкодування

шкоди, завданої збройною агресією, першочергове значення має питання визначення держави, відповідальної за шкоду.

Згідно з Конвенцією держава-учасниця несе відповідальність лише за власні дії чи бездіяльність щодо виконання негативних і позитивних (матеріальних, процесуальних) обов'язків із гарантування конвенційних прав кожному, хто перебуває під її юрисдикцією. Наявність територіальної юрисдикції в міжнародно визнаних кордонах далеко не завжди збігається з відповідальністю держави в межах цих кордонів. Практика ЄСПЛ з цього питання: справи «Лоїзиду проти Туреччини» (Loizidou v. Turkey), «Аль-Скеїні та інші проти Сполученого Королівства» (Al-Skeini and Others v. the United Kingdom), «Катан та інші проти Молдови та Росії», «Кіпр проти Туреччини».

Практика ЄСПЛ підтверджує, що за загальним правилом юрисдикція держави за змістом ст. 1 Конвенції є переважно територіальною. Підстави здійснення державою-сторонаю Конвенції юрисдикції поза її територіальними межами (як-от дії органів держав-сторін Конвенції, вчинені (або які призводять до наслідків) поза їхньою територією) є винятковими і вимагають спеціального обґрунтування в конкретних обставинах кожної справи. Одна із таких виняткових підстав, за якої може виникнути питання щодо юрисдикції держави-сторони Конвенції поза її територіальними межами, — фактичне здійснення нею контролю над іноземною територією (ratione loci). Питання визначення юрисдикції держави за принципом «ефективного контролю» над конкретною територією, постає у спорах, пов'язаних зі збройними конфліктами, тобто під час таких конфліктів, чи після припинення бойових дій.

У цих питаннях національні суди повинні враховувати висновки ЄСПЛ. У рішенні 2021 року щодо прийнятності заяви у справі «Україна проти Росії (щодо Криму)» ЄСПЛ констатовано, що РФ здійснює ефективний контроль над Автономною Республікою Крим з 27 лютого 2014 року, тоді як Україна можливість здійснювати свою юрисдикцію на цій території втратила. Також ЄСПЛ у

своєму рішенні 2023 року у справі «Україна та Нідерланди проти Росії» встановив, що території на сході України (Донецька та Луганська області) були окуповані рф з 11 травня 2014 року і щонайменше до 26 січня 2022 року.

Процесуальні нюанси

Окремо потрібно окреслити процесуальні проблеми вирішення цієї категорії справ.

Загальновідомим є факт, що після початку повномасштабної агресії поштовий зв'язок з країною агресором не здійснюється. 01 грудня 2022 року прийнято Закон України «Про зупинення дії та вихід з Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах та Протоколу до Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 22 січня 1993 року». Процесуальне законодавство не містить механізму повідомлення у такій процесуальній ситуації іноземної держави, чи суб'єктів іноземної держави, з якими розірвано будь-які дипломатичні стосунки.

Наразі повідомлення рф та громадян країни агресора про розгляд справ в судах України здійснюється шляхом розміщення інформації про розгляд справ на офіційних сайтах судів. Водночас, у Верховній Раді України зареєстровано проект закону, що передбачає внесення змін до процесуальних кодексів та запровадження відповідного порядку повідомлення.

Національним судам України доведеться вирішувати значну кількість судових справ, пов'язаних з відшкодуванням шкоди, завданої збройною агресією рф. Проте, потрібно враховувати, що незалежно від кількості вирішених справ та розмірів задоволення вимог про відшкодування шкоди, визначальним повинно стати реальне виконання таких рішень.

Проблеми виконання судових рішень

Механізм виконання судових рішень, за якими боржником є держава України, визначений Порядком виконання рішень про

стягнення коштів державного та місцевих бюджетів або боржників, який затверджений Постановою КМУ від 3 серпня 2011 року № 845 (у редакції постанови КМУ від 30 січня 2013 року № 45).

Сьогодні механізму виконання на території України рішень національних судів, боржником за якими є країна-агресор, не існує. Викликає великі перестороги і можливість виконання таких рішень за межами території України, що ми можемо оцінити з огляду на уніфікованість на міжнародному рівні підходів до визнання та виконання рішень іноземних судів. У цьому питанні, очевидно, потрібно говорити про необхідність створення міждержавного механізму з виконання рішень, відповідачем за якими є рф. Можна констатувати, що хоча в період війни суди забезпечують доступ до правосуддя, проте виконання судових рішень залишається ключовим показником ефективності судового захисту.

Суд — не панацея. Чому потрібен новий позасудовий механізм

Суд не може бути «панацеєю», яка здатна запобігти будь-якому лиху, тому на моє переконання, зусилля потрібно зосереджувати на формуванні нових та посиленні існуючих позасудових механізмів відшкодування шкоди, завданої збройною агресією рф.

Позасудовий механізм, визначений постановою КМУ від 18 грудня 2013 року № 947 (*Порямок надання та визначення розміру грошової допомоги постраждалим від надзвичайних ситуацій та розміру грошової компенсації постраждалим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією російської федерації*), який застосовний на території Донецької та Луганської областей, навряд чи буде дієвим на території всієї України, з огляду на локалізацію та масштаби збитків, оскільки передбачає сьогодні виплату грошової компенсації лише постраждалим, які є власниками житла, яке перебуває на контрольованих Україною територіях.

Саме тому створення на національному рівні нового позасудового механізму відшкодування збитків, завданих збройною агресією рф, є окремою великою темою, над якою сьогодні працюють не тільки національні, а й міжнародні експерти, до цієї роботи долучають і представники судової гілки влади.

23 лютого 2023 року Верховна Рада прийняла Закон України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією російської федерації» (законопроект № 7198). Це суттєвий крок на шляху вирішення окресленої проблеми.

На розгляді Верховної Ради України також знаходиться законопроект № 7385 від 17 травня 2022 року «Про відшкодування шкоди, завданої потерпілому внаслідок збройної агресії росій-

ської федерації», який, зокрема, передбачає створення спеціальної державної установи — Фонду відшкодування шкоди завданої потерпілому внаслідок збройної агресії, який здійснює керівництво та управління системою відшкодування шкоди особам, яку їм було завдано внаслідок збройної агресії рф, у тому числі, провадить акумуляцію та облік коштів наданих державі Україною на підставі міжнародних договорів (за рахунок заарештованих активів), здійснює виплати (відшкодування), готує документи та здійснює розрахунки для виплати, здійснює контроль за цільовим використанням коштів Фонду та інші функції, передбачені зазначеним Законом і положенням про Фонд.

Тому сьогодні, з вірою у нашу Перемогу, користуючись допомогою найкращих європейських і міжнародних фахівців, ми повинні докладати зусиль для створення реальних позасудових механізмів захисту прав осіб, постраждалих від війни.

Доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри фінансового права Навчально-наукового інституту права в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, фахівець з управління конфліктами та медіації НАК «Нафтогаз України», адвокат, бізнес-медіатор, soft-skills тренер, національний експерт міжнародних проєктів в Україні, член Кваліфікаційної палати КДКА Київської області

Наталія Ковалко

У досягненні тих чи інших цілей мені перш за все допомагає розвинута самодисципліна та налаштованість на успішний результат. Щодо життєвих принципів, то завжди намагаюся бути щирою як із собою, так і з іншими, відповідальною, наполегливою. Не менш важливим вважаю також уміння визнавати свої помилки, працювати над ними, а також постійно вдосконалювати існуючі навички та розвивати нові. Мій життєвий девіз: «Усе, що не робиться, – робиться на краще».

Які якості мають бути притаманні успішному юристу?

Сучасний успішний юрист є уособленням балансу жорстких та м'яких навичок. Серед жорстких навичок можна виокремити: наявність високого рівня знань у своїй галузі права, розвинуті аналітичні навички, активне застосування у роботі сучасних цифрових інструментів, що допомагають підвищити ефективність та якість юридичних послуг.

Серед м'яких навичок відзначаю такі: гнучкість, стресостійкість, комунікативність, емпатія, уміння знаходити нестандартні рішення та інноваційні підходи до вирішення проблем.

Чи є у Вашій професії місце креативу?

Безумовно. Креативність є надважливим атрибутом юриспруденції, який допомагає запобігати догматизованості стереотипів правового мислення та творчому використанню правових норм та інститутів у сучасності.

Чи є у Вас мрія, що поки не здійснилась? Якщо «так», то яка?

Перемога України у війні.

Говорячи слово УСПІХ, який зміст Ви в нього вкладаєте?

Відчувати себе успішним можна тільки тоді, коли ти дійсно любиш свою справу й готовий нею займатися за будь-яких умов та обставин. Водночас для мене успіх — це не лише про професіоналізм, але й про людське визнання. На мою думку, найкра-

шою винагородою за професійні здобутки є можливість бачити те, що твоя справа має цінність для багатьох людей і допомагає їм змінюватися на краще.

Як Ви вважаєте, чому в суспільстві сформувалась точка зору, що бути юристом престижно?

Насамперед, це обумовлено важливістю права в суспільному житті, адже без існування права у світі би панував безлад. Юристи допомагають людям захищати їх права та свободи, забезпечують правову допомогу, тим самим виконуючи важливу роль у зміцненні демократичних цінностей та розвитку правової культури.

Що, на Вашу думку, найбільше заважає розвитку юридичної галузі в Україні?

Я переконана, що розвиток у будь-якому питанні гальмується виключно його припиненням. Можна сказати, що на сьогодні відсутність стабільності в політичному та економічному житті України впливає на швидкість розвитку юридичної галузі. Водночас, на мою думку, ці вимушені зміни лише сприяють переосмисленню наявних пріоритетів, пошуку нових можливостей, генеруванню кращих рішень та створенню інноваційних підходів.

Законодавство якої країни, на Вашу думку, найбільш досконале?

Усі ми знаємо, що досконалість не має меж, особливо в такому питанні, як правове регулювання суспільних відносин, що постійно змінюються під впливом часу.

Але я вірю в існування певного високого взірця й маю надію, що українське законодавство поступового до нього наближується.

Ваш улюблений афоризм?

Треба бігти з усіх ніг, щоб тільки залишатися на місці, а щоб кудись потрапити — треба бігти як мінімум удвічі швидше!

Кого Ви вважаєте найвидатнішим юристом в історії?

Рут Бейдер Гінзбург — легенда американської юриспруденції, найбільш відома борчиня за права жінок.

Василь Іванович Кисіль — видатний український юрист.

Чи є у юристів якісь особливі професійні прикмети?

Вірити фактам або словам, завіреним підписом та печаткою.

Що Ви вважаєте своїм головним досягненням в житті, а що найбільшою помилкою?

Вважаю своїм найбільшим досягненням у житті народження моїх дітей, Євгенії та Веніаміна. Щодо помилок, то мені, як і більшості людей, інколи доводиться витратити свою енергію та ресурси на те, що не є важливим. Однак, ми повинні завжди пам'ятати: важливо цінувати кожну мить життя, берегти свій час та бути вдячним за кожну надану можливість.

Яке заняття для Вас — найкращий відпочинок?

Мій улюблений спосіб відпочинку — піші прогулянки з дітьми та нашою собакою Мішель.

Мати Тереза

(26 серпня 1910 – 5 вересня 1997)

«Що б не говорили, потрібно сприймати все з усмішкою й працювати далі»

Католицька черниця, засновниця добродійних місій, лауреатка Нобелівської премії миру за 1979 рік. Впродовж понад сорока років допомагала сиротам, хворим та жебракам в Індії.

Агнеса Гонджа Бояджіу (саме таке справжнє ім'я Терези) у 12 років вирішила присвятити своє життя релігії, у 18 років покинула домівку та вступила в лави місіонерської організації Сестри Лорето.

У 1929 році дівчина прийняла першу обітницю, обравши собі ім'я Тереза. Черниця дедалі більше переймалася бідністю, яка її оточувала. Вона розпочала працювати серед бідних у 1948 році, замінивши чернечий одяг на просту бавовняну чіру з блакитним обрамленням. Спочатку вона заснувала школу в Мотіджгілі, а незабаром почала піклуватися про голодних і зневірених.

У 1950 році Тереза отримала дозвіл Ватикану заснувати кон-

грегацію, яка незабаром перетворюється в Добродійні місії. Їхнім завданням стало піклування про голодних, бездомних, скалічених, сліпих, прокажених.

- В 1952 році Мати Тереза відкрила перший притулок для людей при смерті

При цьому вона казала, що для людей, які жили, як тварини, найкраща смерть — померти, як ангели, оточеними любов'ю і турботою.

Добродійні місії збирали дедалі більше безпритульних дітей, тож Тереза відчула необхідність створити спеціальний притулок для них. У 1955 році вона відкрила Нірмала Шісту Бгаван — Дитячий будинок непорочного серця. До початку 60-х відкрилися притулки для бездомних дітей і прока-

жених по всій Індії. Перший притулок за межами Індії відкрився у Венесуелі, потім у Римі, Танзанії і Австрії. В 70-х діяльність ордену поширилася на багато країн Азії, Африки, Європи й Америки, включно з США.

У 1982 році, під час облоги Бейруту, мати Тереза врятувала 37 дітей, що не могли вибратися із прифронтового шпиталю, порушивши угоду про тимчасове припинення вогню між армією Ізраїлю й палестинськими повстанцями. У супроводі працівників Червоного хреста вона пройшла крізь зону бойових дій до розбомбленого шпиталю й евакуювала юних пацієнтів.

Коли впала Залізна завеса, Тереза поширила свою діяльність на комуністичні країни, які раніше вороже ставилися до Добродійних місій, та започаткувала там десятки різних проєктів. До 1996 року під її керівництвом діяли 517 місій в понад 100 країнах світу.

Маргарет Тетчер

(13 жовтня 1925 – 8 квітня 2013)

«Жага до перемоги палає в кожному із нас. Воля до перемоги — питання тренування. Спосіб перемоги — питання честі»

Політик, 71-й Прем'єр-міністр Великої Британії (Консервативна партія Великої Британії) у 1979-1990 роках, лідер Консервативної партії в 1975-1990 роках, баронеса з 1992 року. Перша жінка на цій посаді, а також перша жінка, що стала Прем'єр-міністром європейської держави. Відома як «залізна леді», вона втілила в життя низку консервативних заходів, які стали частиною політики «тетчеризму».

Очоливши уряд, провела політичні та економічні реформи, спрямовані на відродження країни. Її політична філософія й економічна політика ґрунтувалися на дерегуляції, особливо фінансової системи, у забезпеченні гнучкого ринку праці, приватизації державних компаній і зменшення впливу профспілок.

Після закінчення університету Маргарет переїхала до Колчестера в англійському графстві Ессекс, де працювала хіміком-дослідником в компанії VX Plastics. Тоді ж вступила до місцевої асоціації Консервативної партії і як представниця Консервативної асоціації випускників університету взяла участь в партійній конференції в Лландидно 1948 року. Один з оxfordських друзів Маргарет був також другом голови Дартфордської асоціації Консервативної партії в Кенті, яка займалася пошуком кандидатів на вибори. Маргарет так вразила керівників асоціації, що ті умовили її взяти участь у виборах, хоч вона й не входила до затвердженого списку кандидатів. У січні 1951 року (в 24 роки) її обрали кандидатом, а до затвердженого виборчого списку додали постфактум.

Під час загальних виборів у лютому 1950 року і жовтні 1951 року була кандидатом від округу Дартфорд, де традиційно перемагали лейбористи. Вона привернула увагу преси як наймолодша кандидат і єдина жінка у списку.

На партійній конференції Консервативної партії 1966 року Тетчер розкритикувала політику високих податків лейбористського уряду. На її думку, це кроки «не просто до соціалізму, а до комунізму».

- Тетчер твердила, що низькі податки спонукають до важкої праці

На парламентських виборах 1987 року консерватори перемогли, отримавши 42,3 % голосів порівняно із 30,83 % у лейбористів. Це було пов'язано з тим, що Тетчер вдалося домогтися стабільного економічного зростання завдяки застосуванню жорстких і непопулярних заходів в економіці і соціальній сфері. Іноземні інвестиції, що почали надходити до Великої Британії, сприяли модернізації виробництва і збільшенню конкурентоспроможності власної продукції. До того ж, уряду Тетчер довгий час вдавалося зберігати інфляцію на дуже низькому рівні.

У зовнішній політиці Тетчер орієнтувалася на США, підтримувала ініціативи Рональда Рейгана щодо СРСР, до якого обидва політики ставилися з недовірою. У ході свого першого прем'єрського терміну вона вступила на підтримку рішення НАТО про

розгортання в Західній Європі ракет наземного базування BGM-109G і ракет малої дальності Першинг-1А, а також дозволила американським військовим з 14 листопада 1983 року розмістити понад 160 крилатих ракет на військово-повітряній базі США Грінем-Коммон, розташованій в англійському Беркширі, що викликало масові протести з боку Кампанії за ядерне роззброєння.

Прем'єрство Тетчер стало найтривалішим у XX столітті, з часів прем'єрства Солсбері (1885, 1886-1892, 1895-1902), і найтривалішим безперервним перебуванням на посаді з часів лорда Ліверпуля (1812-1827).

Тетяна Опанасюк

Чим займається юридичне управління ДСАУ?

Хочеться пожартувати, що всім і одразу, однак приготуйтеся до трохи нудної відповіді, яка познайомить вас з юридичним управлінням ДСА України.

Юридичне управління ДСА України є самостійним структурним підрозділом, діяльність якого базується на принципах верховенства права, законності, доброчесності, а також своєчасного і якісного вирішення поставлених перед управлінням завдань.

До основних завдань юридичного управління належить організація правової роботи в ДСА України та її територіальних управліннях. Зокрема це робота з підготовки роз'яснень законодавства щодо організаційного забезпечення діяльності судів; забезпечення взаємодії з органами державної влади, установами, організаціями, органами місцевого самоврядування; робота з розгляду та надання відповідей на звернення фізичних та юридичних осіб, а також запитів на публічну інформацію, що знаходиться у розпорядженні ДСА України; претензійна та позовна робота, забезпечення самопредставництва ДСА України в судах та інших органах державної влади, установах та організаціях; здійснення заходів, пов'язаних із пред'явленням до виконання виконавчих документів про стягнення судового збору, про накладення штрафу (як засобу процесуального примусу), стягувачем за якими є ДСА України; договірна робота; опрацювання документів, що надходять до ДСА України для проведення перевірки достовірності відомостей щодо незастосування до особи заборон, передбачених Законом України «Про очищення влади» та Законом України «Про запобігання корупції».

І найулюбленіший мій напрямок у роботі юридичного управління — розгляд та підготовка пропозицій до проектів норма-

тивно-правових актів, що надходять до ДСА України на погодження (у тому числі спрямованих на адаптацію законодавства України до законодавства Європейського Союзу) з питань організаційного забезпечення діяльності органів та установ в системі правосуддя.

Ви відчуваєте високий рівень відповідальності на Вашій посаді?

Так, звісно, відчуваю. Адже будь-яка посада державної служби — це завжди відповідальність та постійна робота над собою, і саме це мені в ній і подобається.

Як складалася Ваша кар'єра? Чому обрали юриспруденцію?

Правосуддя завжди було, є і буде часткою моєї внутрішньої складової як людини. Саме тому, одразу після закінчення школи, вступаючи до вищого навчального закладу, я обрала спеціальність «Правознавство». Причиною такого вибору були мрія та бачення себе у цій професії.

Свою трудову діяльність розпочала в липні 2001 року в Господарському суді Рівненської області, зокрема на таких посадах: інспектор-статистик, старший інспектор, спеціаліст, помічник судді, керівник апарату суду.

У липні 2014 року була відряджена зі штату Господарського суду Рівненської області за переведенням для подальшої роботи в Рівненському апеляційному господарському суді на посаді керівника апарату суду. А у червні 2015 року була відряджена зі штату Рівненського апеляційного господарського суду за переведенням для подальшої роботи в ДСА України.

Під час роботи в ДСА України працювала на посадах: заступник начальника управління — начальник відділу інформаційно-аналітичної роботи та міжнародного співробітництва управління забезпечення діяльності керів-

ництва Державної судової адміністрації України; заступник начальника юридичного управління — начальник відділу правової експертизи Державної судової адміністрації України.

Сьогодні я обіймаю посаду начальника юридичного управління Державної судової адміністрації України.

Поряд з цим, я є викладачем Національної школи суддів України та тренером-викладачем Сертифікаційної програми з питань судового адміністрування Університету штату Мічиган. Охоче ділюсь своїм досвідом з колегами.

Правосуддя України має переважно жіноче обличчя? Який гендерний склад працівників судової системи, де більше жінок, а де чоловіків?

- Правосуддя має
- жіноче обличчя, адже
- і давньогрецька
- богиня права,
- законності і порядку
- Феміда, і давньорим-
- ська богиня Юстиція –
- це жінки

ДСА України має затверджену Стратегію гендерної рівності на 2021-2025 роки, яка спрямована на впровадження комплексного гендерного підходу в інституційну політику, практики та процедури ДСА України через зміцнення організаційного потенціалу щодо розробки, реалізації та просування гендерних політик і програм, підзвітності, комунікації і партнерства у сфері гендерної рівності.

За весь час, протягом якого ДСА України узагальнює гендерну статистику місцевих та апеляційних судів України, Державної судової адміністрації України та її територіальних управлінь, простежується певна динаміка.

Наприклад, за період з 01.01.2019 до 01.01.2022 кількість жінок, які працюють на посадах суддів та працівників апаратів місцевих та апеляційних судів, збільшилась на 3 % (із 73 % до 76 %). Зокрема, значно змінилась кількість жінок суддів — збільшилась на 9 % (з 45 % до 54 %).

Також зазнавав змін гендерний склад осіб на адміністративних посадах у місцевих та апеляційних судах України: збільшилась на 1 % (з 36 % до 37 %) кількість жінок, які обіймають посаду голови суду; зменшилась на 6 % (з 40 % до 34 %) кількість жінок, які обіймають посаду заступника голови суду; зменшилась на 11 % (з 77 % до 66 %) кількість жінок — керівників апарату; збільшилась на 3 % (з 83 % до 86 %) кількість жінок — заступників керівника апарату.

Які нестандартні завдання Вам доводилося виконувати на роботі?

У юристів не буває стандартних завдань. Всі завдання, які виконує кожен юрист, є нестандартними. Напевне, найбільшим викликом для мене у виконанні нестандартних завдань була необхідність якнайшвидше адаптуватися до роботи в умовах війни.

У Конституції наголошується, що право на справедливий суд не може бути обмежене в умовах воєнного та надзвичайного стану. Повномасштабне вторгнення росії на територію України стало найбільш масштабним викликом в цілому для судової системи та зокрема ДСА України, що потребувало негайних дій та прийняття невідкладних рішень, оскільки навіть у таких умовах робота судів не може бути припинена.

- Деякі території України були настільки швидко окуповані російським ворогом, що суди не мали змоги евакуюватися. Мали місце випадки, коли в зоні бойових дій зупинялась діяльність суду

Працівники судів, як і інше цивільне населення, були вимушені

евакуюватись в інші регіони нашої держави, аби зберегти своє життя та життя своїх дітей. У зв'язку з неможливістю окремих судів здійснювати правосуддя під час воєнного стану підсудність справ, що знаходились у провадженні цих судів, змінювалась.

У свою чергу з 24.02.2022 ДСА України почала працювати в режимі 24/7, здійснюючи організаційне та фінансове забезпечення всіх апеляційних та місцевих судів України та беручи безпосередню участь у вирішенні завдань, пов'язаних із запровадженням і здійсненням заходів правового режиму воєнного стану.

Які основні труднощі наразі у роботі ДСАУ?

На сьогодні гостро стоїть питання фінансового забезпечення органів судової влади, і ДСА України не є виключенням.

- На адресу ДСА України надходять численні звернення щодо розміру заробітної плати працівників апаратів судів, який не забезпечує належний рівень життя, суперечить вимогам часу і не відповідає рівню покладених на них обов'язків і відповідальності. Як наслідок, через низькі заробітні плати йде відтік кадрів з апарату суду

Зазначена проблема постійно висвітлюється ДСА України у зверненнях до всіх вищих органів виконавчої та законодавчої влади. Разом з тим, цьому є об'єктивне пояснення — у нас в країні повномасштабна війна з агресором, і лівова частка грошей скеровується державою на національну безпеку і оборону, це зараз найголовніше.

Соціум відчуває зміни в роботі правосуддя в умовах воєнного стану?

Умови воєнного стану, у яких вже рік живуть українці, значною мірою впливають на всі правовідносини та інституції в країні.

У період воєнного стану, відповідно до статті 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», повноваження судів не можуть бути припинені, а частина друга статті 26 зазначеного Закону передбачає, що скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється.

На сьогодні українські суди умовно можна поділити на ті, що взагалі не можуть працювати (їхні справи передано до інших судів, що знаходяться на більш безпечних територіях), й ті, що працюють фактично у штатному режимі.

Зокрема, в період воєнного часу правосуддя здійснюється з урахуванням зміни територіальної підсудності справ, тобто справи судів, які тимчасово не працюють, розглядаються іншим судом, визначеним в порядку, встановленому Законом України «Про судоустрій і статус суддів».

Отже, судочинство продовжує здійснюватися, справи розглядаються, рішення ухвалюються. І хоча формат роботи судів зазнав змін, зумовлених особливостями воєнного стану, але кожного дня все більше судів адаптуються до функціонування в умовах воєнного стану.

Щодо статистики, то у 2022 році на розгляд до місцевих судів надійшло 2 459 100 справ і матеріалів, що на 34 % менше ніж у 2021 році (3 729 053 справ і матеріалів).

Якими, на Вашу думку, є перспективи оновленого складу ВРП?

На мою думку, саме оновлена Вища рада правосуддя має задавати тон стосовно державної політики у сфері правосуддя, і на сьогодні має великий кредит довіри не лише від суддів та працівників апаратів судів, а й від суспільства.

Як відомо, існує гостра нестача суддівських кадрів, що у свою чергу створює надмірне навантаження на працюючих суддів та ставить під загрозу дотримання розумних строків розгляду справ встановлених нормами процесуального права.

- На сьогодні понад 1400 посад суддів місцевих судів різних юрисдикцій є вакантними

Сподіваюсь, що Вища рада правосуддя спільно з оновленим складом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України заповнять штатні посади суддів у найбільш завантажених судах першої інстанції.

А загалом судова реформа в Україні має успіх? Чого не вистачає?

В цілому, так. Мені здається, що суспільству переважно нав'язують думку про необхідність судової реформи. І реальному споживачу судових послуг абсолютно байдуже, «реформований» чи «не реформований» суд розглядатиме його справу.

Для позивача, відповідача, їх представників, обвинуваченого, захисника, прокурора, потерпілого важливим є відчуття справедливості й поваги до прав людини, а також дотримання суддями, які розглядають справи, правових приписів. Це може бути пов'язано

но з судовою реформою, але не обов'язково.

На мою думку, для поліпшення якості законодавства, оперативності реагування на проблемні питання, що виникають під час практичного його застосування, можливо, доцільно було б надати Вищій раді правосуддя або Верховному Суду право законодавчої ініціативи. Однак, це потребує відповідних змін до Конституції України.

Окрім спільної мрії про Реформу, які бажання від суддів та інших працівників системи Ви найчастіше зараз чуєте?

Думаю, що все ж таки забезпечення гідного розміру заробітної плати працівників апаратів судів, який би відповідав рівню покладених на них обов'язків і відповідальності. З метою врегулювання питання оплати праці державних службовців судів, органів та установ системи правосуддя народним депутатом України Демченко С.О. та іншими народними депутатами України 16.11.2021 зареєстровано законопроект № 6311 про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо врегулювання

питання оплати праці працівників судів. Цей законопроект чітко визначає розміри посадових окладів і обов'язкових надбавок працівникам апаратів (секретаріатів) судів, органів та установ системи правосуддя, що в свою чергу забезпечить конкурентоспроможність заробітної плати на посадах у судах, органах і установах системи правосуддя шляхом запровадження єдиних правил та розрахункової величини для визначення розміру посадового окладу працівників апаратів (секретаріатів) судів, органів та установ системи правосуддя. Тому прийняття законопроект № 6311 Верховною Радою України є одним з пріоритетних бажань працівників апаратів судів.

Якими фактами про українське правосуддя можна пишатися?

На мою думку, українське правосуддя сьогодні — це щоденна праця кожного судді, кожного працівника суду, які день у день, долаючи всі перешкоди в умовах воєнного стану, доводять, що судова система працює, забезпечуючи доступність правосуддя для кожної особи. І цим слід пишатися.

Медіатор,
приватний виконавець
виконавчого округу
Дніпропетровської області

Оксана Русецька

Як змінилася робота приватних виконавців у зв'язку з війною?

День 24 лютого 2022 року назавжди змінив життя всіх українців та зачепив кожну сферу діяльності, примусове виконання рішень — не виключення.

Приватні та державні виконавці здійснюють свою діяльність шляхом винесення процесуальних документів в Автоматизовану систему виконавчого провадження (АСВП). В день початку повномасштабної війни всі державні реєстри та системи були відключені, з метою уникнення кібератак зі сторони ворога, зокрема й АСВП. Це було перше рішення уряду, яке вплинуло на сферу примусового виконання рішень, адже всі рішення, що приймаються виконавцями, виготовляються в АСВП, звідти ж здійснюється перерахування грошових коштів, стягнутих на користь стягувачів.

- Робота приватних виконавців в системі почала відновлюватись лише влітку 2022 року

Також на початку війни законодавцем було внесено низку змін до нормативно-правових актів, які мають безпосередній вплив на кількість стягнутих коштів та виконаних рішень. На момент початку війни такі рішення були актуальними та необхідними, а саме — було внесено заборону на звернення стягнення на предмет іпотеки за споживчими кредитами, призупинено дію деяких статей Закону України «Про іпотеку», які передбачали звернення стягнення на таке майно. На період запровадження воєнного стану в Україні було припинено відрахування з доходів боржників, дозволено користуватись арештованими коштами за виконавчими документами, сума стягнення за якими не перевищує 100 тисяч гривень, заборонено виконання виконавчих написів нотаріусів та запроваджено ще низку мораторіїв.

велика подяка від нас, колег, які мають можливість продовжувати працювати завдяки ЗСУ!

Законодавству про виконавче провадження потрібні реформи?

Реформування в сфері примусового виконання рішень розпочалося ще в 2016 році та потребує подальшого продовження. Верховною Радою України влітку 2021 року прийнято в першому читанні законопроект № 5660 про примусове виконання рішень, який значно розширює повноваження приватних виконавців та їх помічників, визначає положення повного автоматизованого арешту коштів, що може суттєво підвищити ефективність виконання рішень, розширення повноважень професійного самоврядування приватних виконавців та зменшення надмірного контролю зі сторони регулятора.

Наразі, наскільки мені відомо, доопрацювання вказаного законопроекту в комітетах не проводиться, у зв'язку з запровадженням дії воєнного стану та наявності, на думку законодавців, більш нагальних питань, однак прийняття законопроекту № 5660 стане ще одним кроком на шляху до європейського рівня виконання судових рішень.

Яка гендерна складова в професії, чи можна вважати професію виконавця, враховуючи психологічні особливості, більш «жіночою» чи «чоловічою»?

На сьогодні гендерна складова професії приватних виконавців 80/20 на користь чоловіків, та особисто я не можу назвати професію «чоловічою», оскільки жінки-виконавці в жодному разі не поступаються вмінням виконувати рішення та організувати діяльність.

Дійсно, діяльність приватного виконавця досить енерговитратна та іноді потребує сталевої витримки, однак, на мій погляд, це

- На час дії воєнного стану заборонено примусове виконання рішень на тимчасово окупованих територіях України та на територіях, де проводяться бойові дії, у зв'язку з чим фактично вже протягом року робота деяких офісів приватних виконавців і досі є заблокованою

Уся спільнота приватних виконавців з нетерпінням чекає на прийняття законопроекту № 8064 про внесення змін до деяких законів України щодо окремих особливостей організації примусового виконання судових рішень і рішень інших органів під час дії воєнного стану, який вирішує багато питань, пов'язаних з офісами приватних виконавців, що опинились на тимчасово окупованих територіях та в зоні проведення бойових дій. Також очікуємо змін підходу до мораторіїв, запроваджених ще на початку війни, які станом на сьогодні вже втратили свою актуальність та лише приносять збитки стягувачам у виконавчих провадженнях.

На жаль, у зв'язку зі складними обставинами, що виникли внаслідок збройної агресії, деякі офіси приватних виконавців взагалі припинили свою роботу, однак ми маємо й позитивні новини — наші ряди поповнились колегами, які вже під час війни розпочали свою діяльність.

Окрім того, приватні виконавці з різних регіонів вступили до лав Збройних сил України та територіальної оборони, боронять нашу державу й до сьогодні, за що їм

питання не статі, а складу характеру та типу нервової системи.

Чи траплялися у Вас моральні дилеми, коли потрібно допомагати клієнту виконувати рішення суду, з яким Ви з тих чи інших причин не згодні?

Найбільш важке, враховуючи моральні аспекти, — виконання виконавчих проваджень про відібрання дітей, для мене це непросто ще з часів роботи в державній виконавчій службі. Це рішення, коли ти мусиш забрати дитину від неблагополучних батьків, які насправді шкодять її фізичному та психологічному здоров'ю, забрати дитину з сім'ї (хоч і безнадійної) та передати до дитячого будинку.

Якщо чесно, не хочеться повторювати цей досвід, це дійсно важко для усіх учасників виконавчого провадження. Такі самі відчуття виникають при виконанні рішень про відібрання дітей від одного із батьків до іншого, про встановлення побачення із дитиною, рішення про усунення перешкод у побаченні з дитиною.

На сьогодні такі рішення виконують лише державні виконавці, приватні поки обмежені законодавством. Тож я бажаю своїм державним колегам терпіння та витримки при виконанні службових повноважень.

Як Ви вважаєте, як в ідеалі повинна сприйматися суспільством професія виконавця?

На мою думку, професія виконавця в Україні є досить недооціненою, мені здається, що лівова частка суспільства не сприймає важливість виконавців в судовій системі. Але ж виконавче провадження — завершальна стадія судового провадження.

Реалізація жодного рішення, яке потребує виконання, не можливе без органів примусового виконання рішень.

Приватний виконавець — не легалізований колектор, а суб'єкт незалежної професійної діяльності, який сприяє максимально оперативному та ефективному виконанню рішень, без порушення прав сторін виконавчого провадження та за відсутності будь-яких корупційних ризиків.

Професія приватного виконавця в Україні – це відносно нова та молода правнича професія, у якій працюють молоді, професійні та висококваліфіковані юристи

Леся Будзан

Для мене «формула успіху» вкрай проста: наполегливість, зосередженість на поставленій цілі, дисципліна та постійна робота над собою

Чи є у Вашій професії місце креативу?

Якщо говорити про креативність як про бачення певних проблем під іншим кутом і їх рішення унікальним способом — беззаперечно, в умовах війни та досить великого навантаження судді змушені проявляти креативність. Наприклад, у пошуках альтернативних джерел електроенергії в приміщенні суду для забезпечення здійснення правосуддя у невідкладних справах.

У Подільському районному суді міста Києва судді організувалися та забезпечили суд генератором, також у більшості суддів нашого суду є власні інвертори чи екофлоу, які вони використовують для розгляду справ з метою здійснення аудіо- та відеофіксації судових засідань. Щодо креативності у написанні судових рішень, то це питання досить філософське, оскільки, з одного боку містить творчу складову, а з іншого — вимагає дотримання не лише вірного правозастосування, а й законодавчих вимог щодо наповнення та оформлення вказаних документів.

Чи є у Вас мрія, що поки не здійснилась? Якщо «так», то яка?

Найбільша мрія у мене, як і у всіх українців, — Перемога України у війні! І я впевнена, що вона якнайшвидше здійсниться, оскільки кожен із нас на своїй маленькій чи великій ввіреній ділянці роботи день у день наближає нашу країну до Перемоги! Крім цього, мрію видати збірку своєї поезії.

Що Вам найбільше заважає в Вашій професії?

Як ми знаємо, для професії судді не має значення, чоловік ти

чи жінка. І кожен із нас, незалежно від статі, обираючи професію судді, оцінював всі ризики, з якими він може стикнутися в процесі роботи. Проте, незважаючи на гендерну рівність у цій професії, все ж таки, на мою думку, жінці-судді доводиться докладати більше зусиль, щоб довести, що вона заслуговує на цю авторитетну, статусну посаду, яка вимагає концентрації зусиль, високого рівня відповідальності, рішучості, твердості тощо. При цьому, жінки-судді більш емоційні, ніж чоловіки-судді, сприймають різні ситуації, що виникають в ході розгляду справи, «ближче до серця». Тому, витримуючи залізний самоконтроль у судових засіданнях та при прийнятті рішення у нарадчій кімнаті, поза межами роботи жінки знову і знову проживають складні емоційні ситуації, обдумують та аналізують, що залишає певний відбиток на їх психоемоційному стані.

Ваш улюблений афоризм?

Наведу уривок з улюбленого вірша видатної української поетеси Ліни Костенко, який для багатьох став афоризмом:

*І якби на те моя воля,
написала б я скрізь курсивами:
— Так багато на світі горя,
люди, будьте взаємно красивими!*

Кого Ви вважаєте найвидатнішим юристом в історії?

Для мене це Рут Бейдер Гінзбург, яка є не лише американською правницею, суддею Верховного суду США, авторкою ряду ключових прецедентів у справах щодо дискримінації за статтю, а й американською культурною іконою.

Що Ви вважаєте своїм головним досягненням в житті, а що найбільшою помилкою?

Свій професійний шлях я розпочала із навчання в ЛНУ ім. І.Франка, де відвідувала на добровільних засадах юридичну клініку «Еко Право Людина», під керівництвом чудової людини та викладача Зоряни Козак. Саме від неї я отримала перший досвід написання процесуальних документів та почула фразу, що «юрист — це вічний студент». І дійсно, професія юриста зобов'язує постійно вчитися і працювати над собою. Після декількох років роботи на посаді помічника судді твердо вирішила для себе, що «бути суддею» — це точно про мене. Однак, «стати суддею» — довгий і виснажливий шлях. Коли при першій та другій спробі отримала поразки у вигляді недобору декількох балів на тестуванні — опускалися руки і хотілося зупинитися. Додавали сил і натхнення судді, з якими я працювала, ділилися досвідом та вели живі дискусії щодо проблемних питань. Коли в останньому доборі 2017 року я побачила на табло монітору високий прохідний бал — вирішила будь-що йти далі і показувати найвищі результати. На даний час можу з впевненістю сказати, що найбільшим моїм досягненням є те, що я, незважаючи на труднощі, не кинула все на півшляху, а пройшла випробування, була призначена на посаду судді Подільського районного суду міста Києва та з великим задоволенням працюю на цій посаді. І як «вічний студент-юрист» продовжую вчитися та працювати над собою кожен день.

Щодо помилок — вважаю, що кожна помилка у житті є безцінним досвідом та рушійною силою.

Мар'яна Горецька

Які Ваші основні напрямки, з якими питаннями до Вас звертаються клієнти?

Основним моїм напрямком є корпоративний сектор, який, зокрема, включає в себе майже всі питання, пов'язані з веденням бізнесу, а також захист авторського права, охорона авторських та суміжних прав на результати творчої інтелектуальної діяльності у сфері літератури, мистецтва, науки. Щодо останнього, клієнти часто звертаються за реєстрацією прав на літературні твори, лекції, музичні твори, аудіовізуальні твори, фотографічні твори, реєстрацію прав на комп'ютерні програми та інше.

Які життєві принципи допомагають Вам досягти поставленої мети (Ваша «формула успіху», життєвий девіз)?

«Формула успіху»: Головне — досягти бажаного результату, а способи його досягнення не завжди є важливими.

Життєвий девіз (кредо): «Робити неможливе».

Які якості мають бути притаманні успішному юристу?

Насправді, сучасні умови успішного юриста ставлять перед них досить високі вимоги, оскільки юристу необхідно постійно вдосконалюватись.

До основних якостей юриста я б віднесла: глибокі професійні знання, соціальну зрілість юриста, високий рівень правосвідомості та соціальної відповідальності, прагнення до саморозвитку, позитивний погляд на ведення своїх справ та світ у цілому.

Юристу мають бути притаманні також інтелектуальні якості, що включають в себе розвинений інтелект, гнучке творче мислення, високу розумову працездатність, аналітичний склад розуму, прогностичні здібності, активне сприйняття, хорошу пам'ять, стійку увагу та розвинену уяву. Ну й

куди ж, звісно, без комунікативних якостей, які допомагають юристу встановлювати емоційні контакти, підтримувати довірчі відносини, ефективно вирішувати конфлікти. А організаторські якості дадуть юристу сміливість, рішучість, наполегливість, цілеспрямованість, самостійність, відповідальність, організованість, дисциплінованість.

Окрім того, для юриста важливо мати емоційно-вольові якості, які допоможуть забезпечити стійкість до стресу, високий рівень самоконтролю та належну працездатність в екстремальних ситуаціях.

Чи є у Вашій професії місце креативу?

Так, оскільки сучасний бізнес висуває до адвоката вимогу креативності. Саме креативність допомагає мені вирішити питання клієнта інноваційним шляхом, трансформувати поточну проблему у майбутнє рішення.

Чи є у Вас мрія, що поки не здійснилась? Якщо «так», то яка?

Моя мрія — подальше вдосконалення своїх набутих знань, майстерності та досвіду на рівні, який відповідає сучасним реаліям, постійним змінам, які відбуваються в державі, зокрема я прагну здійснити вагомий внесок для суспільства у сфері законодавства.

Сьогодні я вдало та успішно знаходжу найоптимальніші варіанти вирішення складних ситуацій з мінімальними ризиками для клієнтів та застосуванням нестандартних підходів.

Моє головне завдання — це позитивний результат для клієнтів в рамках закону.

Ще мені дуже би хотілося запровадити міжнародне співробітництво в сфері права, адже це, в першу чергу, комунікація з іноземними юристами, адвокатами, суддями та іншими правниками з метою перейняття та обміну до-

свідом між представниками різних країн (проведення спільних заходів, розробка досліджень, нетворкінг тощо).

Говорячи слово УСПІХ, який зміст Ви в нього вкладаєте?

Успіх — це досягнення поставлених перед собою цілей та отримання бажаного результату, визнання в оточенні.

Як Ви вважаєте, чому в суспільстві сформувалась точка зору, що бути юристом престижно?

Те, що бути юристом — престижно, може здатися тільки на перший погляд, адже далеко не усі розуміють, які терни необхідно проходити юристу, та й не кожен має талант до юридичного фаху. Суспільство бачить юристів як людей грамотних, які напам'ять знають закони, завжди усміхнених та при грошах, але в реальності ситуація буває навіть протилежна. Отже, часто у людей формується хибна точка зору, що бути юристом — це престижно. Я вважаю, що престижно — любити свою справу, в якій галузі вона б не була.

Обираючи собі одяг, керуєтесь конкретним брендом, чи шукаєте, щоб було гарно та зручно?

Прислів'я «зустрічають по одягу, а проводжають по розуму» яскраво демонструє факт того, що зовнішній вигляд — перше, що ми помічаємо в людині.

Я вірю що так і є, тому для роботи обираю ділові костюми, а в повсякденному житті притримуюсь спортивного та джинсового стилю, інколи романтичного.

Законодавство якої країни, на Вашу думку, найбільш досконале?

Законодавство США. Чому б нам не перейняти американську модель права? А ось досвід українського застосування «Дія» можуть перейняти від нас інші країни. У медіа повідомлялося, що наші

Адвокат,
керівник корпоративного відділу
ЮФ «Горецький і Партнери»

Клієнти часто звертаються за реєстрацією прав на літературні твори, лекції, музичні твори, аудіовізуальні твори, фотографічні твори, реєстрацію прав на комп'ютерні програми та інше

новації у наданні послуг викликають великий інтерес та попит серед інших держав, вже понад десять країн активно вивчають та планують перейняти досвід «Дії». Перший застосунок на базі «Дії» розпочав роботу в Естонії, розповіли в Мінцифрі.

- Мені хочеться,
- щоб відбувалось
- просування
- українського досвіду,
- і не тільки цифрової
- трансформації,
- а й у сфері
- юриспруденції

Яким парфумам надаєте перевагу?

Залежить від пори року: влітку мені більш подобаються свіжі, морські, цитрусові та трав'яні аромати, які сидять близько до шкіри, а в холодну пору надаю перевагу складним, шлейфовим, квітковим або східним композиціям.

Ваш улюблений афоризм?

Закон захищає кожного, хто може найняти хорошого адвоката.

Кого Ви вважаєте найвидатнішим юристом в історії?

Джо Джемел — єдиний мільярдер серед практикуючих юристів, техасець ліванського походження, який заробив левову частку своїх статків у справі «Pennzoil vs Техасо» у найбільшому цивільному спорі в історії США.

Судом призначено компенсацію \$10 млрд, а гонорар самого адвоката склав \$335 млн. Джемел відомий своєю буйною вдачею, любов'ю до спиртного і ненормативною лексикою.

Чи є у юристів якісь особливі професійні прикмети?

Хто з клієнтів платить менше всіх — більше всіх скаржиться.

Яке зайняття для Вас — найкращий відпочинок?

Відпочинок — це хоча б інколи «вимикати» мозок. Коли є вільний час, люблю плавати у басейні. Також обожнюю подорожувати.

Зоя Ярош

Пані Зою, відомо, що Ви багато років займаєтеся адвокатською діяльністю. Чому поряд з цим вирішили балотуватися до Київради?

Сам вибір юридичної професії та, зокрема, адвокатської діяльності — вже певним чином є життєвим вибором. Адже робота адвоката вимагає знання законодавства, дотримання етичних норм, високого рівня відповідальності. При цьому специфіка, комплексний характер обов'язків, що покладені на адвокатуру, обумовлюють необхідність збалансування засад служіння адвоката інтересам окремого клієнта та інтересам суспільства в цілому, дотримання принципів законності й верховенства права, що і визначено в Правилах адвокатської етики.

Здійснюючи адвокатську діяльність, я багато часу приділяла громадській роботі: була головою Комітету, членом Правління, Віце-президентом, а згодом і два терміни підряд Президентом Асоціації адвокатів України. Це означало завжди бути в русі, проявляти активну позицію, бути дотичною або безпосередньо організовувати разом з колегами усі проекти, заходи, подавати законодавчі ініціативи тощо в рамках діяльності ААУ. Це дало і досвід, і певний поштовх рухатись далі, тому логічним кроком став шлях в політику.

Зараз я продовжую адвокатську діяльність, а також залишаюсь із Асоціацією адвокатів України, чудовим колективом однодумців та проактивних людей, вже в якості голови Наглядової ради.

Які корективи внесла війна у Вашу роботу?

Я не знаю жодної людини в Україні, на житті та роботі якої не позначилось широкомасштабне вторгнення, яке є частиною вже 9-річної війни, що триває фактично століттями. Життя не можна поставити на паузу, можна лише

прийняти нові умови та намагатись бути в них максимально ефективним.

Коректив зазнали усі напрями моєї діяльності.

Щодо адвокатського об'єднання «Маршаллер Груп», де я є керуючим партнером, відбулась перебудова практик, оптимізація режиму роботи, оптимізація витрат. Інакше і бути не могло, адже економіка країни в цілому, бізнеси клієнтів перебувають в режимі стресу.

- Навесні 2022 року ми
- вже повністю повернулись до роботи в офісі,
- адже робота адвоката
- вимагає особистого
- контакту, підтримки
- колег, колективу

ААУ також продовжила діяльність в нових умовах, зосередившись на підтримці колег через можливість безкоштовного отримання професійної якісної інформації — це безкоштовна участь для всіх у поточних заходах ААУ. Це заходи комітетів з різних напрямів права для юристів, серія заходів нового проекту — Марафон «Бізнес в умовах воєнного стану», тематичні конференції та форуми, на яких провідні адвокати, експерти, фахівці, представники державних органів та судової системи, представники бізнесу порушують питання і дають власну експертну думку щодо найактуальніших проблемних питань. Теми конференцій — податки, митниця, ринок нерухомості, аграрний бізнес, банкрутство, робота нерезидентів в Україні, виконання рішень судів, компенсація збитків, кримінальне право та багато інших тем, які вкрай потрібні бізнесу зараз. Також на початку війни ми запустили телеграм-бот для надання юридичної допомоги тим, хто її потребував, до чого долучили членів ААУ.

Від початку широкомасштабної агресії не припиняла роботу у Київській міській раді. 23 лютого 2022 року на пленарному засіданні був прийнятий особливий порядок на випадок надзвичайного чи воєнного стану, що дозволило оперативно проводити засідання та ухвалювати найнеобхідніші рішення в максимально короткі строки в режимі онлайн. А вже в березні повернулись і до традиційних засідань в режимі офлайн, звичайно, з додатковими заходами безпеки. Це усе дозволило приймати критично важливі рішення для оборони міста, для забезпечення роботи комунальних служб та критичної інфраструктури, коригувати бюджет, відновлювати пошкоджені обстрілами будівлі, налагодити роботу шкіл та садочків, ремонтувати укриття, надавати допомогу фінансову та гуманітарну деокупованим територіям, надавати допомогу киянам та тимчасово переміщеним особам і багато іншого.

Чи розглядали варіанти залишити місто чи навіть країну після повномасштабного вторгнення?

Звістка про війну мене застала в Києві. Вона прозвучала буквально десь о п'ятій ранку вибухом збитої ракети за 300 метрів від квартири, де спала я та мої діти. Звук, який ми почули, неможливо було сплутати ні з чим, тому я одразу зрозуміла, що почалась широкомасштабна війна. Скажу чесно, моїй сім'ї було страшно так само, як і всім жителям України, однак думки про те, що кудись треба бігти за кордон та шукати прихисток, не було. Україна — це моя країна, саме тут мій дім, мої колеги, робота і все моє життя, яке не спакуєш у валізи і не вивезеш за межі країни. Більш того, кожен з нас в житті в той чи інший момент робить вибір, за який несе відповідальність. Для мене такий вибір відбувся у 2020 році, коли я прийняла свідоме рішення балотуватись до Київради. Оскільки збройний конфлікт

із росією почався ще в 2014 році, я прекрасно усвідомлювала наслідки свого вибору піти до влади та взяти на себе відповідальність не лише за свою сім'ю, а також за свій колектив та виборців. Варіанти полишити країну взагалі не розглядались.

Натомість у перший день війни я мала план щодо перебування з сім'єю у дачному будинку, розташованому у Димерській громаді Київської області, однак російські загарбники взяли в окупацію територію нашої громади в першу ж добу вторгнення. Ми залишились в Києві.

Як юрист Ви брали участь у численних розробках важливих звернень до міжнародних спільнот. Розкажіть про них. Як світ реагує на такі звернення?

Активну роботу в таких напрямках одразу розпочала і ААУ, і Київрада.

ААУ направила загалом понад 40 офіційних листів до різних міжнародних і українських органів та організацій. Одне з перших звернень — у всі міжнародні організації, які об'єднують юристів і адвокатів у всьому світі, з проханням підтримати нашу країну, що наразі перебуває під війсьним ударом з боку росії. А саме: захистити українське небо від будь-яких літаків та ракет; надати військову допомогу та зброю; фінансово підтримати; посилити санкції, щоб вимкнути росію зі SWIFT; надати гуманітарну допомогу мирним мешканцям; зняти обмеження на в'їзд (візи тощо), якщо воно ще застосовується. Також були звернення щодо зобов'язання держав негайно втрутитися і зупинити геноцид українців, який здійснює рф, вторгнувшись на територію суверенної держави та розв'язавши війну в Україні.

Також були надіслані листи до Кабінету Міністрів України та відповідних державних органів, направлені на певні регулювання, які слід було б змінити з урахуванням реалій воєнного стану: про спрощення порядку добровільного фінансування потреб української армії, територіальної оборони та цивільного захисту; про необхідність надання законодавчого спрощення добровільній фінансовій мобілізації коштів

населення та бізнесу; спрощення процедур перерахування приватних коштів на потреби української армії та цивільного захисту населення; про внесення змін до контракту добровольця територіальної оборони — строком не на 3 роки, а на «час воєнного стану» — для прискорення створення і штатного наповнення сил ТрО ЗСУ, таких необхідних зараз добровольчих формувань; щодо особливостей врегулювання зовнішньоекономічної діяльності під час воєнного стану в Україні; з проханням забезпечити дотримання прав суб'єктів господарювання, які здійснюють господарську діяльність, пов'язану з імпортом товарів на територію України.

ААУ зверталася із закликом до міжнародної бізнес-спільноти про необхідність припинення економічної діяльності на території рф. Також щодо покращення можливості надання адвокатами захисту — клопотання до КМУ про внесення адвокатів до переліку осіб, яким дозволено перебувати в визначений період доби на вулицях та інших громадських місцях, де запроваджено комендантську годину, без виданих перепусток.

Відповідні звернення приймалися і Київрадою, ось лише до міжнародних спільнот: до Сполучених Штатів Америки, учасників Організації Північноатлантичного договору, керівництва країн Європи, до дипломатичних місій, представництв міжнародних організацій, розміщених на території міста Києва щодо впровадження зони A2/AD над територією України; до дипломатичних місій, представництв міжнародних організацій, розміщених на території міста Києва та міст-побратимів міста Києва щодо недопущення участі російських та білоруських спортсменів у Олімпійських іграх та Азійських іграх; до міст-побратимів міста Києва щодо впровадження зони A2/AD над територією України, надання Україні літаків, посилення економічних санкцій щодо росії; до міст-побратимів міста Києва щодо надання Україні статусу кандидата в члени ЄС; до Міжнародного олімпійського комітету щодо недопущення до участі в Олімпійських іграх спортсменів

із російської федерації та республіки білорусь.

Це лише частина. Звісно, не кожне звернення отримало миттєву реакцію та було враховано. Але у нас немає іншого шляху, окрім як разом лупати цю скалу. І кожен голос, кожна дія у спільній боротьбі — важливі. Аж до перемоги.

Ви також активно займаєтесь волонтерською діяльністю, скоординуєте гуманітарну допомогу від міжнародних партнерів для наших військових. Хто найактивніше сьогодні допомагає Україні? Здебільшого, що це за допомога? Як Київ її розподіляє між тими, хто потребує? Які програми допомоги внутрішнім переселенцям, які перебувають в Києві, на сьогодні реалізує Київрада?

У Києві в перші дні широкомасштабного вторгнення було утворено гуманітарний штаб Києва для забезпечення продуктами харчування та речами першої необхідності тих, хто потребує. Така допомога організовується через соціальні служби міста.

- Кожен з нас може бути
- корисним Україні, адже
- українці, як бджоли,
- включились гуртом
- у волонтерський рух
- та допомогу як армії,
- так і постраждалим
- внаслідок війни

Тому особисто я дуже вдячна за співпрацю ГО «Європейські цінності для України», разом з яким організували допомогу мешканцям деокупованих територій, внутрішньо переміщеним особам, лікарням та військовим підрозділам.

Неймовірно вдячна іноземним партнерам, з якими на постійному контакті та які надають регулярну допомогу, наприклад, благодійним організаціям землі Гессен в Німеччині. Завдяки їм нам вдалося організувати допомогу — найнеобхідніше дороге обладнання та ліки для Київського військового госпіталю, за цей рік вже на суму понад

Ми — велика нація, без перебільшень.
Ми вміємо гуртуватись, ми з великою повагою
та любов'ю ставимось до наших захисників і намагаємось
забезпечити їх всім згідно потреб

800 тисяч євро, а також 60 тон харчових наборів для мешканців де окупованих Бучі, Ірпеня, Ворзеля.

А разом з Франко-українською асоціацією «Тризуб» організували гуманітарну допомогу, медичну та іншими засобами, як для військових, так і для цивільного населення, в тому числі автомобілі для евакуації поранених.

Дуже вдячна уряду Тайваню, що надав цільові кошти 1 млн доларів для закупівлі генераторів через Фонд «Дарничани», 16 надпотужних генераторів вже доставлено до комунального Київтеплоенерго, для забезпечення теплом киян у критичній ситуації. Поруч з цим, ми ніколи не забували про киян, які потребують допомоги, і до цього часу вони от-

римують необхідні засоби гігієни, дитяче харчування, продукти харчування, деякі ліки прямо в моїй приймальні на Печерську.

- Допомога кожного —
- це внесок в нашу
- якнайшвидшу
- перемогу

Що, на Вашу думку, наразі необхідно першочергово зробити на законодавчому рівні, щоб якнайскоріше наблизити таку очікувану перемогу Україні?

Мабуть, для цього слід дотримуватись головного лозунгу — «Все для перемоги». Необхідно зосереджуватись на вибудові бюджету так, щоб у першу чергу

забезпечити потреби військових, здійснювати регулювання з урахуванням вимог воєнного часу. Важливою запорукою перемоги є і збереження економіки, можливості працювати та заробляти. Адже країна — єдиний механізм, тому важливим є митна та податкова політика. А ще вже зараз треба думати про відновлення України, про те, як ми будемо повертати своїх громадян, залучати інвестиції. Тому питання судової реформи, антикорупційної політики, антимонопольного регулювання, реформи сфери корпоративного управління тощо — не втрачають своєї актуальності. Ми маємо використати кожен день для вирішення цих завдань та досягнення суспільного консенсусу, щоб відбудувати країну після перемоги.

Адвокат,
Член Асоціації правників України,
Член Національної Асоціації Адвокатів України

Катерина **Аніщенко**

Кожна людина вільна у своєму житті з моменту народження: самостійно обирає дотримуватися законів або порушувати, боротися над свої дитячими комплексами або займатися щоденною роботою над собою, аби кожного дня бути кращою версією самого себе

КОМПЕТЕНЦІЇ:

- судові спори пов'язані зі стягненням заборгованості, пені, неустойки в ході виконання договорів;
- оскарження дій і рішення державних органів, а також суперечки в області застосування трудових, сімейних, житлових правовідносин;
- правовий супровід угод;
- претензійна робота у взаєминах з фізичними та юридичними особами;
- підготовка відповідей на звернення та запити, в тому числі контролюючих органів;
- надання консультаційних послуг;
- взаємодія з державними органами;
- реєстрація торговельних марок;
- ведення справ у судах загальної юрисдикції;
- вивчення, аналіз і узагальнення результатів розгляду претензій, судових справ.

Які якості мають бути притаманні успішному юристу?

Чесність, відповідальність, уважність до деталей, дисциплінованість, пунктуальність, комунікабельність.

Якою би складною не була робота юриста (а іноді й небезпечною), все одно ми нею займаємося не просто так. Хтось робить це тільки заради грошей, а хтось — бо любить цю роботу. Я люблю свою роботу, і навіть якщо дуже втомлююся, то на нові «подвиги у професії» мене надихають вдячні слова та очі моїх клієнтів, які зі щирістю говорять мені теплі слова за виконану мною роботу.

Чи є у Вашій професії місце креативу?

Робота в судах кидає багато творчих викликів, вимагає від юристів бути креативними. Наприклад, під час виступу перед суддею з незабутньою історією; формування доказів таким чином, щоб відтворити реальну картину; використання різних трюків в перехресному допиті тощо. Але креативності не навчають на юридичних факультетах. Скільки часу юристи витрачають на розвиток творчих здібностей? Скільки юристів цілеспрямовано застосовують у роботі креативні методи? Насправді, дуже мало.

Чи є у Вас мрія, що поки не здійснилась? Якщо «так», то яка?

В першу чергу моя мрія — це Перемога України в цій війні. А все інше, як показав останній рік, не має такого пріоритету в житті.

А також, я мрію мати можливість відпочивати 3 тижні поспіль (без мобільного телефону та Інтернету), а не шматками по 7-10 днів. Мрію написати дисертацію... Взагалі, я багато про що мрію. Адже мрії — це крила. А з крилами легше досягти висоти. Висоти духовної, висоти життєвої мудрості.

Говорячи слово УСПІХ, який зміст Ви в нього вкладаєте?

Для мене успіх — це не те, що ми маємо, а те, ким стаємо в результаті. Це віра в себе, попри падіння та біль, вимога до себе, незважаючи на це — вставати. А головне — результат, який приносить задоволення і робить мене щасливою.

Як Ви вважаєте, чому в суспільстві сформувалась точка зору, що бути юристом престижно?

Суспільство вважає, що професія юриста не вимагає значних зусиль, є високооплачуваною. Але ніхто не бачить безсонні ночі, ранні підйоми, пошук балансу між сім'єю та роботою, яка забирає значну кіль-

кість часу твого життя, особливо, якщо ти жінка-адвокат.

Що Вам найбільше заважає у Вашій професії?

Загострене відчуття справедливості і бажання довести справу до ідеально-зразкової. Я це називаю «синдром відмінниці».

Обираючи собі одяг, керуєтесь конкретним брендом, чи шукаєте, щоб було гарно та зручно?

Треба все ж таки визначити для себе основні життєві і професійні принципи й їм слідувати

«Зустрічають за одягом, а проводжають за розумом» — це прислів'я має глибокий зміст та 100% працює. Передусім, для мене головне, щоб одяг був вишуканий та відповідав події.

Як часто Ви замислюєтесь про недосконалість законодавства?

Кожного разу, коли беру в роботу кейс клієнта. Немає однотипних історій та проблем. І кожного разу, коли починаю працювати над проблемою клієнта, розумію, що «закон як дишло», а мені потрібно його повернути так, аби вийшло на нашу користь.

Що, на Вашу думку, найбільше заважає розвитку юридичної галузі в Україні?

Останнім часом люди стали надто багато значення надавати букві закону. Не в сенсі, щоб його виконувати, а в сенсі — хто швидше і хитріше зможе закон обійти (знайти законні «лазівки» двоякого трактування). За такої ситуації, на мій погляд, закон не зможе почати працювати на повну силу в нашій країні доти, доки громадяни України не зрозуміють, що закон сьогодні один, а завтра інший. І якщо весь час юристу хочеться намагатися встигнути «схитрувати», «вимутити», щоб швидше підзаробити грошей в епоху змін, то так можна втратити самого себе в законотворчих лабіринтах. Треба, все ж таки, визначити для себе основні життєві та професійні принципи і їм слідувати, не зраджуючи самому собі, а всіх грошей не заробиш.

- Як вчив мене батько,
- гроші діло наживне,
- а людиною потрібно залишатися у кожній ситуації

Яким парфумам надасте перевагу?

Зараз подобаються Tiziana Terenzi Kirke та Chloe.

Ваш улюблений афоризм?

«Ваш час обмежений, тому не витрачайте його, проживаючи чийсь чуже життя».

«Не треба робити те, що не любиш, і треба любити те, що

робиш» — ще одна із моїх улюблених фраз, яка стосується і роботи, і особистого життя. В цьому щастя.

Кого Ви вважаєте найвидатнішим юристом в історії?

Якщо в історії — то Федір Плевако, а із сучасних — Ерін Броковіч.

Чи є у юристів якісь особливі професійні прикмети?

Загальних, мабуть, немає, але у кожного адвоката вони, скоріш за все, є.

Які квіти приносять Вам найбільше задоволення?

Люблю білі хризантеми, бо вони асоціюються із моїм днем народження. Але всі квіти приносять мені задоволення.

Що Ви вважаєте своїм головним досягненням в житті, а що найбільшою помилкою?

- Головне досягнення —
- баланс між сім'єю та
- улюбленою роботою.

Найбільшу помилку назвати не можу, тому що в мене їх немає. Якщо і відбувається якась невдача у моєму житті, то сприймаю її виключно як урок життя і роблю з нього висновки.

Яке зайняття для Вас — найкращий відпочинок?

Для мене повноцінний та гармонійний відпочинок — такий, від якого дух перехоплює, емоції залишаються надовго. Це можуть бути не тільки перельоти та поїздки до заморських країн, це й піші довгі прогулянки містом, це і прогулянки під дощем, це і насолода звуками джазу, блюзу, це і читання книг, заняття спортом — абсолютно все, що приносить насолоду. Так відпочивати — необхідно, адже перебуваючи постійно у контакті з клієнтом, колегами тощо, людина (зокрема, юрист) перестає чути себе. А найкращий порадник у нашій роботі — це інтуїція. Коли ти на публіці — ти «грасш», і в тебе особливо немає часу для роздумів, бо треба діяти, а коли ти сам із собою — ти можеш почути свою інтуїцію, і вона підкаже правильне рішення у найскладнішій ситуації.

«Ваш час обмежений, тому не витрачайте його, проживаючи чийсь чуже життя»

Олена Павлюк

Мої життєві орієнтири – вірити у свої сили, працювати над собою і не здаватися. Але особливих секретів успіху в мене немає. Зараз вся Україна вірить і не здається, тому я впевнена, що ми обов'язково досягнемо нашої спільної мети – Перемоги.

Найвагоміші здобутки в Вашій професійній діяльності.

На сьогодні я вважаю найбільшим своїм здобутком у юридичній кар'єрі те, що працюю суддею, адже до цього я йшла майже 8 років. Однак переконана, що мої найвагоміші професійні здобутки ще попереду.

Чи є у Вашій професії місце креативу?

Я вважаю свою професію дуже творчою, коли справа доходить до написання судових рішень. Іноді це займає не день і не два. Якщо говорити про креативність як новаторство у роботі, то тут ми здебільшого обмежені нормами чинного законодавства.

Чи є у Вас мрія, що поки не здійснилась? Якщо «так», то яка?

Мрія у нас зараз одна на всіх — Перемога України!

Що Вам найбільше заважає в Вашій професії?

Не скажу, що це заважає найбільше, але досить часто я думаю, як сприймають мою професію люди, які не стикалися з судовою системою. Для когось це може здаватися дивним, але я не перестаю бути суддею, коли кладу мантію у шафу та зачиняю робочий кабінет, — я відчуваю свою професійну відповідальність постійно.

Що, на Вашу думку, найбільше заважає розвитку юридичної галузі в Україні?

Зараз це, звичайно ж, повномасштабне збройне вторгнення на територію України. Величезна кількість проектів або зупинена, або взагалі втратила свою актуальність. Але я, як і багато хто з моїх колег, переконані, що

після Перемоги ми отримаємо нові перспективи, які дозволять юридичній галузі не лише розвиватися, а й інтегруватися у європейське правове середовище. Погоджуюся з тезою, що крапку у війні після військових та політиків поставлять саме юристи.

Законодавство якої країни, на Вашу думку, найбільш досконале?

Вважаю, що такої країни не існує. Справа в тому, що держава через законодавство регулює суспільні відносини. А досконале суспільство — це утопія. Законодавство повинно бути скоріше адекватним, ніж досконалим, тобто бути своєчасним і доречним до тих правовідносин, які об'єктивно сформувалися.

Ваш улюблений афоризм?

Часто повторюю фразу: «Роби, те що маєш зробити. І все стане так, як має бути». Вона дуже давня, її авторство приписують ще римському імператору Марку Аврелію, але досі актуальна. Обрати, як діяти, часом непросто. Але коли рішення прийнято, головне — не сумніватися.

Кого Ви вважаєте найвидатнішим юристом в історії?

Важко відповісти, тому що навіть дуже гарні фахівці-юристи часто відкидають публічність і здобувають славу здебільшого у вузьких професійних колах. Але у суддівській спільноті ми часто згадуємо про спадок судді Верховного суду США Рут Бейдер Гінсбург. Вона ще за життя стала культовою особистістю у США, у 2018 році її біографія була екранізована у художньому фільмі «За ознакою статі» та документальному «РБГ: Життя ікони правосуддя». Вона відіграла важливу роль

в утвердженні рівноправності й справедливості щодо жінок і чоловіків — як у законодавчих підходах, так і у судових прецедентах.

Які квіти приносять Вам найбільше задоволення?

Я народилася навесні, тому дуже люблю саме цю пору року. Спостерігати, як відроджується природа, від перших маленьких пролісків до величних півоній — для мене особливе задоволення. Навіть звичайне цвітіння садів може надихати! В Японії, наприклад, існує традиція милування квітами сакури — ханамі. Коли я навчалася в Ужгороді, ця традиція трохи захопила і мене.

Що Ви вважаєте своїм головним досягненням в житті, а що найбільшою помилкою?

Будь-які досягнення швидкоплинні, а помилки — це лише життєвий досвід, з якого потрібно винести правильні уроки. Все це створює наш життєвий шлях, і зупинятися ані на досягненнях, ані на невдачах не потрібно. Як казав Уїнстон Черчилль: «Успіх — це ще не крапка, невдача — це ще не кінець».

Єдине, що має значення, — це мужність продовжувати боротьбу».

Яке зайняття для Вас — найкращий відпочинок?

Відпочинок для мене завжди був різний, але зараз важко по-справжньому відпочити. Навіть поза роботою постійно маю бути на зв'язку з близькими, відслідковувати новини, відповідати на дзвінки і повідомлення. Зрештою, всі ми — люди, тривожність виснажує. Останні кілька років я маю хобі — вишивку, для мене це щось на кшталт медитації.

Суддя Хмельницького міськрайонного суду
Вінницької області, Заслужений юрист України

Керівник юридичного відділу
в компанії McDonald's Polska Sp. z o.o.
(Польща), адвокат,
кандидат юридичних наук

Ірина Мусійчук

Пані Ірино, раніше Ви очолювали національні юридичні служби міжнародних компаній, представлених брендами WATSONS, OBI, Daewoo Electronics. Наскільки відрізняється специфіка роботи у McDonald's?

З січня 2023 року я перейшла на нову позицію та очолила юридичний відділ в польському офісі McDonald's. Ця можливість стала реальністю завдяки тому, що компанія є міжнародною та може запропонувати роботу своїм співробітникам в різних країнах світу.

Скрізь є своя специфіка, але в цілому для міжнародних компаній більше притаманні спільні риси в роботі юридичної функції. Зокрема, ключовим питанням є комплаєнс в різних сферах підприємницької діяльності. Ми говоримо не тільки про запобігання такому явищу як корупція, але й дотримання законодавства та внутрішньокорпоративних правил в сфері трудових відносин, захисту персональних даних, безпеки та якості продукту, що створюється бізнесом.

Важливим елементом комплаєнсу є етичність та соціальна відповідальність міжнародних компаній.

Характерним для юридичних відділів глобального бізнесу є участь у міжнародних або регіональних проектах, забезпечення правового підґрунтя, оцінка юридичних ризиків та особливостей національного законодавства.

Корпоративні юристи також, як правило, відповідають за питання захисту прав на торговельні марки та інші об'єкти права інтелектуальної власності в країні.

Важливим чинником роботи є взаємодія з центральною юридичною функцією міжнародної компанії та дотримання стратегії, визначеної на глобальному рівні.

Чи в повній мірі чинне вітчизняне законодавство регулює діяльність в Україні відомих

світових брендів та компаній?

Як корпоративний юрист з більш ніж п'ятнадцятирічним досвідом роботи в різних міжнародних компаніях можу сказати, що за останні роки національне законодавство зазнало суттєвих змін щодо полегшення роботи бізнесу, спрощення процедур та їх діджиталізації.

Наше воєнне буття, на жаль, стало стимулом для оперативного, але не завжди якісного законотворючого процесу, — такі реалії сучасності.

Тим не менш, на мою думку, взаємодія держави та бізнесу потребує вдосконалення в частині дерегуляції підприємницької діяльності, збалансованого регулювання трудових відносин, прозорості в частині земельних питань, будівництва та багатьох інших аспектах роботи бізнесу. Важливим для будь-якого іноземного капіталу є захист прав інтелектуальної власності, інвестиційних гарантій, незалежність судової влади, дотримання принципу верховенства права.

Законодавство якої країни, на Вашу думку, найбільш досконале?

Вважаю, що більш критичним є питання правозастосовчої практики, ніж досконалість самого законодавства. В Україні, наприклад, одне з найкращих антикорупційних законодавств, але в частині його застосування в нас є ще над чим працювати.

Кого Ви вважаєте найвидатнішим юристом в історії?

Не маю такого рейтингу, але є особистості, чия талановитість, вміння жити граючи, мудрість та усвідомленість — надихає. Серед них не тільки юристи, але й філософи, митці, науковці, політичні діячі. Захоплююся геніальністю Ейнштейна, контроверсійністю та яскравістю Девіда Боуі, відвагою юриста за професією та світового лідера за покликанням — Нельсо-

на Мандела, проникливістю Ліни Костенко та багатьох інших талановитих людей.

Чи є у Вас мрія, що поки не здійснилась? Якщо «так», то яка?

В нас мрія одна на всіх — перемога над ворогом та мирне життя для нашої України.

Говорячи слово УСПІХ, який зміст Ви в нього вкладаєте?

Відносність. Успіх має інколи протилежне значення для різних людей. Для мене більш важливою є категорія щастя, аніж успіху.

Що, на Вашу думку, найбільше заважає розвитку юридичної галузі в Україні?

Для ефективного розвитку юридичної галузі нам потрібно сконцентруватися на декількох напрямках, зокрема: покращення якості юридичної освіти та підтримки нового покоління юристів, фокус на пришвидшенні адаптації до законодавства ЄС, реформування судової системи та системи правоохоронних органів, посилення боротьби з корупцією, особливо у воєнний час.

Яке зайняття для Вас — найкращий відпочинок?

Серфінг.

Що порадите жінкам-юристам на початку кар'єри?

Вчитися, наполегливо працювати, вдосконалювати та розширювати свої професійні знання, зокрема у сфері цифрових технологій та захисту персональних даних. Ставитися відповідально до свого часу та часу інших.

Пам'ятати про важливість здорового та збалансованого способу життя, особливо в юридичній професії, де ненормованість та суттєві інтелектуальні навантаження є доволі розповсюдженим явищем. Генерувати нові ідеї та в жодному випадку не боятися власних помилок, бути лідером та мотиватором, перш за все, для себе.

Молодший партнер Gracers Law Firm, керівник практики вирішення спорів, голова Комітету ААУ з White-collar crime

Людмила Куса

Життя – це сукупність перспектив, якими ти можеш користуватися. Прикладай ще більше зусиль, щоб досягнути бажаного, – тільки наполегливим успіх дається легко. Самовдосконалюйся, адже життя дуже швидкоплинне, збагачайся всією доступною інформацією та розумно її використовуй

Пані Людмילו, як бізнес працює в умовах ризиків, які виникають під час воєнних дій?

Першочергово перед бізнесом стоїть питання самозбереження. Поряд з цим, український бізнес наповнює державний та місцевий бюджети, забезпечує працівників роботою, дбає про безпеку своїх співробітників, допомагає армії, волонтерить. Цей список можна продовжувати до безкінечності, як і список ризиків, які виникають в бізнесі кожного дня.

Що необхідно знати підприємцям, щоб захистити власний бізнес та створювати належні умови для його розвитку?

Знати законодавство. Незнання закону не звільняє від відповідальності — аксіома, якої треба притримуватися. Не можна покладатися на те, що твій юрист тебе недостатньо проінформував. Необхідно знати межі відповідальності за порушення законодавства, основні нормативи з дотримання охорони праці на підприємстві, наприклад, правила поведінки під час повітряних тривог тощо.

Перш ніж відкрити бізнес, які нюанси необхідно врахувати?

Тут скоріш не про нюанси, а про ризики. Ризик того, що прогнозувати будь-які процеси під час дії воєнного стану дуже важко. Наприклад, робота державних органів, які дотичні так чи інакше до бізнесу, так само зупинялася цієї зими, під час відсутності світла, як і робота самого бізнесу. Перевірки державних органів, що були зупинені на початку повно-

масштабного вторгнення, вже на початку літа 2022 року були відновлені. Державні реєстри, які в тому числі використовуються для реєстрації бізнесу або ж майнових прав, поступово відкриваються, але неможливо передбачити, які події будуть далі, і чи не стане це підставою для їх повторного закриття для збереження даних. Планувати подальшу роботу стало набагато складніше. Більшість клієнтів звертає увагу на те, що найскладніше — це закрити бізнес, так як для відкриття і ведення бізнесу потрібно збирати набагато менше документів і робити процесуальних дій, аніж для закриття.

З якими проблемами зараз найчастіше звертаються до Вас підприємці?

Сьогодні переважають проблеми і питання, що стосуються вивезення бізнесу за кордон. Також значна частка проблем стосується невиконання контрагентами домовленостей, які, як правило, були досягнуті ще до війни, невиконання укладених договорів.

- Звертаються
- з проблемами, що
- виникають з питань
- оформлення трудових
- відносин між
- власником
- і працівником,
- оскільки значна
- частина людей
- перейшла на
- дистанційну
- роботу

Найчастіше це малий, середній, чи великий бізнес?

Найчастіше — середній бізнес.

Які наразі найпоширеніші способи заволодіння корпоративними правами?

Все більше відходять в забуття рейдерські атаки, особливо у фізичному їх прояві, коли на підприємстві з'являються незрозумілі люди і фізично блокують його діяльність. Новина нашого часу — це люди, які представляються представниками ЗСУ, хоча жодного відношення до збройних сил не мають, та просять «добровільно» віддати їм майно. Вже є низка кримінальних проваджень за такими фактами.

- Те, з чим працюю
- особисто я, — це
- ситуації, де партнери
- десятки років ведуть
- бізнес разом, а потім
- втрачають
- взаєморозуміння

Як не дивно, саме в такій категорії справ, де люди роками на довірі вибудовують бізнес, трапляється так, що один із власників приходить з проблемою — його частка в товаристві або уже йому не належить, або і зовсім ніколи не належала. Звичайно, такі дії іншого бізнес-партнера рідко мають законний характер.

Тому, вибудовуючи бізнес спільно, які б не були приятельські відносини, ми завжди радімо клієнтам оформлювати все «на папері». І в самих договорах передбачити всі деталі співпраці. Нерідко навіть на такому етапі

Успіх — це щоденна робота над собою

між бізнес-партнерами вже виникають суперечки, оскільки усні домовленості кожним розумілись по-своєму.

Наскільки проблеми бізнесу врегульовані в законодавстві? Чи достатня судова практика?

Як законодавство, так і судова практика змінюються постійно. За цим треба постійно слідкувати та враховувати у своїй діяльності.

Що сьогодні є запорукою захисту від можливих рейдерських атак?

Оформлення кожного документу на підприємстві згідно закону.

Якщо бізнес будуйте не одні — належне оформлення партнерських бізнес-відносин.

Як Ви вважаєте, чому в суспільстві сформувалась точка зору, що бути юристом престижно?

Причиною, на мою думку, є коло питань, з якими звертаються до юриста.

- Юрист, подекуди
- як і лікар, допомагає
- вирішити людині
- проблему, яка
- впливає на все
- її подальше життя

Тому на певному етапі юрист стає для людини радником, чия думка в пріоритеті. А професія людини, чия думка для тебе пріоритетна, не може вважатися не престижною.

Що Вам найбільше заважає в Вашій професії?

У роботі юриста часто виникають ситуації, що вибивають на певний час зі звичного режиму. Тому часом мені заважає відсутність сну та спорту в моєму житті.

Яким парфумам надаєте перевагу?

Незмінно надаю перевагу одному аромату вже декілька років.

Яке зайняття для Вас — найкращий відпочинок?

Спорт, малювання, спілкування з близькими.

В цей складний час у душі кожного українця панує єдина мрія — Перемога

Олена Сотник

Радниця віце-прем'єрки з Європейської інтеграції, голова представництва в Україні Расмуссен Глобал

Пані Олено, під час роботи в Парламенті Ви були секретарем Комітету ВРУ з питань європейської інтеграції, головою підкомітету з питань адаптації українського законодавства до законодавства ЄС, співголовою групи з міжпарламентських зв'язків з Бельгією, першою заступницею голови комітету з юридичних питань та прав людини у ПАРЕ. Посади можна продовжувати.... Скажіть, будь-ласка, наскільки на сьогодні вітчизняне законодавство "відстає" від європейського?

Я думаю, що перш за все це треба оцінювати не тільки якісно, але і з точки зору імплементації законодавства. Тому, що якщо ми подивимось на кількісні показники, то на сьогоднішній день, приблизно на 70% наше виконання Угоди про Асоціацію з Європейським союзом. Ця Угода насправді є однією з найбільш амбітних угод, які коли-небудь уклалися з Європейським союзом. В ній дуже багато зобов'язань для України, дуже багато аспектів інтеграції. За оцінками різних експертів, якщо ми умовно, на сьогоднішній день виконали б 100% Угоди про Асоціацію, то це 80% повної інтеграції в усі сфери ЄС. Але треба розуміти, що стан виконання на сьогоднішній день — абсолютно різний по секторам. Є сектори, які майже повністю відповідають правилам і стандартам ЄС, а є сектори, які лише мінімально не наблизилися до цих стандартів. Наприклад, в сфері енергетики є значний прогрес, в тому числі приєднання до європейських мереж, — ми успішно проходимо цей шлях. Проте в питаннях інфраструктури, або питаннях, які стосуються транспорту, то там ми дуже серйозно відстаємо від європейських стандартів.

Які першочергові кроки має зробити Україна у цьому напрямку?

По-перше, треба мати чіткий план вже зараз. Після проведення останнього саміту Україна-ЄС, який відбувся в Києві, є домовленість про те, що на підставі оцінки ЄС поданої нами заявки на кандидатство та проведення скринінгу щодо переліку нормативних актів, які треба імплементувати, буде сформовано план адаптації та гармонізації не тільки законодавства, але й інших стандартів України до ЄС. Це якраз буде всеохоплюючий план різних секторів, який має привести нас до тих стандартів, які від нас очікує ЄС. Тут я хочу підкреслити, що однієї лише юридичної роботи (прийняття законів, або нормативно-правових актів) — недостатньо.

Ключовим буде стан імплементації. Це також є ключовим для суспільства, тому що ми з вами відчуємо зміни в роботі різних секторів і економіки. Враховуючи, що у нас триває війна, що дуже велика кількість інфраструктури була знищена і на превеликий жаль продовжує знищуватися, багато економічних показників серйозно просіли. Тобто все це потрібно враховувати під час нашого планування інтеграції до ЄС і, відповідно, пріоритизувати. Пріоритизація має бути з точки зору, як далі буде відбуватиметься процес перемовин щодо вступу України в ЄС, звичайно, після того як ми виконаємо всі вимоги до кандидатства. Ми сподіваємося, що це буде кінець цього року. Перемовини відбуваються по різних кластерам, один за одним. Тобто, поки ми не виконаємо вимоги до одного напрямку, не відкриваються інші. Найбільш важливим для суспільства і пріоритетним з точки зору перемовин, буде якраз сектор верховенства права. І тут нам дуже важливо буде показати конкретні кроки і результати. Мають відбуватися конкретні зміни підходів, глобальні, титанічні зміни в системі правосуддя, серйозне реформування, переосмислення, повна відмова від усіх корупційних момен-

тів, неефективність судочинства, низька якість судочинства, доступ громадян до судів і т.д.

Ви є співавторкою низки законопроектів, які отримали позитивні висновки Комісії Ради Європи «За демократію через право» (Венеційської комісії), зокрема Закону України «Про судоустрій і статус суддів», «Про засади державної політики у сфері європейської інтеграції», «Про валюту», «Про Вищий антикорупційний суд України». Як можете оцінити на сьогодні законодавство у цих галузях та, на яких проблемах варто зосередити наразі увагу законодавцю?

Це дуже хороше питання. На жаль, ЗУ «Про засади державної політики у сфері європейської інтеграції» прийнятий не був. Він був мною ініційований, але проголосований не був. Хоча, як людина, яка працює у сфері європейської інтеграції вже 9 років, я вважаю, що без певних змін до регламенту Верховної Ради, підходів міністерств в форматі підготовки відповідних законів, які направлені на нашу європейську інтеграцію, і без координації всієї цієї діяльності на різних рівнях, Україні буде дуже важко системно рухатися в напрямку європейської інтеграції. Мають бути встановлені чіткі правила та процедури, і євроінтеграція має отримати пріоритетний трек. Це практика всіх країн, які серйозно ставилися до своєї європейської інтеграції як ключового, стратегічного пріоритету. І тут варто підкреслити ще одну особливість, що євроінтеграція це не про зовнішню політику, а про внутрішню. Це про зміни всередині країни для того, щоб країна приєдналася до одного із найбільших ринків світу та синхронізувала свої правила з Європейським союзом. Для того, щоб реалізація цієї внутрішньої політики була системною та координованою, без правил і процедури важко.

Тут треба зрозуміти, що євроінтеграція це не про зовнішню політику, а про внутрішню. Це про зміни всередині країни для того, щоб країна приєдналася до одного із найбільших ринків світу і однієї із найбільших економічних структур світу.

Що стосується інших законів, які були прийняті і діють на сьогоднішній день. Закон України «Про судову систему і статус суддів», який був ініційований мною і Оксаною Сироїд, на жаль, не був прийнятий. Хоча він враховує достатньо комплексні питання і в нього якраз були закладені всі ті принципи і очікування ЄС від нашої системи судовоустрою. Але був прийнятий закон, який тоді ініційувався президентом Петром Порошенко. Чи хороший закон, чи ні, можна зрозуміти досить просто, запитавши кожного українця, що вони думають про нинішню систему судочинства, чи вважають вони її справедливою і чи є в країні верховенство права. Я, як громадянка, звичайно станом цієї ситуації не задоволена і вважаю, що дуже велика робота нас ще чекає попереду. І саме ключове це все ж такі забезпечити незалежність цієї гілки влади. Як юрист я не можу сказати, що судова система сьогодні є абсолютно незалежною. Момент, коли я зможу це сказати, настане, коли буде якісна зміна свідомості суддів, які відправляють правосуддя. Не тільки з точки зору якості рішень, які вони будуть виносити, а перш за все, з точки зору їх моральності і абсолютно нульової толерантності до корупції. Закон «Про валюту» носив першочергові кроки, оскільки законодавство про валюту в Україні було застарілим, діяло ще з моменту пострадянського союзу, дуже зарегульоване, і це була спроба мінімізувати обмеження і лібералізувати валютні відносини. Успіх хоч і ключових, але перших кроків. Ми очікували, що після прийняття цього законодавства і в НБУ і в наших законотворювачів з'явиться готовність рухатися далі. Якщо ми хочемо створити дійсно відкриту ліберальну економіку і зробити максимально привабливою Україну для інвесторів, а для післявоєнного відновлення України це буде ключовий фактор, це треба робити зараз, коли є час і є можливості залучити

зовнішню експертизу тощо. І останнє законопроект «Про Вищий антикорупційний суд України». Чи задоволена я роботою АКС? Більшою мірою так, ніж ні, але антикорупційна архітектура вона ж комплексна. Це не тільки про суд, це і про правоохоронні органи, органи прокуратури. На сьогодні, я вважаю, що пріоритети антикорупційних органів, антикорупційної політики, вони просто не правильні. Вони більше направлені на формальне демонстрування результатів, замість того, щоб направити зусилля на ті сфери, де корупція є найбільш руйнівною для держави, суспільства, для репутації України.

- Якщо Україна сьогодні продемонструє, що
- не дивлячись на війну, ми продовжуємо
- боротися із корупцією, це може стати
- проривним моментом в майбутньому з точки зору і євроінтеграції і також підтримки України нашими
- партнерами у відновленні

Днями в Берліні Ви відпрацювали підтримку пакету безпекових гарантій (Kyiv security compact) для України. Розкажіть детальніше про цей проект?

Kyiv security compact був розроблений спільно з компанією Rasmussen Global, яку очолює колишній генсек НАТО Андреас Расмуссен. Від Офісу президента цю групу очолював Андрій Єрмак. В результаті цієї співпраці була напрацьована рамка дуже практичних безпекових гарантій, які в найближчому майбутньому можуть бути підтримані ключовими партнерами для того, щоб посилити Україну у цій війні і унеможливити будь-які майбутні напади на Україну з боку РФ. Він складається з декількох компонентів. Перший і ключовий компонент — підтримка України, щоб вона могла сама бути спроможною захистити себе військово і,

в тому числі, з точки зору виробництва зброї. Важливе питання обороноздатності це питання створення системи виробництва, в тому числі і на території України, зброї, якою у майбутньому Україна змогла б себе забезпечити і максимально покрити свої необхідні потреби. Продемонструвати воєнний потенціал. Друге питання — обмін інформацією розвідки. Третій аспект — це питання тренування українських військових спільно з різними країнами, а також ж з НАТО, в тому числі на території України. Для того щоб наша армія максимально була підготовлена до будь-якого роду воєнних дій. Четверте питання — це політична підтримка України і санкційна політика. Хочу підкреслити, що секьюриті компакт не замінює членства України в НАТО, навпаки — він має стати містком поглибленого співробітництва з різними країнами і, в майбутньому, входження України в Альянс.

Яка реакція в Німеччині щодо питання НАТО-Україна?

Ні для кого не секрет, що Німеччина є однією із найбільш складних країн в цьому питанні, але не безнадійною. В розмовах з різними політичними силами, ми побачили абсолютно різні підходи та бачення щодо підтримки України. Наприклад, в Партії зелених ми бачимо підтримку ідеї майбутнього набуття Україною членства НАТО. А Кабінет Шольца вважає, що це питання не має зараз бути пріоритетним, зараз пріоритетним має бути постачання зброї Україні і відбиття російської навали, а вже після того, як переможемо ворога і буде встановлено мир, це питання буде вирішуватися. Але це не означає що ми не будемо працювати зі столицями, що ми не будемо переконувати наших партнерів, тому що на сьогоднішній день українська армія є однією із найкращих, найбільш тренованих армій світу. І ще велике питання, хто у кого буде вчитися.

Я впевнена, що якраз українська армія стане тим активом, який дуже буде потрібний всій колективній безпеці заходу.

На сьогоднішній день в мене немає жодних сумнівів, що після нашої Перемоги нас ще проситимуть приєднатися до альянсу.

Вам більше подобається політичною діяльністю займатися, чи все ж юридичною, адже Ви — адвокат?

Після того, як ти попрацюєш в парламенті, з великими, абсолютно різними, задачами та аспектами, а мій фокус роботи був абсолютно різний, — це і внутрішні реформи, і зовнішня політика...

Я вважаю, що під час своєї політичної кар'єри мені вдалося досягти досить серйозного прориву, в тому числі і для репутації країни в окремих міжнародних організаціях, таких як Рада Європи. І звичайно для мене ця робота виглядає більш масштабною, більш цікавою. Я в цьому бачу більше значущих результатів саме для суспільства, для держави, для країни. Більше викликів, більше складних задач. Звісно, багато в чому сьогоднішні мої проекти продовжують перекликатися з тим, що я робила у парламенті. Це робота із нашими зовнішніми партнерами по адвокації, підтримки не тільки воєнної, а й політичної, економічної, просування реформ, експортна підтримка, формування різних альянсів, які б могли в майбутньому також зіграти важливу роль, як в економічному розвитку нашої держави, так і в безпековому питанні. Мені це цікаво, я на цьому розуміюся і я бачу велику перспективу для України в тому, якщо б люди, такі як я, могли максимально зосередити свої зусилля на просування на різних політичних рівнях інтересів нашої держави. Частково я продовжую займатися адвокатською діяльністю, але виключно pro bono, тобто я не є комерційним адвокатом і працюю тільки у тих справах, в яких я бачу суспільну цінність і абсолютно кардинальні зміни в певних секторах. Приміром, справа по Кагарлику, згвалтування поліцейськими дівчини... Вона ще триває, і ми дуже сподіваємося, що до кінця весни ми вийдемо на вирок.

Також це справи жертв сексуального насильства під час війни РФ проти України. Я бачу це як один із найстрашніших воєнних злочинів, які мають бути максимально покарані, жертвам має бути надана максимальна підтримка.

Поки, що я не бачу свого майбутнього в адвокатурі. Я розчаро-

вана, як в системою судоустрою, так і станом роз'єднаності в українській адвокатурі.

Які корективи внесла війна у Вашу роботу?

- Війна повністю змінила всі пріоритети. Я знову повернулася до графіку майже 24/7, дуже рідко випадає мати класичний вихідний

З'явилося дуже багато задач, які раніше були не характерні: від перемовин по питаннях допомоги військовій до питань психологічної допомоги українцям, питання невідкладних заходів по репараціям, питання відповідальності за воєнні злочини, збору доказів, пропаганди і багато інших.

Також я дуже активно веду зараз публічну діяльність, максимально комунікую у всіх країнах, як публічно, так і в закритих колах щодо причин цієї війни, можливих наслідків якщо ЄС та США будуть нерішуче діяти в цій ситуації.

Просуваю ідею невідкладного постачання зброї зараз і не відтягування цієї війни на багато місяців і років, тому що це питання життів українців.

З 2016 року Ви є учасницею проєкту «Модельний округ» в рамках програми Usaid Program Rada. Він має на меті зробити більш ефективною комунікацію між депутатом парламенту і громадянами, таким чином покращивши представництво громадськості в законодавчому процесі. Розкажіть, будь-ласка, про цей проєкт та, що було досягнуто в його рамках за ці роки?

Це була програма новаційної підтримки народного депутата з виборцями і там ми тестували дуже різні формати, від таунхолл мітингів, до створення форсайт-груп, а також проведення колективних зустрічей з громадянами, долучення громадян до напрацювання різних законодавчих ініціатив, оцінка роботи Верховної Ради і т.д.

Програма була супер інтенсивна та цікава. Мій модельний округ був Харків — прекрасне місто, в яке дуже хочу повернутися. Дуже пишаюся харків'янами, які у цій війні проявили максимальний героїзм, які сьогодні кожного дня страждають від бомбардувань і кожного дня показують, як можна цінувати свою свободу.

- Я вважаю, що увесь світ повинен сьогодні звернути увагу на Харків і допомогти йому у відновленні.
- Це точно те місто, яке заслуговує на увагу світу

У 2019 році Ви увійшли до переліку 100 найбільш успішних жінок України за версією видання «Новое Время». Поділіться секретом успішної жінки?

Постійне навчання, багато роботи над собою. Дуже багато людей дивуються, чому я не можу залишити навчання, зараз я вже отримую свою 4-ту освіту в Лондоні.

- В коледжі я отримала стипендію, єдина українка на факультеті війни в магістерській програмі

Це унікальний факультет, де навчають практичним аспектам, які впливають на суспільство, на державу, і на різні процеси всередині суспільства під час війни і після війни. Тобто я вчу питання викликів безпосередньо під час конфлікту, економіка війни і т.д. Але головне і ключове, як відновлювати суспільство, демобілізація, демілітаризація, реінтеграція суспільства, посттравматичні синдроми, репарації, відновлення економіки і багато іншого. Я вважаю, що це унікальна можливість.

Якщо ти маєш сили та енергію вчитися, то ти ніколи не будеш відставати від тенденцій, ти завжди будеш витребуваним, ніколи

не буде страху втратити роботу, чи не мати роботи. Ти завжди будеш експертом, спеціалістом і головне, ти завжди будеш цікавим. Взагалі, мені здається, успіх тієї чи іншої людини визначається тим, наскільки ти є корисним суспільству, цьому світу, що ти собою несеш, що ти можеш дати людям, своїй державі, світу.

Я маю мрію, яка зараз може прозвучати досить амбітно. Я хочу у своєму житті в якийсь момент досягнути, що таке може важливе статися, що можна зробити, для того, щоб світовий порядок, в якому ми живемо, і який як ми бачимо не працює, який залишив Україну один на один з агресором у 21 столітті, що має таке статися, щоб він був змінений і щоб він запрацював, щоб жертви були захищені, щоб все таки мирний порядок денний був ключовим порядком денним в більшості країн. І щоб були впливові важелі на тих, хто вирішить якимось чином цей порядок порушити

Наразі усі ми переживаємо нелегкі часи: як вдається утримувати баланс між роботою та особистим життям?

Я тут дуже поганий приклад. Я не баланую, на жаль. Я дуже мало відпочиваю. Моє життя, на превеликий жаль, майже повністю складається з роботи і навчання. Через це страждає дуже сильно моє приватне, особисте життя.

Звичайно, я максимум приділяю увагу своїй родині, особливо з моменту, коли почалася повномасштабна війна. Я це знала ще у 2014, коли сама війна почалася я розуміла, що наше життя дуже вразливе і в будь-який момент може зупинитися. Особливо це дуже добре усвідомлюєш, коли їздиш на передову, а я це робила ще у 2015-му. Але все одно родина залишається моїм пріоритетом і я дуже часто намагаюся, у якійсь ступені навіть всупереч інтересам публічним, все ж таки проводити час з ними. Друзі відновлюють мене, надихають, намагаюся теж з ними бачитися, хоча їх зараз розкидало по різних частинах світу. Ну і звичайно, я дала собі обіцянку, що я обов'язково в цьому році дам собі можливість реалізуватися не тільки як жінці-професіоналу, але і як жінці в особистому житті. І точно це станеться.

У мене немає жодних сумнівів, що після нашої Перемоги нас ще проситимуть приєднатися до альянсу

(21 квітня 1926 – 8 вересня 2022)

Елізабет Александра Мері Віндзор, Єлизавета II

«Не ставтеся до себе надто серйозно. Ніхто з нас не має монополії на мудрість»

Королева Сполученого Королівства та 14 країн Співдружності націй.

- Правила 70 років і 7 місяців, найдовше з усіх британських монархів

Після смерті батька в лютому 1952 року 25-річна Єлизавета стала правлячою королевою семи незалежних країн Співдружності, а також Главою Співдружності націй.

Єлизавета II жила і правила найдовше з британських монархів, була найстарішою і найдовше правлячою главою держави, а також другим за тривалістю прав-

ління суверенним монархом у світовій історії.

Друга світова війна почалася, коли принцесі Єлизаветі виповнилося 13 років. Її з молодшою сестрою Маргарет евакуйовано до Віндзору.

Розробляли також плани евакуації принцес до Канади, але мати, королева Єлизавета, заявила: «Діти нікуди не можуть їхати без мене, я ніколи не залишу короля, а король ніколи не залишить своєї країни».

У 13 років принцеса познайомилася з Філіпом Маунтбаттенем, кадетом Дартмутського військово-морського училища, сином грецького принца, і листувалася з ним протягом його служби в Королівському флоті.

У 1945 році Єлизавета II переконала батька дозволити їй зробити свій безпосередній внесок у перемогу. Вона приєдналася до Жіночої допоміжної територіальної служби, де вивчилася на водійку та була відома як № 230873 лейтенант Елізабет Віндзор. Це стало першим випадком в історії королівської родини, коли жінка служила у військовому підрозділі.

Коронація Єлизавети II, одна з найпишніших в історії, відбулася 2 червня 1953 року у Вестмінстерському абатстві. Це була перша коронація, що транслювалася телебаченням.

Аж до своєї смерті королева Єлизавета II була однією з найпопулярніших осіб Великої Британії. За різними опитуваннями, її підтримували близько 80% підданих.

Берта фон Зуттнер

(9 червня 1843 – 21 червня 1914)

«Кожна війна, яким би не був її результат, неодмінно таїть в собі зародок наступної війни, тому що будь-яке насильство порушує чиєсь право»

Австрійська новелістка, радикальна пацифістка та перша жінка-лауреатка Нобелівської премії миру.

Берта одержала аристократичну освіту, досконало володіла англійською, французькою й італійською мовами, була знайома з багатьма впливовими особами в Парижі, Відні, Венеції.

Після невдалої спроби стати професійною співачкою Берта йде гувернанткою до будинку австрійського барона фон Зутнера у Відні. Через кілька років одружується з одним з його синів — Артуром. Через те, що шлюб був здійснений таємно від батьків, Берта й Артур їдуть до Росії, де на 9 років оселяються на Кавказі.

У 1877 році починається війна між Росією і Туреччиною. Артур фон Зутнер дає свої репортажі з театру воєнних дій. Популярність чоловіка надихає взятися за перо і Берту. Подружжя в співавторстві публікують оповідання, статті і чотири романи. В 1885 році Зутнери повертаються до Відня, де Берта в художніх творах продовжує відображати свої політичні і суспільні погляди.

Основний мотив її творів — демократичний устрій суспільства, ідеї інтернаціоналізму і миру. У 1886—1887 роках Зутнери живуть у Парижі, приділяють велику увагу діяльності Асоціації миру та міжнародного арбітражу, що була утворена для мобілізації суспільної підтримки Міжнародного суду, створеного задля мирного вирішення міжнародних конфліктів.

Перший роман Берти фон Зутнер «Геть зброю!» («Die Waffen

nieder!)» виходить друком у 1889 р. та приносить письменниці всесвітнє визнання. Величезна популярність роману дозволяє Зутнер встановити прямі контакти з багатьма європейськими групами борців за мир.

У 1891 році Зутнер бере участь у Римському конгресі миролюбних сил, створює Австрійське товариство миру, а у 1892 році стає членом-засновником Бернського бюро миру — організації, що координує діяльність пацифістського руху в багатьох країнах Європи, і протягом 20 років є віце-президентом цієї міжнародної структури.

Після смерті чоловіка (1902) Берта Зутнер продовжує активну пацифістську діяльність, здійснює турне миру по США і Німеччині, сприяє створенню Комітету англо-німецької дружби.

У 1905 році Берта Зутнер одержує Нобелівську премію Миру «за зусилля, що сприяють досягненню миру в Європі». Після одержання Нобелівської премії пише роман про проблеми миру і жіночого руху «Помисли людства». За беззавітну відданість справі миру Берта Зутнер була визнана гідною високого звання Почесного президента Міжнародного бюро миру в Берні.

Адвокат,
керуючий партнер ЮК «Надійний правовий партнер»

Анна Кухарчук

Пані Анно, розкажіть про ЮК «Надійний правовий партнер» — як розпочали новий робочий 2023 рік?

Новий робочий рік розпочали із позитивними емоціями — переїхали в новий затишний офіс, з дуже красивим видом, і який гарно обігривається, є постійний інтернет-зв'язок, що в сучасних умовах дуже важливо.

Для нас це приємна подія, вдалий початок року, бо наш офіс, який раніше розташовувався у Києві по вулиці Богдана Гаврилишина, постраждав у березні 2022 року від ракетних обстрілів. Минулий рік був складним і змусив багатьох просто затамувати подих, кінець року став напруженим для енергосистеми України, що вплинуло на опалення та обігрів офісних приміщень бізнесу, незалежно від напрямку їх роботи. Але ми все ж таки тривалий час шукали підходяще місце, і нарешті знайшли наш новий «другий дім», адже ми знаходимося в офісі інколи по 15 годин на добу.

Як завершили складний 2022-й? Поділіться професійними перемогами.

2022 рік нас дуже порадував професійними перемогами, нам дійсно є чим пишатися. Незважаючи на те, що ми переважно супроводжуємо бізнес, тобто діяльність юридичних осіб, у 2020 році ми взяли кримінальну справу про воно, в якій представляли інтереси потерпілої особи. Суть справи в тому, що водій сміттєвоза під час виконання робочих завдань перебував у стані алкогольного сп'яніння, спричинив ДТП, в результаті якого загинула жінка. Ми єдині в Україні, хто зміг в подібній категорії справ стягнути моральну та матеріальну шкоду з водія та з його роботодавця солідарно, у загальному розмірі понад 14 млн грн. До 2022 року в Єдиному державному реєстрі судових рішень неможливо знайти подібну справу, де б сума стягнення перевищувала 250 тис. грн. Частина суми

вже стягнута на користь нашого клієнта. Тому ця перемога у 2022 році стала для нас дуже важливою та визначною.

Як вдалося адаптуватися до надскладних умов роботи під час війни, враховуючи те, що постраждав офіс ЮК?

Як я вже зазначила, наш офіс дійсно постраждав. Але, скажу відверто, ми про це взагалі не думали. Ми звикли працювати в стресових умовах, швидкість реакції на виникнення складних ситуацій доведена до автоматизму, тому ми усією командою вже на другий день повномасштабної війни включилися в роботу. Ми повністю перепрофілювалися та побудували координаційний центр евакуації людей з міста Києва. Відповідно, протягом березня ми не займалися професійною діяльністю, а доклали зусиль для виконання більш глобальних завдань.

Майже всі працівники виїхали з території Києва, і коли стало зрозумілим, що пора повертатися до роботи, орієнтовно у травні 2022 року, ми забезпечили працівників оргтехнікою та усім необхідним приладдям для роботи в тих умовах, де вони фактично перебували, оскільки судові справи ми слухали через відеоконференцзв'язок вже, мабуть, із середини травня.

Можна сказати, що ми не зупиняли свою діяльність. Адже ми представляємо інтереси клієнтів по усій території України, були суди у Львові та в Луцьку, Чернігові та Дніпрі... Пам'ятаю, що Господарський суд Волинської області (м. Луцьк) відклав тільки справи, які припадали на березень 2022 року, а далі вже всі включилися в роботу в наявних умовах.

Морально важко було просто перелаштувати мозок, що є щось важливіше, ніж робота на перемогу, і фізично важко було готуватися до деяких судових засідань, не маючи документів, оскільки деякі знаходилися в нашому офісі

та постраждали, тож нам довелося їх відновлювати.

Одна із основних спеціалізацій Вашої ЮК — захист бізнесу. Розкажіть, будь-ласка, за якою допомогою сьогодні звертається бізнес до адвокатів?

Часто уявлення людей про послуги адвокатів пов'язані із кримінальними справами. Однак, ми давно випрацювали специфіку роботи саме нашої компанії, яка на ринку є дійсно унікальною. Поки що ми маленькі, кількість наших клієнтів трохи більше за 70, це дозволяє знати усі деталі про клієнта, його бізнес, його сім'ю, штрафи за перевищення швидкості тощо. Серед цих 70 є категорія клієнтів, з якими ми працюємо на постійній основі щодня, в яких виникають питання від створення нового бізнесу, ідеї, до розробки правил корпоративної етики, індивідуальних корпоративних договорів між засновниками, чи забезпечити супровід угоди дарування майна на користь малолітньої дитини, чи оскаржити штраф про перевищення швидкості тощо. В нашому випадку не існує ніяких обмежень у реалізації юридичних послуг, щодня — це щось нове.

Категорій яких справ значно додалося?

Розірвання шлюбу і кримінальні справи — бум з вересня 2022 року. Щодо розірвання шлюбів можемо сказати, що це переважно відкладені рішення людей, через страхи, через неусвідомленість. Але тепер, коли війна, стало зрозуміло, що те, чого ми боялися в мирному житті, насправді — не страшно. І люди почали реалізовувати свої мрії і завершувати якісь відкладені справи.

Щодо кримінальних справ — трохи інша історія. Держава прийняла на роботу молодих, амбітних і не завжди досвідчених спеціалістів, та дала їм не зовсім коректне завдання — показники і статистика. На жаль, це призведе

Кожну справу, проект я пропускаю через себе, так мене навчили, так вчу я своїх працівників, і я вболіваю за кожну справу, яку супроводжую ● ● ● ● ●

ло до того, що такі спеціалісти, які виконують функції правоохоронної системи, вбачають злочини там, де їх зовсім не має, і це не лише лякає бізнес розвиватися далі в надскладних умовах, а ще й неабияк відлякує іноземних інвесторів, які для розвитку нашої економіки сьогодні Україні дуже потрібні.

Розкажіть про найцікавіші кейси з Вашої практики.

Рідко, але так буває, коли бізнес не має структури та форми. Коли починає працювати, але не знає, хто він є: ФОП, ТОВ, ГО, ПАТ, що краще створити і у яких випадках.

В деяких моментах доводиться проявляти креатив. Наприклад, у нас було шлюбне агентство, якому потрібна була додаткова юридична особа не для обороту коштів, а для створення бренду.

Ми створили для них громадську організацію, адже громадське об'єднання згідно із законом — це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів.

Так от, місією діяльності такої юридичної особи ми визначили «популяризацію державної програми щодо створення та зміцнення сім'ї», і про це було зазначили в статуті.

Насправді, які б можливі негативні асоціації не викликало на перший погляд словосполучення «шлюбне агентство», але якщо для когось це справа життя, то ми створимо для цієї справи достойну та відповідну юридичну особу. І так у кожній справі.

Як Ви переживаєте певні невдачі в судах, чи вже емоційно адаптувалися?

Не адаптувалася, і сподіваюся, що цього ніколи не станеться, бо для мене це означатиме, що пора завершувати кар'єру адвоката.

Зважаючи на нелегкі часи, чи працюєте у форматі pro bono, проводите безкоштовні публічні консультації?

- Так, працюємо pro bono. Я дуже добре розумію, що не усі мають можливість оплатити якісну правову допомогу, зокрема, якщо особа є потерпілою від тяжкого злочину

Тепер, коли війна, стало зрозуміло, що те, чого ми боялися в мирному житті, насправді — не страшно. І люди почали реалізовувати свої мрії і завершувати якісь відкладені справи ● ● ● ● ● ● ● ●

Щодо консультацій для бізнесу, то це окрема тема. Вважаю нашою соціальною місією проводити роз'яснювальну роботу у форматі зустрічей, конференцій з бізнесом, щоб підвищити юридичну обізнаність та захищеність бізнесу. Бо є проблема. Держава сприймає бізнес як безумовного порушника, і представники держави не розуміють, що інколи порушення виникають не через те, що бізнес робить це свідомо та умисно, а через те, що власники бізнесу створюють ідею, наймають людей для її реалізації, але не завжди наймані люди є достойними професіоналами, щоб реалізувати такі ідеї ідеально. Це і про менеджерів, і про юристів.

- Проблема з професійними кадрами є очевидною та гострою не лише для бізнесу, а й в державному секторі

Тому держава повинна хоча б не відбивати бажання реалізувати ідеї, інновації, бо люди з ідеями — це і є бізнес. А ми, зі свого боку, розуміємо, що маючи бажання, не можемо взяти навіть 50% клієнтів з того ринку, який нас цікавить (агро, енергетика), але ми можемо дати їм інформацію, яка стане корисною і дасть можливість розвиватися.

Чого побажали би сьогодні собі та співвітчизникам?

Перемоги. Перемоги над своїми внутрішніми страхами, сумнівами.

- Розуміння, що зараз — саме час і для здійснення мрій, і для повноцінного життя. Зараз — це той момент, якого ми усі чекали, тому саме зараз варто діяти, рухатися вперед, для найшвидшої та найбажанішої перемоги. Також бажаю віри в свої сили, аби все задумане вдалося

Суддя Деснянського районного суду міста Києва, секретар Ради суддів України

Олена Журавська

Пані Олено, які корективи внесла війна у Вашу роботу? Суд сьогодні працює у звичайних умовах?

Незважаючи на повномасштабну військову агресію і ведення активних бойових дій, суди працюють в звичайному, якщо можна так сказати, режимі.

Ми розуміємо, що навіть в умовах воєнного стану робота суду не може бути припинена, оскільки це може обмежити конституційні права людини на судовий захист, і лише у разі загрози життю, здоров'ю та безпеці відвідувачів суду, працівників апарату суду та суддів — розгляд справи може бути відкладено.

З початку повномасштабної військової агресії міста та села України систематично зазнають ракетних ударів, а в прифронтових населених пунктах — бомбардувань, артилерійських та мінометних обстрілів. Не можна почувати себе у повній безпеці навіть в столиці нашої держави.

Радою суддів України 24 лютого 2022 року було проведено невідкладне засідання та в подальшому затверджено Рекомендації судам першої та апеляційної інстанції щодо здійснення правосуддя в умовах воєнного стану, зокрема, на випадок захоплення населеного пункту або суду чи безпосередньої загрози його захоплення.

Як суддя я розглядаю кримінальні провадження. Зізнаюсь, що забезпечити безперебійну та стабільну роботу в умовах війни вкрай складно. Наприклад, у разі початку повітряної тривоги, з метою забезпечення безпеки учасників судового процесу, працівників апарату та суддів, оголошується перерва у засіданні та учасники судових засідань проходять до найближчих бомбосховищ, оскільки життя і здоров'я, безпека людей є найвищою соціальною цінністю. Ми, судді та працівники суду, залишаємось на

робочих місцях під час тривоги, так як в приміщенні нашого суду відсутнє укриття.

Наразі, у зв'язку з воєнними діями, розгляд багатьох кримінальних проваджень здійснюється у режимі відеоконференції за допомогою технічних засобів. Але й тут свої корективи може внести війна, так як іноді доводиться відкладати судовий розгляд кримінального провадження. Наприклад, провести заплановану відеоконференцію із судом Харкова не вдавалось через масований артилерійський обстріл міста. Також декілька місяців в суді була проблема з електропостачанням, світло надавалось за графіком, але і тут судді знайшли вихід — призначали і розглядали справи із врахуванням цих графіків.

Категорій яких справ додалося у зв'язку з війною?

На превеликий жаль, на території України військові рф з самого початку війни й дотепер вчиняли та вчиняють страшні злочини, які можна кваліфікувати як злочини проти людяності, злочини агресії та воєнні злочини, злочини проти національної безпеки.

Система правосуддя зіткнулася із безпрецедентними викликами, оскільки з такою кількістю воєнних злочинів і постраждалих, які щодня зростають, відвертими публічними закликами до знищення України та українців, нехтуванням та спотворенням прав людини, цинічним ігноруванням міжнародних норм та правил, світ не зіштовхувався з часів Другої світової війни.

Ми з колегами постійно вивчаємо та відслідковуємо нове законодавство, яке передбачає відповідальність, зокрема, за колабораційну діяльність, державну зраду та диверсію в умовах воєнного стану. Я увійшла до групи із 90 суддів України, які пройшли навчання за участю британських колег, суддів МКС. Ми вивчали та

аналізували матеріальне та процесуальне право щодо тяжких міжнародних злочинів.

Я прийшла до висновку: щоб розглядати справи про воєнні злочини, навіть поки триває війна, потрібно бути професійним, максимально беземоційним, справедливим, знати національне і міжнародне законодавство і вміти його застосовувати на практиці.

На сьогодні рекордно зросла кількість кримінальних проваджень щодо воєнних та військових злочинів, злочинів щодо незаконного обороту зброї. За цей час українські правоохоронці зафіксували понад 50 тисяч воєнних злочинів росіян.

Якщо говорити про категорії справ, які ми наразі розглядаємо, то це кримінальні правопорушення проти власності, життя та здоров'я людини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів та зброї й інші. Водночас, ми прогнозуємо очікуємо, що самим найближчим часом ситуація кардинально зміниться. За останній рік були зареєстровані кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства, злочини агресії, воєнні та військові злочини, а також злочини проти національної безпеки.

Всі ми зраділи новині про те, що Міжнародний кримінальний суд видав ордер на арешт президента рф путіна, звинувативши його у відповідальності за воєнні злочини, скоєні в Україні. Але, на жаль, питання ратифікації Римського статуту в Україні залишається відкритим. Я особисто є прихильником Римського статуту. Адже ми визнали юрисдикцію міжнародного трибуналу у себе, тобто фактично визнали його правила. Втім, взявши на себе обов'язки, не отримали прав. І ця ситуація триває багато років. Безперечно, нині у держави, думаю, що і у наших військових, є острах того, що країна-агресор, володіючи фінансовими і медійними ре-

сурсами, буде намагатися заявляти про порушення з боку України.

Якщо не буде прийнято ідею створення окремого трибуналу по воєнних злочинах, скоєних під час агресії РФ, будемо діяти в рамках уже існуючої структури, і Україна не матиме іншого виходу, ніж ратифікувати нарешті Римський статут. Якщо ж цю нову структуру з іншими повноваженнями і підходами буде створено, ми, можливо, отримаємо більш ефективний інструмент, і це було би вельми непогано.

Багато співвітчизників покинули країну після повномасштабного вторгнення, у Вас не виникало такої думки?

Під час війни робота суддів є вкрай важливою і я завжди акцентую увагу на тому, що кожен працює на своєму фронті. Ми, судді, залишаємось у залах судових засідань, у приміщеннях судів, разом з працівниками апарату, нашими помічниками та секретарями, продовжуємо здійснювати правосуддя, захищаючи права наших співгромадян. Наша перемога тут. Ні в якому разі не засуджую колег-жінок, які рятували дітей та виїхали з України,

адже невдовзі 99,9% повернулись на робочі місця. Пишаюсь та намагаюсь всіляко підтримувати наших захисників, які зі зброєю в руках пішли боронити нашу країну — вони справжні воїни та патріоти.

Разом із колегами ми постійно долучаємось до забезпечення наших бійців ліками, закупівлі дронів, обладнання, автомобілів та іншого. Перемога України — наша спільна мета, ми всі наразі докладємо максимальних зусиль для її наближення, неважливо — у тебе в руках кодекс чи зброя. Не можна применшувати будь-який, навіть непомітний, на перший погляд, вклад в спільну справу.

Проведення судових засідань в режимі відеоконференції зв'язку наразі вкрай актуальне. Чи працює в Вашому суді система EasyCon?

Так, дійсно, якщо за об'єктивних обставин учасник провадження не може прийти в судові засідання, суд може допустити участь такого учасника в режимі відеоконференції за допомогою технічних засобів.

Відповідно до ст. 336 КПК судове провадження може здійснюватися у режимі відеоконференції під час трансляції з іншого приміщення, в тому числі яке знаходиться поза межами приміщення суду (дистанційне судове провадження), зокрема, у разі неможливості безпосередньої участі учасника кримінального провадження у судовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин.

Суд ухвалює рішення про здійснення дистанційного судового провадження за власною ініціативою або за клопотанням сторони чи інших учасників кримінального провадження.

Хочу зазначити, що наразі провадження відеоконференції зв'язку під час судового засідання за участю сторін поза межами приміщення суду за допомогою власних технічних засобів учасників КПК України не передбачено.

Якого технічного та нормативного підґрунтя потребують подальші кроки розширення можливостей дистанційного судочинства?

На мою думку, це питання потребує більшої уваги законодавця та більш послідовної державної політики у цій сфері. Якщо говорити про нормативне підґрунтя, то я вбачаю кілька можливих рецептів. Звісно найбільш універсальна і проста порада — якомога ширше використання можливостей електронного суду та дистанційного правосуддя, як щодо сторін у справі, так і суддів.

У Верховній Раді України наразі зареєстровано законопроект про зміни до Кримінального процесуального кодексу щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС), що дасть змогу безперешкодно брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів та електронного цифрового підпису у кримінальних провадженнях, в тому числі на стадії досудового розслідування.

Втім, у кримінальній юрисдикції питання дистанційного правосуддя є надто складним. Суддя та сторона обвинувачення (прокурор) мають перебувати в залі судових засідань, захисник засудженого — або в залі суду, або поряд із підзахисним. При цьому, вважаю, що механізм дистанційної участі в засіданнях учасників кримінального провадження навіть необхідно використовувати тоді, коли забезпечити їхню участь неможливо з міркувань безпеки. Крім того, хочу зазначити, що дистанційна форма участі судді в засіданні не суперечить європейським стандартам, оскільки така можливість передбачена в законодавстві деяких європейських країн.

Наскільки активно сьогодні використовується ресурс «Електронний суд»? Адже введення воєнного стану для багатьох унеможливило вчасне подання документів до судів. Як ваш суд виходить з поточної ситуації?

Після оголошення воєнного стану через міркування безпеки доступ до багатьох державних реєстрів був закритий, зокрема і до Єдиного державного реєстру судових рішень. Також тимчасово обмежений був сайт Судової

влади України, де завжди можна було віднайти актуальну інформацію про дату та час судових засідань.

Таким чином, чи не найголовнішим завданням на початку повномасштабної війни було налагодження комунікації між судом та учасниками процесу, що стало можливим лише завдяки роботі Електронного суду.

Мої колеги в судах почали активно використовувати можливості Електронного суду, листуватись за допомогою електронної пошти. На мою думку, ми не маємо зупинятись, наступним кроком має стати подальша цифровізація усіх судових процесів, удосконалення механізмів повідомлення учасників справи (оскільки в окремих випадках на сьогодні повідомлення учасників справи дуже ускладнено через ведення активних бойових дій, погіршенням поштової логістики та інше).

Щодо системи документообігу між сторонами і судом, то з початком активних бойових дій ми отримували відскановані копії документів, продовжували підписувати процесуальні документи електронними цифровими підписами, брали участь в судових засіданнях зі сторонами в режимі відеоконференції. На жаль, війна внесла свої корективи у всі сфери нашого життя, але якість та швидкість електронного документообігу за останній рік значно покращилась.

Що б Ви побажали собі та співвітчизникам у такий нелегкий час?

Українці високо вмотивовані та готові за будь-яких умов йти до Перемоги, адже ворог прийшов у дім кожного з нас. З початком війни з держави не знімається обов'язок забезпечити право громадян на справедливий суд, що гарантоване ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а тому, вважаю, що судочинство має здійснюватися безперервно.

Особисто я вважаю, що довіра до судової влади формується з дій і рішень конкретних суддів. Коли люди побачать, що судді, незважаючи ні на що, продовжують працювати, відновиться і довіра до судової системи в цілому.

З огляду на викладене, собі можу побажати — не зупинятись на досягнутому, продовжувати плідно працювати, в тому числі і зі своїми міжнародними колегами, оскільки від цього залежить успішність судової реформи в цілому — як необхідного кроку на шляху до європейської інтеграції. Крім того, продовжувати гідно виконувати свою справу, а саме здійснювати правосуддя. У нас багато викликів попереду.

Всім своїм співвітчизникам бажаю Перемоги. Незабаром настане день, і всі, хто вчинив воєнні злочини проти українців, опиняться в залах національних та міжнародних судів.

Не бійтесь! Ми разом перемаємо в цій війні. Ми сильні та об'єднані, а держава, назва якої стала синонімом терору, на своєму прикладі відчує, що таке справедливе та невідворотне покарання.

CEO Октава Капітал,
Керуючий партнер Нота Груп

Тетяна Андріанова

На чому базується стратегія виживання вашої компанії під час війни?

Основна цінність нашої компанії — це люди. Саме на них тримається вся архітектура нашого бізнесу. Тому, аби не просто вижити, а й ефективно долати виклики воєнного часу, ми зосередилися саме на роботі з командою.

Зокрема, були впроваджені програми психологічної підтримки. Ми тримали постійний зв'язок із кожним співробітником компанії, проводили спільні зустрічі, наради.

Для того, щоб трохи відволіктися від роботи та щоденних негативних новин, ми запровадили програму «Разом», у межах якої обмінювалися знаннями та корисними хобі, розширювали власні компетенції й звісно ж, підтримували один одного.

Були запроваджені регулярні опитування співробітників про рівень їхньої задоволеності. Потім ми ретельно опрацювали всі отримані фідбеки. Були й цілком конкретні речі: фінансова підтримка, організація благодійних акцій, залученість до соціальних активностей.

Впровадження такого комплексного сервісного підходу до команди позитивно позначилося й на роботі з клієнтами. Тепер ця робота полягає не просто у наданні послуг, а й у вирішенні потреб клієнтів, у подоланні того, що в них «болить». Під час розв'язання клієнтських питань ми стали гнучкіші щодо умов співпраці, а також продовжуємо орієнтуватися лише на результативність.

Які найскладніші виклики, на Вашу думку, спіткали жінок у бізнесі під час війни?

- Чоловіки багатьох жінок з перших днів повномасштабного вторгнення пішли воювати, захищати Україну. Цей виклик я відчула на собі, адже мій чоловік також на фронті

Тож з власного досвіду можу сказати, що на таких жінок звалилася купа додаткових обов'язків з усіх питань: починаючи з організації безпеки дітей і облаштування побуту на нових місцях, завершуючи збереженням спокою та здорового психологічного стану, власного і рідних.

А якщо жінка займає керівну посаду, їй потрібно віднайти баланс у сімейних справах та робочих завданнях, аби не втрачати контроль над бізнес-процесами, наповнювати себе енергією та надихати команду рухатися до досягнення поставлених цілей.

Які найважливіші скіли Ви набули під час війни, що допомагають Вам у професійній діяльності?

Найважливіше вміння, яке допомагає мені зберігати спокій у будь-яких ситуаціях та контролювати розвиток подій, — сценарне

планування (план А, В та С). Для свого листа планування визначила такі напрямки: я, родина, бізнес, благодійність.

Також дуже важливо контролювати свій фізичний та психологічний стан — і негайно реагувати на будь-які тривожні маячки. Потрібно спочатку подбати про себе — лише так ви зможете дбати про інших!

Які поради Ви б дали жінкам у ці складні часи?

Я б порадила слідувати за своїми пріоритетами та зберігати у всьому баланс. У ці важкі й темні часи багато хто своїм пріоритетом визначив дітей. Настільки, що «розчиняється» у них.

- Безперечно, діти та їхня безпека — це важливо, але не забувайте дбати й про себе

Завжди пам'ятайте про правило кисневої маски у разі розгерметизації літака: спочатку маску одягаєте на себе, а вже потім на дитину. Найперше дитині потрібна здорова і врівноважена мама.

Будьте на постійному зв'язку зі своєю командою, будьте гнучкими до подій, ухвалюйте швидкі рішення з урахуванням найкращих інтересів колективу.

- Попри війну, не зупиняйтеся в особистісному розвитку. Війна триває, але світ не стоїть на місці

Якщо ви бачите своє майбутнє в Україні — робіть все, що від вас залежить, задля якнайшвидшої Перемоги!

Завжди пам'ятайте про правило кисневої маски у разі розгерметизації літака: спочатку маску одягаєте на себе, а вже потім на дитину

Потрібно спочатку подбати про себе — лише так ви зможете дбати про інших!

Юрисконсульт ТОВ «БАСФ Т.О.В.»,
дві нагороди в номінації
«Найкращий юридичний
департамент» в сфері хімічної
промисловості
(рейтинг «Юридичної практики»)

Марія Ілляшик

Успіх — це не тільки грошова винагорода, а й наші внутрішні досягнення

Найвагоміші здобутки в Вашій професійній діяльності.

Успішне проведення організації правочину в придбанні насіннєвого бізнесу для компанії. Ведення та проектування внутрішніх програм для договірної роботи в компанії та інше.

Які життєві принципи допомагають Вам досягти поставленої мети (Ваша «формула успіху», життєвий девіз)?

Улюблена робота, незламність, працелюбність, відкритість, відповідальність, чесність, щирість, життєрадісність, позитивність — ось моя «формула успіху». Я завжди говорю: «Добро перемагає зло» та «Життя — це бумеранг».

Які якості мають бути притаманні успішному юристу?

Завжди вміти вислуховувати свого клієнта. Залишатися оптимістом в будь-якому випадку. Бути відповідальним у своїй роботі. Не говорити клієнту «не знаю» і залишатися з чистою совістю.

Чи є у Вашій професії місце креативу?

Так, стараюсь, щоб креатив завжди був зі мною. Мені здається, що будь-яка робота потребує креативу, зокрема юриспруденція. Креативність допомагає нам у вирішенні складних питань та завдань, а той, хто не використовує творчий підхід, має сумне та безбарвне життя.

Чи є у Вас мрія, що поки не здійснилась? Якщо «так», то яка?

Кожна людина завжди про щось мріє, але для того, щоб мрії здійснювалися, їх потрібно тримати в таємниці. Та однією мрією я все ж таки поділюся: прозоре законодавство та судова влада, життя та праця без корупції в нашій країні.

Як Ви вважаєте, чому в суспільстві сформувалась точка зору, що бути юристом престижно?

Це дуже цікаве запитання. Про себе можу сказати, що у дитинстві в моєму розумінні юрист був таким: стильний, розумний, кмітливий, мудрий, терплячий, вміє вирішити будь-яку проблему, має вміння гарно говорити та структуровано висловлювати свої думки. І хочу сказати, що й по теперішній час це враження живе зі мною.

Що Вам найбільше заважає в Вашій професії?

Напевно, це надмірна доброта та бажання завжди і всім допомогти.

З часом та досвідом приходить розуміння, що не всім і відразу можливо допомогти — на жаль, ми не маємо такої «суперсили».

Обираючи собі одяг, керуєтесь конкретним брендом, чи шукаєте, щоб було гарно та зручно?

В моєму розумінні, юрист завжди повинен мати гарний, охайний та стильний, діловий зовнішній вигляд, тому вважаю, що одяг є доповненням візитної картки юриста.

Завжди стараюся підбирати стильний та водночас зручний одяг. Що стосується брендів, більше підтримую українських виробників. Не думаю, що якщо ти вдягнеш відомі світові бренди, це якось допоможе в професії.

Як часто Ви замислюєтесь про недосконалість законодавства?

Завжди. Хочеться, щоб в Україні було чудове законодавство, яке допомагає, а не шкодить.

Що, на Вашу думку, найбільше заважає розвитку юридичної галузі в Україні?

Корупція.

Законодавство якої країни, на Вашу думку, найбільш досконале?

Законодавство Швейцарії чисте і прозоре. Саме тому там зберігають свої статки і особи з інших країн.

Яким парфумам надаєте перевагу?

Обожнюю парфуми із незвичайними нотками, наприклад: мокрого асфальту, торф'яного віскі, жасмину, чебрецю тощо.

Ваш улюблений афоризм?

Життя — складна річ, але ми маємо прожити його гідно.

Чи є у юристів якісь особливі професійні прикмети?

Певно, майже кожен в щось вірить. Але я сама не маю прикмет, на мою думку, вони заважають жити.

Що Ви вважаєте своїм головним досягненням в житті, а що найбільшою помилкою?

Мої внутрішні досягнення починаються ще з дитинства і я дуже ними пишаюся. Пишаюся тим, що завжди залишаюся людиною із совістю, і це, напевно, найбільше досягнення на даний час.

Всі мої помилки — це досвід та практика для мене.

Яке зайняття для Вас — найкращий відпочинок?

Я маю декілька улюблених занять. Зокрема, малювання, яке допомагає розслабитися та переключитися після тяжкого дня; спорт, аби зняти стрес; читання книг — покращує пам'ять.

Олександра Яновська

Пані Олександро, Ви досягли неймовірного успіху в декількох сферах — це і адвокатура, і наукова діяльність, і судочинство. Звідки берете таку енергію та силу для подолання нових висот? Чи доводилося Вам на професійному шляху чути зауваження про так звану «не жіночу» роботу?

Відверто кажучи, я ніколи в своїй сім'ї чи загалом в своєму оточенні не чула якихось пересторог щодо обраного мною професійного шляху. Ніколи особисто не зустрічалась із зауваженнями щодо мого захоплення саме кримінальною юстицією.

І лише з часом зрозуміла, що то було відчуття, схоже із тим, коли спортсмен для тренування одягає додаткову вагу на ноги чи руки. Наше суспільство побудоване таким чином, що жінка, звісно, вільна в обранні своєї професії, але побудова сім'ї, ведення домашнього господарства, народження та виховання дітей є аксіоматичною обов'язковою складовою життя жінки. Інакше кажучи, жінці кажуть: «Ти вільна, обирай будь-яку професію, досягай кар'єрних висот, але! Дім, сім'я, діти — це обов'язково, інше — факультативно!». Так і живемо.

- Мені пощастило мати
- таку сім'ю – батьків,
- чоловіка, дітей –
- які мене завжди
- підтримували не тільки
- словами, але
- й підставляючи
- плече

Та суспільні стереотипи щодо обов'язкового та факультативного в житті жінки, на жаль, досить є міцними.

Яка основна перемога правосуддя незалежної України та яка найбільша втрата?

Найбільшою перемогою правосуддя в будь-якій країні, і Україна не є виключенням, є створення такої правової системи, за якої суддя не буде боятись приймати рішення, керуючись лише Законом та власним сумлінням.

Думаю, хоч і не повною мірою, але ті зміни, які все ж таки поступово відбуваються в українському соціумі, обумовили незрівнянно вищий рівень незалежності вітчизняних суддів, дали їм змогу сміливо постановляти законні та справедливі рішення. Чи так всюди і завжди? Напевно, що ні. Тому і говоримо знов про судові реформи, про вдосконалення законодавства, правничої освіти, системи стимулів та противаг для суддів.

Щодо втрат, то очевидним є те, що судова влада в країні суттєво втратила довіру суспільства. Кожного дня ми намагаємось виправити це — повернути віру в справедливе правосуддя в Україні. Це дуже складно, це потребує тривалих зусиль, і при цьому навіть незначна іміджева втрата коштує надзвичайно дорого для всієї судової системи.

Чим Вам подобається наукова та викладацька робота, чи помічаєте нові риси у молодих поколіннях студентів-правників?

Коли я розпочинала свій шлях в науці, я була практикуючим адвокатом, і ця робота мені подобалась більше всього на світі. Реальні людські долі, в яких я могла зіграти важливу роль, мене захоплювали набагато більше, ніж глибокі води теоретичних дискусій.

Однак, розпочавши викладацьку діяльність у 2000 році, я відчула велике задоволення від тих викликів, які поставали в процесі донесення знань до студентства. Я зрозуміла, що можна не тільки надавати знання, але й формувати світосприйняття, закладати ціннісні настанови в майбутнє покоління правників. З великою

гордістю сьогодні спостерігаю за професійним шляхом багатьох моїх колишніх студентів.

І так, сучасне покоління студентів-правників суттєво відрізняється від покоління студентів початку 2000-х. Сьогоднішні студенти, я в це вірю, мають дуже низький поріг толерантності щодо порушення прав людини, щодо корупції, щодо непрофесіоналізму. Вони знають і пережили набагато більше. Тому є надія, що саме це покоління майбутніх правників остаточно забезпечить верховенство права в Україні.

Чи важко було прийняти рішення перейти із адвокатури в судочинство? І чому саме кримінальне?

Кримінальне право та процес завжди були моїми улюбленими дисциплінами під час навчання в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Такі видатні вчені, як Михеєнко М.М., Шибіко В.П., Яценко С.С., Шапченко С.Д. та інші заклали основи не тільки теоретичних знань, але й розуміння фундаментальних принципів матеріального та процесуального кримінального права. Крім того, мій дідусь був відомим адвокатом саме у кримінальних справах. Тож це любов без перебільшення з дитинства.

Щодо переходу від адвокатської діяльності до суддівства — тут складніше. Я б сказала, що навіть все навпаки. З дитинства мріяла бути адвокатом і ніколи не хотіла стати суддею. Вважала, і як виявилось, не дарма, що суддівство — це надмірно важкий тягар відповідальності, перш за все, моральної.

Ставити крапки в людських долях не просто нелегко, це ніколи не стає рутинною, тож кожне рішення пропускаєш крізь себе.

Однак, після Революції Гідності ми всі в Україні змінилися. І вже не можна було просто крикувати недосконалість законів і погану роботу правоохоронних

Доктор юридичних наук, професор, суддя Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду

та судових органів. Я відчула, що настав час, коли потрібно не тільки критикувати, але й робити самій так, як хотілось би, щоб воно відбувалось. І тоді я прийняла рішення, що зможу виконувати цю надскладну роботу судді.

Чим особлива робота у Великій Палаті Верховного Суду?

Грати на скрипці дуже непросто, а грати на скрипці, сидячи на стільці, що стоїть на розтягнутому канаті, — ще важче. Так і з роботою у Великій Палаті Верховного

Суду. Важко бути суддею, а бути суддею серед інших 20 надзвичайно розумних та досвідчених суддів — дуже не просто.

Як будь-яка колективна діяльність, робота у Великій Палаті вимагає вміння переконувати колег в професійних дискусіях, конструктивно обговорювати позиції інших суддів, постійно вдосконалюватись у галузях знань, які потребують того.

Перші роки роботи Великої Палати, 2017-2019, були надзви-

чайно складними не тільки тому, що тільки напрацьовувались форми і методи роботи цього підрозділу Верховного Суду, а ще й тому, що в спадок дісталась дуже велика кількість найбільш складних справ, що потребували вирішення концептуальних правових питань. Але я із великою вдячністю згадую цей період початку моєї суддівської кар'єри.

Розкажіть про свій досвід як судді ad hoc Європейського суду з прав людини.

На превеликий жаль, мені не випала нагода брати безпосередню участь у роботі ЄСПЛ, хоча з 2015 року я маю честь бути визначеною як суддя ad hoc Європейського суду з прав людини від України.

Але повномасштабна агресія РФ проти України минулого року змусила мене звернутись до ЄСПЛ із заявою про відсторонення судді ЄСПЛ від Росії.

Я послалась на те, що відповідно до п. 1 ст. 21 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод судді ЄСПЛ повинні мати високі моральні якості, бути юристами з визнаним рівнем компетентності. В контексті широкомасштабної агресивної війни, яку нині веде РФ проти Української держави, та найтяжчих міжнародних злочинів, скоєних агресором, мовчання судді ЄСПЛ від Росії було злочинним. Така поведінка свідчить про відсутність високих моральних якостей у судді ЄСПЛ від Росії, що є невід'ємною умовою для здійснення ним своїх повноважень у вищому судовому органі. Крім того, не декларуючи свого ставлення до неприпустимих з точки зору права подій, суддя ЄСПЛ від Росії демонстрував професійну некомпетентність як юриста, як представника міжнародного судового органу. Саме тому, відповідно до правила 7 Регламенту ЄСПЛ, я і запропонувала відсторонити суддю ЄСПЛ від Росії від посади судді ЄСПЛ у зв'язку з тим, що він не відповідає вимогам щодо цієї посади. Однак, мій заклик не був почутий...

Хоча, в загальному підсумку, РФ була позбавлена членства в Раді Європи та, відповідно, і у ЄСПЛ. Відмова РФ від членства в Раді Європи незворотно означатиме для жителів РФ загрозу їх

фундаментальним правам і свободам.

Ви були членом комісії з проведення конкурсу на зайняття посади директора НАБУ. Вважаєте цей орган ефективним? Як оцінюєте нинішній рівень корупції, зокрема в судах?

Так, справді, в 2015 році чотири місяці свого життя я приділила роботі в комісії з проведення першого конкурсу на зайняття посади директора НАБУ. Такий формат обрання керівника нового та надзвичайно відповідального органу застосовувався вперше. Ті конкурсні процедури, які зараз відбуваються щодо будь-яких посад в державних органах, беруть свій початок саме в тих підходах, які закладались нашою конкурсною комісією.

Очевидно, що боротьба з корупцією в Україні потребувала і потребує ефективного розслідування та суворого судового контролю. Вважаю, що створення НАБУ було виправданим, хоча його діяльність, на мій погляд, не повною мірою відтворює ті сподівання, які покладались на такий слідчий орган при його створенні.

Рівень корупції в судах дорівнює рівню корупції в державі в цілому. Я думаю, сьогодні кожен відчуває, що в цьому питанні Україна суттєво зрушила з місця в напрямку європейських стандартів нетолерантності до корупційних проявів.

Глибоко переконана, що корупція має бути подолана світоглядно. Тобто в судах не буде корупції, як і будь-де, тоді, коли відбудеться її повне несприйняття на особистісному рівні кожною людиною в нашій країні.

Чи можна виокремити якусь загальну ідею, яка об'єднує суддів України? Певну мотивацію для роботи, джерело натхнення...

За п'ять років роботи суддею я відчула та зрозуміла, що переважна кількість суддів в Україні широчинно хоче, щоб суд викликав в людей довіру та повагу. Цього не відбудеться без справжньої незалежності судової гілки влади. Це, безсумнівно, об'єднує суддів України. Прикро, коли інші гілки влади чи ЗМІ намагаються свідомо принизити суддівську спільноту. Без поваги до суду сильну державу не створити — це відома істина.

А щодо натхнення, то скажу про себе: дуже радісно, коли відчуваєш, що рішення, яке було прийняте у справі, є не тільки законним, але й глибоко справедливим для всіх учасників процесу. Це і мотивує.

Що для Вас символізує весна та чи змінює настрій?

За цей рік ми так зачекалися на весну, що хочеться вірити, що саме ця весна принесе справжнє тепло та сонце для України. І перемога незворотно настане — я в це вірю.

В ідеалі — які асоціації повинні виникати в українця, коли він чує слово «правосуддя»?

Сьогодні ми чітко знаємо, які асоціації, які відчуття у нас, у народу України викликають слова «ЗСУ», «Герої України», «наші воїни» — це відчуття гордості, впевненості та захищеності. Так і з правосуддям.

Буде день, коли українці, промовляючи слова «наш суд», «наше правосуддя», будуть відчувати гордість, впевненість та захищеність. Так має бути і так буде.

Директор та засновник ЮК «Інколанс», к.ю.н., керуюча АБ Ольги Драчевської, практикуючий адвокат, радник з юридичних питань першого віце-президента Торгово-промислової палати України, член ТППУ та Київської ТПП, бізнес-медіатор, член Національної асоціації медіаторів України, телевізійний експерт на телеканалах «Україна», «UA:Перший», «Інтер».

Ольга Драчевська

24 лютого 2023 року виповнився рік від початку повномасштабного вторгнення рф до України. Важкий та довгий рік, який наша країна героїчно пройшла та змогла дати достойну відсіч загарбнику

Війна за незалежність продовжується, парламент вшосте продовжив термін дії воєнного стану та загальної мобілізації ще на 90 днів, до 18 травня 2023 року [1] [2]. Окрім цього, за останній час Уряд та Верховна Рада України внесли ряд змін, які стосуються військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів. Тож пропоную поговорити про найважливіші аспекти цих питань.

Закон України від 07.02.2023 № 2916-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку проведення загальної мобілізації» набув чинності 14.02.2023. Разом з тим, 31.01.2023 набув чинності ще й Порядок № 76 (Постанова КМУ від 27.01.2023 № 76) [3], яким визначено нові правила бронювання військовозобов'язаних за списком військовозобов'язаних під час дії воєнного стану, тож у роботодавців знову актуалізувалося питання щодо бронювання.

Бронювання — це тимчасова відстрочка від призову на військову службу під час мобілізації. Станом на сьогодні бронюванню під час дії воєнного стану підлягають військовозобов'язані працівники, які працюють:

- в органах державної влади, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, якщо це необхідно для забезпечення функціонування зазначених органів;
- на підприємствах, установах та організаціях, яким встановлено мобілізаційні завдання (замовлення);
- на підприємствах, установах та організаціях, які здійснюють виробництво товарів, виконання робіт і надання послуг, необ-

хідних для забезпечення потреб Збройних Сил, інших військових формувань;

- на підприємствах, установах і організаціях, які є критично важливими для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період.

Для бронювання необхідно підготувати відповідний список, який має бути обґрунтованим. Список слід подати до органу державної влади, іншого державного органу, який встановив мобілізаційне завдання. Зазвичай, це обласні військові адміністрації чи районні військові адміністрації.

Також звертаю увагу роботодавців, що кількість військовозобов'язаних, які підлягають бронюванню, має становити 50 % від кількості військовозобов'язаних на підприємстві на дату подання списку.

Роботодавцям про військовий облік

Україна продовжує активні дії щодо реформування військової сфери, що включає також запровадження нових правил військового обліку. Ці нові правила мають важливе значення для роботодавців та працівників, особливо тих, які мають бути готовими до призову на військову службу.

З огляду на таке, 30.12.2022 Уряд затвердив новий Порядок організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів (Постанова КМУ від 30.12.2022 № 1487) [4]. Відповідний Порядок посилює контроль за взяттям на військовий облік та цифровізує низку процесів пов'язаних з цим.

Окремо Порядок встановлює нові правила взяття на облік жінок.

Серед нововведень хочу виділити оновлення Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів. Також запроваджується інформаційна взаємодія Реєстру з порталом «Дія». Окрім цього, буде створено системи військового обліку.

Звертаю увагу, що новий Порядок зменшує віковий поріг для постановки на військовий облік. Таким чином громадяни України з-поміж призовників у віці від 16 (у рік досягнення 17-річного віку) до 27 років підлягають взяттю на персонально-первинний та персональний військовий облік. Мобілізувати або призвати на строкову службу можна тільки з 18 років.

Порядок також передбачає обов'язок для роботодавців під час прийняття на роботу перевіряти наявність у потенційних працівників військово-облікових документів.

До уваги жінок — новий Порядок містить норми, згідно з якими під обов'язковий військовий облік підпадають тільки жінки медичних та фармацевтичних спеціальностей.

Отже, роботодавці повинні знати ці зміни та виконувати свої обов'язки відповідно до нових правил військового обліку, вести військовий облік своїх працівників, забезпечувати своєчасну передачу інформації про зміни у їх військовому статусі тощо.

До уваги приватних підприємців — хочу нагадати, що згідно із частиною п'ятою ст. 34 Закону України № 2232 [5] персональний облік призовників, військовозобов'язаних і резервістів за

місцем їхньої роботи покладено на керівників підприємств, установ, організацій. Зокрема, у п. 8 Порядку № 1487 зазначено, що організацію військового обліку на підприємствах, в установах та організаціях покладено на відповідних керівників. Зверніть увагу, що у Порядку № 1487 про приватних підприємців — роботодавців мова не йде. Тож сьогодні вимоги щодо військового обліку найманих працівників на них не поширюються.

Зміни до КК: відповідальність для військових

24.02.2023 Президент України підписав Закон № 2839-ІХ[6], який посилює кримінальну та адміністративну відповідальність для військовослужбовців. Основні зміни стосуються правопорушень за низкою статей КК України, а саме 403, 405, 407, 408, 429. Таким чином, в умовах ВС або при бойовій обстановці неможливо застосувати до підсудного більш м'яке покарання, ніж передбачено ст. 69 ККУ, та звільнити від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 ККУ).

Закон вносить зміни частини третьої ст. 403 ККУ (невиконання наказу в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці): збільшено санкцію із 3 — 7 років позбавлення волі до 5 — 8 років.

Також внесено зміни в Кодекс України про адміністративні правопорушення — посилено адміністративну відповідальність військовослужбовців. Окрема увага приділяється запобіганню вживанню військовослужбовцями алкоголю та наркотиків.

Мобілізація та звільнення

Під час мобілізації призвати на службу можуть всіх військовозобов'язаних громадян України віком від 18 до 60 років, якщо вони не мають законних підстав для відстрочки або виключення з обліку.

У статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію» визначений перелік осіб, які мають право на відстрочку. Не мобілізують під час ВС українців за такими категоріями:

- за сімейними обставинами;
- за станом здоров'я;
- за професійною діяльністю;
- для здобуття освіти, викладання або заняття наукою.

Відповідальність за ухилення від мобілізації

До особи, яка підлягає призову та відмовляється виконувати правила військового обліку, може застосовуватись адміністративна або кримінальна відповідальність згідно із законодавством України.

- У разі, якщо особа ухиляється від повістки для звірки військово-облікових даних, до неї застосовується адміністративна відповідальність — штраф від 510 до 1700 грн

Якщо військовозобов'язаний пройшов звірку військово-облікових даних, медичну комісію для призову, але уникнув відрядження у військову частину, то настає вже кримінальна відповідальність, а саме за статтею 336 КК «Ухилення від призову на військову службу під час мобілізації на особливий період», і такі дії караються позбавленням волі від 3 до 5 років.

Процедура видачі повісток

Наразі чинне законодавство не містить порядку, який би визначав, де дозволено чи заборонено вручати повістку. Таким чином, повістку можуть вручити особисто в руки на блокпосту, робочому місці, вулиці, за місцем проживання тощо.

Вручати повістку може представник органу місцевого самоврядування, керівник підприємства, установи, організації, де працює військовозобов'язаний, управителі багатоквартирних будинків. Також повістки можуть вручати безпосередньо посадові особи територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки.

Наразі існує чотири види повісток: 1) повістка, яка вручається з метою уточнення облікових даних; 2) повістка на проходження військово-лікарської комісії (ВЛК); 3) повістка про призов на строкову військову службу; 4) повістка про мобілізаційне розпорядження.

Для того, щоб вручити повістку, насамперед необхідно встановити особу, якій вона вручається. Нагадаю, що у воєнний час потрібно обов'язково носити з собою документи і в разі запиту надавати їх для перевірки уповноваженій особі. Такими уповноваженими особами є представники Національної поліції України.

Повістка має бути вручена особисто. Якщо особа відмовляється від отримання повістки, складається акт про відмову від отримання повістки із підписами уповноважених осіб та свідків, вручається військовозобов'язаному під підпис.

Щодо штрафів

Якщо особа не з'явилась за викликом по першому або другому виду повістки до територіального центру комплектування та соціальної підтримки, особі загрожує адміністративний штраф за перше порушення від 200 до 300 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (3400 — 5400 грн).

За ігнорування повісток третього або четвертого виду особі загрожуватиме кримінальна відповідальність: обмеження волі до 3 років, або ж позбавлення волі від 3 до 5 років.

Виїзд чоловіків за кордон

Наразі в Україні визначено певний перелік категорій — чоловіки, що підпадають під них, мають право виїжджати з країни. До таких категорій належать чоловіки, які:

- мають троє та більше дітей;
- є батьками-одинаками;
- є особами з інвалідністю;
- супроводжують особу з інвалідністю I чи II групи, або їдуть доглядати за хворими батьками, дружиною чи дітьми;
- зняті з обліку за станом здоров'я;

- тимчасово непридатні до військової служби;
- мають постійне місце проживання за кордоном;
- є військовослужбовцями, які мають право перетинати кордон;
- є водіями та волонтерами, які мають ліцензію на міжнародне перевезення вантажів та внесені до інформаційної системи Державної служби України з безпеки на транспорті, а також водії, які перевозять вантажі для ЗСУ, медичні вантажі чи гуманітарну допомогу;
- є спортсменами та діячами культури;
- є працівники залізниці та моряками, які працюють на міжнародних рейсах.

Воєнний стан: актуальні питання

Починаючи з 24.02.2022 і по сьогодні ми намагаємося 24/7 бути на зв'язку з нашими клієнтами та надавати необхідну їм юридичну допомогу. Одними з найпоширеніших запитів є питання щодо процедури бронювання військовозобов'язаних, правил виїзду за кордон, консульські питання, оформлення документів тощо.

Окрему увагу ми приділяємо також проблемам внутрішньо переміщених осіб, надаємо юридичні консультації щодо дотримання їх прав, зокрема з питань забезпечення житла, харчування та медичної допомоги. Через вплив ВС на економіку та бізнес клієнти також консультуються щодо податкових, фінансових питань. Ну і, звичайно, актуальне питання про організацію трудових відносин в умовах ВС.

За цей рік ми показали усьому цивілізованому світу, що українці єдині, що Україна неподільна, що ми готові відстоювати кордони нашої держави перед будь-яким ворогом!

Ми сильні, ми продовжуємо боротися і жити — з вірою у нашу Перемогу, світле та щасливе майбутнє України!

1. Закон України № 2915-ІХ «Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» (Електронний ресурс) //сайт Верховної Ради України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2915-IX#Text>
2. Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку

проведення загальної мобілізації» (Електронний ресурс) //сайт Верховної Ради України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2916-IX#Text>

3. Постанова КМУ від 27 січня 2023 року № 76 Деякі питання реалізації положень Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» щодо бронювання військовозобов'язаних на період мобілізації та на воєнний час (Електронний ресурс) // сайт Верховної Ради України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2023-%D0%BF#Text>

4. Постанова КМУ від 30 грудня 2022 року № 1487 Про затвердження Порядку організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів (Електро-

ний ресурс) //сайт Верховної Ради України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1487-2022-%D0%BF#Text>

5. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» (Електронний ресурс) // сайт Верховної Ради України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>

6. Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці» (Електронний ресурс) // сайт Верховної Ради України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2839-IX#Text>

Наталя Лісневська

Найвагоміші здобутки в Вашій професійній діяльності.

Якщо говорити про минулі досягнення — це захист дисертації, видання власної книжки. А тепер для мене кожна справа, яку я успішно провожу для мого клієнта, — здобуток.

Які життєві принципи допомагають Вам досягти поставленої мети (Ваша «формула успіху», життєвий девіз)?

Моє життя — в моїх руках. Якщо чогось хочеш досягти — вставай і роби свою справу добре.

Які якості мають бути притаманні успішному юристу?

Професіоналізм та послідовність в діях. Спрямованість на результат та готовність пройти з клієнтом довгий тернистий шлях.

Чи є у Вашій професії місце креативу?

Адвокатура дуже креативна. Без цього в нашій професії не вжити. Кожна справа — майже детективна історія, кожне засідання суду — майже вистава, в якій ти і один із режисерів, і актор, і постановник. Кожна справа, яку веде адвокат, це величезна й часто не найщасливіша історія чужого життя, тому з нею завжди треба поводитись тонко і обережно, супроводжуючи клієнта по процесу.

Чи є у Вас мрія, що поки не здійснилась? Якщо «так», то яка?

Зараз у нас усіх одна мрія — наша Перемога!

Говорячи слово УСПІХ, який зміст Ви в нього вкладаєте?

Власне свідоме задоволення результатом роботи, коли знаєш, що зробив свою роботу якнайкраще.

Як Ви вважаєте, чому в суспільстві сформувалась точка зору, що бути юристом престижно?

Тому, що є ілюзія легкості цієї роботи, яка міцно тримає за руку свою подругу — ілюзію легкого і великого заробітку. Ще є думка, що юрист нічого не створює і ні за що не відповідає — такий собі вільний художник в дорогому костюмі з непромірно великими заробітками.

Що Вам найбільше заважає в Вашій професії?

Коли клієнт попередньо проконсультований адвокатом Google.

Обираючи собі одяг, керуєтесь конкретним брендом, чи шукаєте, щоб було гарно та зручно?

Не обираю брендів, тому не зможу назвати жодного. Одяг обираю так, щоб було гарно, і треба зізнатись — зручність виграє не завжди.

Як часто Ви замислюєтесь про недосконалість законодавства?

Щоденно. Кожного дня в роботі є те, що або потребує врегулювання, або певних уточнень. Але нині, під час дії режиму воєнного стану, нарікання недоречні.

Що, на Вашу думку, найбільше заважає розвитку юридичної галузі в Україні?

Ми, юристи. Ми самі собі заважаємо. Зараз модно стало нарікати на експертів певних міжнародних програм, говорити про непрофесійність реформаторів. Але не варто перекладати з хворої голови на здорову. Заважаємо і гальмуємо ми самі. Тим, що

часто не робимо, бо зайняті, і хай зробить хтось інший. Тим, що між собою сваримось, а не домовляємось. Це і багато інших факторів нас гальмують.

Законодавство якої країни, на Вашу думку, найбільш досконале?

Не існує досконалих законодавств, це не можливо. Правова система врегулює, впорядковує суспільні відносини. Суспільство не стала система, воно живе, воно рухається, розвивається, і право повинно за ним встигати.

Ваш улюблений афоризм?

Я дуже люблю висловлювання Уїнстона Черчіля: «Успіх — це здатність рухатись від однієї невдачі до іншої, без втрати ентузіазму».

Кого Ви вважаєте найвидатнішим юристом в історії?

Кожен період правової історії подарував нам видатних особистостей, внесок яких неоціненний. Назвати когось одного дуже важко.

Чи є у юристів якісь особливі професійні прикмети?

Як на мене, якщо ти вже виїхав до суду, а ще не читав справу — то успіх твій сьогодні вельми сумнівний.

Які квіти приносять Вам найбільше задоволення?

Білі орхідеї.

Що Ви вважаєте своїм головним досягненням в житті, а що найбільшою помилкою?

Найправильніше для мене було обрати юридичний факультет, хоча він не був в пріоритеті. А великою помилкою було сумніватися в правильності цього вибору.

Яке зайняття для Вас — найкращий відпочинок?

Для відпочинку мені потрібна водойма, бажано тепла, і моя родина.

Адвокат з податкового права, засновниця компанії «Нілос», партнер в Адвокатському об'єднанні «Клочков та партнери»

Ірина Нараєвська

Пані Ірино, останнім часом бізнес дуже нарікає на проблеми щодо незрозумілої зупинки реєстрації ПН/РК. Чи звертаються до Вас підприємці з такими складнощами, та, власне, як вирішуєте такі справи?

На жаль, в Україні не існує сфери життєдіяльності, про яку можна було б сказати, що все добре. Питання взаємодії з податковою — не виключення.

Дійсно, система СМКОР — це на сьогодні головний біль українського бізнесу. А під час введення воєнного стану проблема із зупиненням податкових накладних набула неймовірних масштабів.

У жовтні 2022 року уряд вніс зміни в постанову про систему моніторингу оцінки ризиків. Відповідно, був затверджений новий порядок блокування податкових накладних. Унаслідок затвердження змін орієнтовно 40% активного бізнесу зіткнулося з блокуванням податкових накладних. У четвертому кварталі 2022 року було заблоковано накладні 65188 бізнесам з 161550 платників податків — таку інформацію надав бізнес-омбудсмен Роман Ващук під час своєї пресконференції 10 березня.

Наразі на розгляді у Мінфіні перебуває ще один пакет змін до постанови.

Голова податкового комітету парламенту Данило Гетманцев теж висловився з цього питання. Він заявив, що зміни до адміністрування ПДВ дозволили податковій заблокувати близько 4 млрд грн «схемного» податкового кредиту.

З одного боку, бізнес скаржить на незрозумілість діючого законодавства та зловживання з боку працівників податкової, а з іншого — навкруги неймовірна кількість пропозицій щодо «обналу» та «рішалова». Тому, коли ми з колегами пояснюємо, що безпечніше діяти в правовому полі,

то далеко не завжди знаходимо розуміння українських бізнесменів, адже існують стереотипи, що «все можна порішати» чи «ми так робили завжди».

Доречно також звернути увагу, що питання «блокування» вважають бухгалтерською проблемою, і вирішувати її змушують в основному бухгалтерів. Однак, це абсолютна маячня, адже в 90% нашої статистики до «блокування» податкових накладних призводять саме управлінські рішення, а не помилка бухгалтера, тому без рішень власника та керівника неможливо позбутися цієї проблеми. Бухгалтер же виконує роль виконавця, тобто особи, яка збирає увесь необхідний набір первинних документів та направляє сформований пакет в податкову, бо все це зараз відбувається онлайн.

Звісно, значна кількість бухгалтерів вже досить добре розібралася в питаннях «розблокування», але існує велика різниця між досвідом однієї компанії та різними галузями, тому якщо приходять рішення про відмову, то варто шукати юриста-практика.

З проведених аналізів діяльності компаній ми виділяємо декілька основних проблем бізнесу, що призводять до зупинки реєстрації податкових накладних.

По-перше, виплата мінімальної заробітної плати співробітникам. Це означає, що «соціальні податки», а саме ЄСВ, ПДФО та ВЗ, надходять до бюджету в мінімальному розмірі. І кожен податківець знає: якщо платиться «мінімалка», значить існує потік готівкових коштів, а це для них означає ухилення від сплати податків і необхідність пошуку цих каналів. Тому ми максимально акцентуємо увагу на недопустимості такого підходу в бізнесі.

По-друге, максимальна мінімізація податків. Відверто кажучи, розібратися з питанням, чому зупиняються податкові накладні, не так легко. Кожному відомо, що гос-

подарська діяльність направлена на отримання прибутку, в першу чергу для власника, тому важливим показником буде тривалий час неотримання власником дивідендів чи збитковість діяльності компанії. Звісно, не секрет, що результати господарської діяльності можуть бути штучно підкориговані інструментами мінімізації податків.

Зараз в інтернеті тільки лінійний не пише про варіанти мінімізації податків, тому з цим питанням досить детально розбираються не тільки консультанти, а і штатні бухгалтери.

І, дійсно, існують бізнесмени, які «оптимізують» податки по-максимуму, чим одразу привертають увагу податківців. Я б сказала, що орієнтиром в цьому напрямку може бути статистична інформація за галузями, врахування якої при фінансовому плануванні теж допоможе уникнути «блокування».

По-третє, і це найскладніше питання — відносини з контрагентами. На диво, гірше за все, коли проблемними є покупці. Податківці в своїх рішеннях пишуть про це досить часто, але зрозумілого шляху, як діяти в таких випадках платнику, наразі не існує, щоразу «вигадуємо велосипед». Разом з тим, із проблемними постачальниками ситуацію можна вирішити більш-менш зрозуміло бізнесменам, але теж варто відзначити, що існують обидва варіанти: постачальник заздалегідь був проблемним або став ризиковим після здійснення операцій. Якщо в першому випадку податківці категорично вимагають здійснити умовний продаж (хоча цей варіант не зрозумілий бухгалтерам, але єдиний підходящий), то як діяти, коли операції були реальні, без жодної мети ухилення від сплати податків, — наразі є складним питанням. Ситуація ще більше ускладнюється, коли йде війна, і дуже багато компаній постраждало, не тільки в окупації, але й на підконтрольній території. З цим активно працюємо та

намагаємося знайти вирішення на рівні робочої групи щодо змін законодавства в цій сфері.

А ось проблеми з покупцями вирішувати ще важче, адже все зводиться до доплати суми ПДВ в бюджет, тобто виплачено фактично два рази. Тому ця категорія звернень клієнтів досить складна в роботі і потребує використання різних інструментів.

Можете розказати про якісь свіжі і цікаві кейси у цьому напрямку?

Кейс 1. З другої подачі прийняли Таблицю даних платника ПДВ. Причина звернення: зупинка реєстрації накладних за п.1 Критеріїв ризиковості операції. Ми надали рекомендації клієнту, він їх оперативно виконав. Після цього подали документи. Податкова Київської області врахувала Таблицю, але податкова України скасувала. Підготували відповідні скарги, звернення та документи по

Таблиці подали повторно. З другої подачі її прийняли.

Кейс 2. За місяць зняли ризиковість компанії. Звернулася компанія, виробник органічної олії. Причина звернення — зупинка реєстрації накладних за п.8 Критеріїв ризиковості платника. Почали процедуру оскарження рішення про відповідність критеріям ризиковості. Проаналізували діяльність компанії, надали рекомендації, які клієнт виконав. Підготували документи для виходу з ризикових. Компанію виключили з ризикових після першої подачі документів. Після виходу з ризикових клієнт окремо проходив процедуру розблокування податкових накладних.

Швидкий результат отриманий завдяки: щоденній роботі з розблокуванням, ризиковістю з 2017 року; оперативним запровадженням клієнтом наших рекомендацій; знанням тенденцій податкової у питаннях блокування.

На Ваш погляд, які норми податкового законодавства необхідно удосконалити, щоб викоринити проблеми?

На мій погляд, щоб податкове законодавство краще працювало, варто провести «аудит» та узгодити між собою норми законів та підзаконних нормативно-правових актів. А також, звісно, припинити вносити важливі зміни в податкове законодавство менше ніж за півроку до початку нового року.

Чому законодавець залишається «глухим» до нарікань бізнесу, адже ця проблема була і за попередньої влади?

Я б не сказала, що законодавець «глухий». Навпаки, постійно створюється великий об'єм змін, які навіть важко вчасно вивчити. І деякі з них дійсно покращують ситуацію, але деякі створюють нові правила, що вносять плутанину. Безперечно, СМКОР вже показала свою ефективність щодо боротьби зі зловживаннями в сфері оподаткування, хоча на шляху «зачіпає» і тих платників, що не прагнули ухилитися від оподаткування, тому її постійно оновлюють.

Варто розуміти, що СМКОР у версії 2023 — це система, яка бореться не з фіктивними операціями чи «обналом», а з надмірною мінімізацією податків.

Як в цілому оцінюєте податкові реформи, ініційовані головою податкового комітету ВР Данилом Гетманцевим та членами комітету?

Пана Данила я знаю вже дуже багато років і хочу запевнити, що не піддаю сумніву його знання та переконана, що ініційовані ним норми аргументовані необхідністю та часом. Однак, крім законодавців, норми створюють й інші органи, які теж треба вчасно вдосконалювати. І для мене основною проблемою є не погані норми, а їх «викривлення» в процесі використання.

Найвагоміші здобутки в Вашій професійній діяльності.

З 2015 року активно займаюся громадською діяльністю: член Громадських рад при ГУ ДПС у м. Києві, ДПС України, Міністерства фінансів України; член Комітету з питань митного та податкового права НААУ; член робочої групи при Міністерстві фінансів

України щодо змін Постанови КМУ від 11.12.2019 № 1165.

Чи є у Вас мрія, що поки не здійснилась? Якщо «так», то яка?

Сформувати культуру сплати податків та захистити бізнес від неправомірних дій податківців. В планах — проводити лекції в університетах та створити «Школу молодих бізнесменів». Захист бізнесу передбачає оскарження дій податкової й формування прозорого податкового законодавства.

Говорячи слово УСПІХ, який зміст Ви в нього вкладаєте?

Успіх — це суб'єктивна оцінка, яка полягає в тому, що людина досягла того, чого хотіла або задумувала, і відчуває задоволення від цього досягнення.

Що Вам найбільше заважає в Вашій професії?

Складність правової системи. Податкова система є дуже складною і змінюється дуже швидко. Юристам потрібно бути в курсі останніх змін у законодавстві, а також у визначенні їх впливу на різні види бізнесу.

Як часто Ви замислюєтесь про недосконалість законодавства?

Багато законів та нормативних актів в Україні були прийняті багато років тому і застаріли, не відповідають сучасним потребам та реаліям суспільства. Часто один закон суперечить іншому, або ж немає узгодження між різними законами.

Корупція є серйозною проблемою в Україні, і вона може вплинути на законодавчий процес та прийняття законів.

Також в Україні часто відсутня ефективна система контролю за виконанням законів та нормативних актів, що дозволяє їх не дотримуватися або ігнорувати.

Що, на Вашу думку, найбільше заважає розвитку юридичної галузі в Україні?

Недовіра до судової системи та корупційні скандали в системі правосуддя впливають на довіру громадян до правосуддя, на розвиток юридичної галузі в Україні.

Низький рівень професійної етики та дисципліни серед юрис-

тів, освіти та кваліфікації також є проблемами для юридичної галузі в Україні. Окрім того, економічна та політична нестабільність також можуть вплинути на розвиток юридичної галузі.

Законодавство якої країни, на Вашу думку, найбільш досконале?

У кожній країні є свої переваги та недоліки в законодавстві. Наприклад, законодавство США відоме своєю деталізацією та прозорістю, але водночас може бути складним для розуміння та застосування.

Які квіти приносять Вам найбільше задоволення?

Орхідеї — для офісу, півонії — у вазі, магнолії, бузок та вишні — біля вікна, клематис — на грядках.

Що Ви вважаєте своїм головним досягненням в житті, а що найбільшою помилкою?

Я вдячна батькам за можливість побачити світ та вчитися, вони мене підтримали та допомогли реалізувати мрію — навчатися в Університеті ім. Тараса Шевченка. Спілкування з дійсно цікавими однокурсниками та прекрасними викладачами призвело до формування розуміння, в якій країні я б хотіла жити, з яких стандартів, і що необхідно для цього робити.

Мої помилки в тому, що звикла порівнювати людей з собою, тому досить часто моя довіра приносить розчарування від заздощів інших, їх підлості та наклепів. Тобто, мушу прораховувати більше варіантів розвитку подій.

Яке зайняття для Вас — найкращий відпочинок?

Час, проведений з родиною, особливо коли це спортивні заходи чи подорожі.

Обожнюю збирати гриби та поратися з квітами.

Надія Білоус

Найвагомішими здобутками в моїй професійній діяльності є завжди відносини, сила команди та розвиток талантів, якими я безмежно пишаюсь!

Які життєві принципи допомагають Вам досягти поставленої мети (Ваша «формула успіху», життєвий девіз)?

Моє життєве маніфесто — це філософія маленьких кроків. Я не дуже люблю оточувати себе гучними гаслами, хоча й надихаюся деякими з них, звісно.

Одним із моїх улюблених виразів є слова Мадлен Олбрайт: «В пеклі є особливе місце для жінок, які не допомагають іншим жінкам».

Які якості мають бути притаманні успішному юристу?

Мені не вбачаються особливі якості успішного юриста. Успішний юрист — це той, кому небезпідставно довіряють його клієнти, який вміє чути, транслювати та відображати почуте у зрозумілий та дієвий план, спрямований на захист прав та інтересів клієнта. Відвертість та дипломатичність в цьому випадку не взаємовиключні, а взаємодоповнювані категорії, які приводять до прозорого процесу, добре продуманої стратегії та добре прокомункованих кроків.

Чи є у Вашій професії місце креативу?

Юридична професія вельми креативна, як на мене!

Вона дає можливість бачити на кілька кроків вперед можливі наслідки прийнятих рішень, оцінити бізнес-ризик та запропонувати бізнесу варіанти розвитку подій.

Віднайдення юридичних формул для вирішення складних задач — це не просто креатив, це непересічна гнучкість розуму, яка перекладена простою мовою для складних рішень.

Чи є у Вас мрія, що поки не здійснилась? Якщо «так», то яка?

Я мрію про перемогу України на умовах України. Все інше на сьогодні втратило право називатись мрією.

Говорячи слово УСПІХ, який зміст Ви в нього вкладаєте?

Успіх — це дуже коротке, але дуже містке слово. Воно про присмак досягнення, але не затьмарене компромісом із совістю; воно про бажання бути ще краще, але втримуючи баланс найважливіших струн життя; воно про насолоду сьогодні, прораховуючи ходи на завтра. Воно настільки гомінке і багатогранне, що навряд чи вийде помістити всю його обширну значущість у кілька рядків.

- Успіх для мене — це
- завжди присмак
- радості, притрушений
- розумінням майбутніх
- кроків

Як Ви вважаєте, чому в суспільстві сформувалась точка зору, що бути юристом престижно?

В принципі, престижно бути ерудованим та кохатись в своїй професії. Професія юриста ідеально підходить для багатьох життєвих амбіцій — адже юриспруденція та спосіб мислення, який передбачає професія, однозначно помічні на державній службі чи у державних підприємствах, в дипломатичному корпусі чи серед представників органів місцевого самоврядування, в лавах незалежних членів наглядових рад чи представників міжнародних організацій. Іншими словами, юридична освіта, певний спосіб

мислення та підходу до вирішення питань знаходять свій відгук в багатьох сферах професійного, не обов'язково суто юридичного, життя.

Що Вам найбільше заважає у Вашій професії?

В професійній діяльності немає місця недовірі. Недовіра та непрофесіоналізм — як на мене, найскладніші фактори в професії.

Що, на Вашу думку, найбільше заважає розвитку юридичної галузі в Україні?

Основоположні принципи верховенства права та незалежності судів є підґрунтям розбудови демократичної держави. Я щиро вірю саме в них, та впевнена, що лише їх стійка та непохитна позиція на всіх рівнях допоможе відбудувати та відлагодити весь оркестр суспільного значення.

Законодавство якої країни, на Вашу думку, найбільш досконале?

Щиро вважаю, що такого немає. Закон хороший тоді, коли немає причини його порушити.

Кого Ви вважаєте найвидатнішим юристом в історії?

Василь Іванович Кисіль — геніальний український юрист та мій найулюбленіший професор права. Слова тут зайві.

Чи є у юристів якісь особливі професійні прикмети?

Довіра команді й партнерам — найкраща прикмета.

Яке зайняття для Вас — найкращий відпочинок?

Обожнюю подорожі, нові незвідані місця, гори та книги. Відпочиваю, коли поряд кохані люди. Це і є найбільше щастя, найбільший успіх і найкращий відпочинок!

Senior Legal Project Lead — проект зі сталого розвитку Generation Impact. Залучена у волонтерський проект Dattalion як Advocacy Lead.

Протягом останніх 12 років очолювала відділ з правових та корпоративних питань British American Tobacco субрегіону Східної Європи та Центральної Азії.

Фіналіст кількох програм з жіночого лідерства — INSEAD Women Leadership Program, Santander W50 — Next generation women (LSE); ментор проекту «Прогресія».

Адвокат,
керівник Адвокатського бюро Тетяни Жидачек,
член Комітету з сімейного права НААУ

Тетяна Жидачек

Для мене успіх — це ставати кращою версією себе. Це реалізація у всіх важливих для мене сферах — особисте життя, стосунки з людьми, кар'єра, фінанси. При чому так, щоб жодна зі сфер не «просідала», а розвивалась. Успіх — це коли ти вже живеш життя, про яке раніше тільки мріяла.

Пані Тетяно, Ви спеціалізуєтесь на сімейних спорах. Чому обрали саме цю галузь права?

Я би сказала, що ця галузь обрала мене. Думаю, як і більшість адвокатів, я починала з роботи помічником адвоката. Тоді ще не діяла «адвокатська монополія» і першими справами, які я почала вести самостійно як представник в суді, були розлучення та стягнення аліментів. Пам'ятаю, як на моє перше засідання про розірвання шлюбу прийшли батьки відповідача та вимагали допустити їх до участі у справі. Я тоді взагалі розгубилась і не знала, чи так можливо.

Згодом кількість сімейних справ, якими я займалась, збільшувалась, я стала адвокатом у фірмі, почала розвивати окрему практику сімейного права, де займалась вже далеко не лише розірванням шлюбів. Також з'явилися задоволені клієнти, які згодом повертались до мене із інших питань, рекомендували своїм знайомим як хорошого сімейного адвоката.

- Як би я не намагалася брати справи і в інших галузях права, більшість моїх справ складала саме сімейні

З якими проблемами звертаються до Вас клієнти сьогодні найчастіше? Війна не поставила на паузу сімейні справи?

Війна не поставила на паузу сімейні справи, а навпаки, додала нових викликів і питань, які до

цього часу не виникали. На початку карантину в 2020 році я помилково вважала, що розлучень і звернень до сімейного адвоката поменшає, — аналогічно відбулось й під час війни. Звернення до мене не припинялись від початку війни та постійно тільки зростали.

- Запити з приводу розлучення були навіть в березні 2022 року

Взагалі, війна змінила суть звернень людей, що пов'язано з кількома основними факторами: значний виїзд жінок за кордон, коли пари протягом тривалого часу проживають окремо, виїзд багатьох дітей з матерями за кордон, коли батько залишається проживати в Україні, мобілізація одного з наречених або подружжя, а також, на превеликий жаль, загибель одного з подружжя під час виконання обов'язків військової служби.

У зв'язку з цим найчастішими є звернення з приводу розірвання шлюбу та питань, які з цим пов'язані (поділ майна подружжя, стягнення аліментів); з приводу забезпечення для того з батьків, хто залишився в Україні (з моєї практики, це чоловіків), можливості контакту з дитиною, яка знаходиться в іншій державі; щодо можливого повернення дитини в Україну. Завжди є актуальними питання стягнення аліментів та стягнення заборгованості за ними (частими є випадки, коли боржник не оплачує аліменти кілька років і виникає значна заборгованість). Є багато звернень щодо встановлення юридичних

фактів (неправильності даних в документах, відсутності правовстановлюючих документів), що необхідно для спадкування, здійснення переоформлення майна, встановлення додаткового строку для прийняття спадщини тощо.

Також останнім часом звертаються жінки у зв'язку із загибеллю під час військових дій чоловіка, з яким вони проживали однією сім'єю без реєстрації шлюбу. При цьому, якщо жінка є вагітною, виникає проблема доведення проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу, встановлення батьківства, доведення свого права на одноразову грошову виплату у зв'язку із загибеллю військовослужбовця.

Як загалом війна вплинула на Вашу роботу?

Я ще більше перейшла в онлайн, стала ще більш гнучкою. Дуже багато звернень, які надходять щодо консультацій та супроводу судових справ, є від українців за кордоном.

- Навіть маючи можливість приїхати в офіс, багато клієнтів віддають перевагу консультуванню онлайн

Війна вплинула і на судові засідання та комунікацію з державними установами.

Періоди блекауту та повітряні тривоги відображаються на роботі всіх: відкладаються судові засідання, установи тимчасового зупиняють роботу, потрібно

Раніше мріяла побувати в Нью-Йорку, а також відкрити власний магазин одягу. Зараз мрію про Перемогу

постійно змінювати свій план дня і підлаштовуватись.

Чи звертаються за консультацією військовозобов'язані чоловіки, які хочуть виїхати за кордон, або отримати відстрочку від мобілізації крізь призму розлучення, усиновлення, опікувство тощо? Такі схеми працюють сьогодні?

Ці звернення були особливо популярними в перший місяць війни, коли люди передавали один одному різноманітну інформацію, не читаючи законодавство. Звернення були приблизно такого характеру: «як мені усиновити власних дітей», «як мені відмовитись від дітей на користь чоловіка», це без перебільшення.

Так, жінки та чоловіки, які самостійно виховують дитину (дітей) віком до 18 років, мають право на відстрочку від мобілізації, а також право виїжджати за межі України. Однак, лише розірвання шлюбу в такому випадку недостатньо. Потрібно мати документ, який підтверджує факт позбавлення матері батьківських прав або рішення суду про відібрання дитини у матері без позбавлення її батьківських прав.

З такими запитамися на даний час не звертаються, однак частими є звернення щодо підтвердження факту здійснення догляду за особами, які його потребують (особи з інвалідністю, громадяни похилого віку).

Розлучень під час війни побільшало?

Я не володію офіційною статистикою щодо кількості розлучень та її порівняння з попередніми роками в Україні. Але зі своєї власної юридичної практики можу сказати, що так. Є значно більше звернень на консультацію саме з приводу розлучення.

Люди одногласно скаржаться на те, що війна тільки загострила ті проблеми, які існували протягом тривалого часу в їхньому сімейному житті, «підсвітила» їх. На фоні війни вони більше не готові поступатись якимись своїми інтересами, йти на компроміс, оскільки зрозуміли, що потрібно жити сьогоднішнім днем.

Чи стикалися вже на практиці при розлученні з поділом майна, яке пошкоджене чи зруйноване ворогом?

На практиці з такими питаннями не стикалась, оскільки переважно усі мої клієнти — це мешканці Львова та Львівської області, чиє майно, на щастя, не пошкоджено.

У зв'язку із введенням воєнного стану змінились правила виїзду дітей за кордон. Чи виникають сьогодні спори між подружжям при виїзді за кордон матері з дитиною?

Так, до теперішнього часу виїзд за межі України дітей, які не досягли 16-річного віку, в супроводі одного з батьків, баби, діда, повнолітніх брата, сестри, мачухи, вітчима або інших осіб, уповноважених одним з батьків письмовою заявою, завіреною органом опіки та піклування, здійснюється без нотаріально посвідченої згоди другого з батьків та за наявності паспорта громадянина України або свідоцтва про народження дитини. Відповідно, це був перший рік в моїй адвокатській діяльності, коли не було звернень від жінок за отриманням дозволу від батька для виїзду дитини за кордон, або підтвердження місця проживання дитини з матір'ю для виїзду за кордон.

В той же час, були звернення чоловіків щодо виїзду дітей за кордон без їхньої згоди (звернення були або до самого виїзду, або вже після виїзду), запитання, чи можливо цьому перешкодити, або як потім повернути дітей назад в Україну.

Можете розказати про останні кейси по стягненню аліментів та додаткових витрат на утримання дитини?

Якщо говорити саме про останні кейси, то в одній із справ нам вдалось добитись винесення рішення суду без участі батька, який заперечував проти задоволення позову, постійно не з'являвся на судові засідання (як потім з'ясувалось, виїхав за кордон). Також чоловік не має офіційного доходу, однак суд задовольнив позов у повному обсязі та стягнув 4500 грн аліментів на дитину, які вже стягуються виконавчою службою.

Щодо додаткових витрат на дитину, то в іншій справі суд повністю задовольнив наші вимоги

щодо стягнення з батька половини витрат, понесених матір'ю за останні два роки, на стоматологічне лікування, купівлю музичного інструменту, оплату занять з музики та плавання.

Взагалі, під час війни почастішали випадки невиклати аліментів?

Якщо говорити про нові позови щодо стягнення аліментів, то в порівнянні з попередніми роками, у мене таких поменшало. Думаю, це пов'язано з тим, що багато дітей з початку війни все-таки перебувають за кордоном. Однак, якщо говорити про ті справи, де рішення суду винесені давніше, то дійсно, такі звернення щодо стягнення наявної заборгованості є частими. До прикладу, нещодавно до мене звернулася жінка, щоб допомогти їй стягнути заборгованість по аліментах. Після отримання відповіді виконавчої служби на адвокатський запит з'ясувалось, що чоловік не оплатив жодних аліментів з січня 2013 року.

- З мого досвіду –
- потрібно жити окремо
- від батьків та будувати
- власну сім'ю зі своїми
- цінностями. А також
- ще «на березі»
- домовитись про те,
- як кожен із подружжя
- бачить права
- і обов'язки, питання
- фінансів, народження
- і виховання дітей

Яка Ваша особиста статистика у справах щодо насильства в сім'ї?

Моя статистика не дуже втішна. Мабуть, кожна п'ята жінка, яка звертається до мене за консультацією щодо розлучення, піддавалась домашньому насильству з боку чоловіка (колишнього чоловіка). Це і фізичне насильство (тілесні ушкодження, побої), і психологічне (образи, погрози, залякування). В переважній більшості випадків таке насильство вчиняється при неповнолітніх дітях, що для них є дуже травмуючим.

В деяких справах доводилось отримувати в суді обмежувальний припис щодо кривдника, забороняти йому наблизитись до жінки та дітей, вести з ними спілкування в будь-якій формі.

В моїй роботі є справа, де чоловік за останні 3 роки притягався понад 10 разів до кримінальної та адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства, завдання тілесних ушкоджень, до нього було винесено 4 обмежувальні приписи, і попри це він не припиняє вчиняти домашнє насильство щодо колишньої дружини, зокрема в присутності малолітньої дитини. У зв'язку цим ми змушені звернутись в суд з позовом про позбавлення його батьківських прав.

Судова практика та робота служб у справах дітей змінюється, підлаштовується до викликів воєнного стану?

Так, звичайно. Оскільки в багатьох судових процесах, які ми розпочали ще до війни, значно змінилися обставини. Наприклад, змінилось місце проживання матері з дитиною — вони знаходяться за кордоном, відповідно, служба у справах дітей не може обстежити житлові умови проживання дитини в Україні. У всіх можливих випадках суди забезпечують розгляд справ через участь сторін в судовому засіданні в режимі відеоконференції. З іншого боку, це може бути також підставою для зловживання однією зі сторін для відкладення розгляду справи, її посилення на перебування за кордоном, або неможливість участі в засіданні через повітряну тривогу.

Яким парфумам надаєте перевагу?

Квітковим ароматам із деревними нотками. Часто це парфуми унісекс. Наприклад, зараз — Trussardi Le Vie Di Milano Limitless Shopping Via Della Spiga.

Яке зайняття для Вас — найкращий відпочинок?

Якщо втомлена емоційно після робочого тижня, то найкращий відпочинок — це зміна обстановки, поїхати поближче до природи, в гори. Або провести хоча би один день вдома, займаючись «нічогонеробленням».

Дарина Старовойтова

Які життєві принципи допомагають Вам досягти поставленої мети (Ваша «формула успіху», життєвий девіз)?

Мені дуже відгукнулись слова Валерія Лобановського: «Гра забувається, а результат назавжди залишиться в історії». В нашій професії ця формула працює на сто відсотків, тому я зроблю все, щоб клієнт отримав результат.

В житті я дотримуюсь певної системи принципів, складеної з власного досвіду: не допускаю негативні думки, намагаюсь цінувати кожну мить свого життя.

Нещодавно до мене прийшло осмислення: як же круто працювати не тому, що це необхідно, а просто для власного задоволення, — дивно, що раніше я цього не помічала.

Чи є у Вашій професії місце креативу?

Креативні рішення в нашій професії зараз — це необхідність, оскільки немає універсальних формул, за якими можна вирішити справу.

- Кожна справа
- відрізняється від
- попередньої. Коли
- кожна твоя нова ідея
- спрацьовує — це
- надихає рухатися далі

Які якості мають бути притаманні успішному адвокату?

До адвокатів ставляться досить високі вимоги, пов'язані з особистістю фахівця, рівнем його професіоналізму. У сучасному суспільстві практично жодна сфера діяльності людини не обходиться без юридичної підтримки. Я вважаю, що адвокат повинен мати логічне мислення та аналітичні здібності, має бути вихованим, грамотним, стресостійким, готовим ризикувати.

Ви вирішили стати юристом, тому що це престижно, чи були інші причини?

Коли я закінчувала школу, я не мала розуміння, ким хочу стати. Тоді не були так популярні тести на визначення профорієнтації та робота з психологом для того, щоб визначитися, ким ти хочеш стати і які навички маєш.

Я стала студенткою факультету «банківська справа», і в останній момент подала документи на юридичний факультет. Зараз, озираючись і згадуючи себе у 16 років, я взагалі не розумію, що спільного могло бути у мене зі словами «банківська справа».

Думок про престижність професії не було, як і розуміння, ким я буду працювати і чим буду займатись.

Що Вам найбільше заважає в Вашій професії?

Буду відвертою — це мої емоції, які б вони не були. Іноді я починаю співчувати клієнтам, опонентам, дітям сторін, а іноді дуже важко стримувати себе, коли відчуваєш, як складно досягти і вибороти справедливості.

Як часто Ви замислюєтесь про недосконалість законодавства?

Останнім часом — часто. Це не пов'язано з війною, просто за останній рік я зрозуміла, що внутрішньо подорослішала. В мене інші думки, інше бачення робочих процесів. Інколи я думаю: «Нащо взагалі писати ці норми, якщо вони не працюють?» або «Можна ж було написати цю норму в такому формулюванні, щоб не дати можливість тлумачити її адвокатам та суддям по-різному?».

Але загалом рівень професіоналізму адвоката вимірюється, зокрема, вмінням працювати з тим, що є, знаходити рішення, вміти перекопати у рпавильності своєї позиції та отримувати результат.

Обираючи собі одяг, керуєтесь конкретним брендом, чи шукаєте, щоб було гарно та зручно?

Для мене важливо бути впевненою в собі — для того, щоб досягати своїх цілей. В моїй уяві я виглядаю ідеально в діловому стилі, цей образ створений роками: мейк, зачіска, одяг, взуття, аксесуари, сумка, і на завершення парфум. Бренди — не головний критерій, мені важливо, щоб я відчувала себе зручно та комфортно.

Чи вдається Вам тримати «Work-life balance»?

З цим складно.

Зараз — однозначно ні, адже коли ти працюєш — ти живеш, і навпаки. Адвокат не може перестати ним бути о 18:00, в момент закінчення робочого дня, адже є ситуації, коли допомога клієнту потрібна тут і зараз.

Але, все ж таки, намагаюсь розділяти роботу та решту життя та концентруватися на тому, що я роблю в конкретний момент і отримувати від цього задоволення.

Якими справами Вам подобається займатись найбільше?

Останнім час я просто кайфую від вирішення та супроводу сімейних спорів. Це якась особлива площина, щось особисте та важливе. Тут я відчуваю, як допомагаю людям, відчуваю результат. Мені подобається в цих спорах займатись усім: складати договори, позовні заяви, брати участь в переговорах, засіданнях (як би емоційно складно це не було). Але головне: я супроводжую клієнта на шляху до нового етапу життя. Так, це страшно. Так, я бачу страх, розпач в очах на першій консультації. Але я знаю, що саме клієнту потрібно зробити зараз, аби він став щасливішим пізніше.

Чи є у юристів якісь особливі професійні прикмети?

Не знаю, як у інших, але в мене точно спрацьовує одна прикмета:

Адвокат, керівник цивільної практики ЮФ «Горецький і Партнери», медіатор

якщо прийдеш на засідання вчасно — будеш чекати, якщо запізнишся — воно обов'язково розпочнеться у призначений час.

Які квіти приносять Вам найбільше задоволення?

Обожнюю квіти в будь-якому вигляді: в букетах, зрізані, у вазонах. Для мене важливо оточити себе красою усюди, тому квіти завжди стоять вдома та на робочому столі.

Найулюбленіші квіти — гортензії, вони викликають теплі спогади дитинства, проведеного на морі у бабусі. Також обожнюю гіпсофіли — коли дивлюсь на них, заспокоююсь.

Яке зайняття для Вас — найкращий відпочинок?

Час, проведений з родиною, близькими людьми. І це не просто банальні слова. Я відчуваю підтримку та любов своєї родини, відчуваю, як вони пишаються моїми досягненнями.

У вільний від роботи час я вивчаю психологію відносин — це допомагає мені у вирішенні сімейних спорів та при проведенні медіації.

- Нещодавно з'явилося
- нове захоплення —
- почала вести
- особистий блог

Коли я відчуваю втому або щось схоже на вигорання, то розумію: треба змінити картинку. Тоді з родиною ми ідемо в якесь нове місце.

Найулюбленіше — це море, я не прихильник активних видів відпочинку, руху мені вистачає на роботі.

Чи є у Вас мрія, що поки не здійснилась? Якщо «так», то яка?

У мене є цілі, які я ставлю, візуалізую та поступово досягаю. А мрія зараз у всіх одна — це життя у мирній країні. Пройшов рік війни, ми всі змінилися, стали сильними, незважаючи на стрес та виклики, з якими стикнулись.

Ми готуємося до перемоги і віримо, що цей день настане.

Я супроводжую клієнта на шляху до
нового етапу життя

Марія Кюрі-Склодовська

«Домогтися результатів на благо людства»

(7 листопада 1867 – 4 липня 1934)

Польська та французька вчена-експериментатор, педагог, громадська діячка. Перша жінка-викладачка Сорбони. Удостоєна Нобелівських премій з фізики та хімії, є першою жінкою — нобелівським лауреатом та першим двічі нобелівським лауреатом в історії.

Початкову підготовку до експериментальних досліджень з хімії і фізики пройшла в лабораторії Музею промисловості і сільського господарства в Варшаві.

В 1891-1895 роках навчалась на Математично-природничому факультеті в Сорбоні, де отримала ліценціати з фізичних і математичних наук. Вдома у проф. Ковальського познайомилась з П'єром Кюрі, з котрим взяла шлюб в 1895 році, після чого прийняла французьке громадянство.

Перша публікація Кюрі-Склодовської, що з'явилась в травні 1898 року, звернула увагу читачів на промені Беккереля. В 1903

році Беккерель та подружжя Кюрі отримали Нобелівську премію з фізики. Після передчасної трагічної смерті П'єра Кюрі в 1906 році Марія Кюрі-Склодовська продовжила дослідження самостійно. В 1911 році її відзначено другою Нобелівською премією, цього разу з хімії.

- Окрім наукової діяльності, Марія вела широку організаційну і суспільну роботу.

Вона брала участь у створенні Радіологічної лабораторії при Варшавському науковому товаристві. В результаті її старань в 1912 році розпочато будову Радієвого інституту в Парижі, в котрому вона зорганізувала відділення досліджень фізичних та хімічних властивостей радіоактивних елементів та започаткувала біологічне відділення.

Під час Першої світової війни вона як керівник Рентгенівської служби Міністерства військових справ організувала близько 200 нових або покращених радіологічних станцій, а також устаткувала у власній лабораторії і передала армії 20 оснащених рентгенівськими апаратами автомобілів швидкої допомоги.

Завдяки її ініціативі в Школі медсестер в Парижі створено перше у Франції радіологічне відділення (1916). До кінця війни під її керівництвом підготовано 150 радіологічних лаборанток.

За відкриття нових елементів подружжя Кюрі стало лауреатами Нобелівської премії з фізики, а Марія — першою жінкою, яка була удостоєна цієї премії.

Почавши співпрацю з лікарями, подружжя Кюрі встановили, що радій допомагає вилікувати рак на початкових стадіях розвитку.

Після смерті чоловіка мадам Кюрі прийняли на його місце в професори Сорбонни, тим самим допустивши першу жінку до викладання і в професуру.

Через кілька років Марія знову стала лауреаткою Нобелівської премії — в галузі хімії за вивчення властивостей радію, та стала першою людиною, двічі удостоєною медалі Нобеля.

Під час Першої світової війни Марія Кюрі віддала свої медалі Нобеля, щоб зібрати грошей на переносні рентген-апарати для військових госпіталів, аби запобігти зайвій ампутації кінцівок.

Доробки П'єра та Марії Кюрі допомогли людям лікувати рак, добувати енергію, а також винаходити бомби і атомні електростанції.

Елеонора Рузвельт

«Жінка – як чайний пакетик. Ніколи не дізнаєшся, наскільки міцною вона може виявитися, поки вона не опиниться в окропі»

Американська дипломатка, журналістка, письменниця, антивоєнна активістка. Перша леді США (1933—1945).

У 1905 році Елеонора одружилася з далеким родичем Франкліном Делано Рузвельтом.

У 1928 році Рузвельта обрано губернатором штату Нью-Йорк, а через чотири роки він переміг на президентських виборах.

На посаді першої леді США Елеонора Рузвельт брала активну участь в русі за права жінок та за всесвітній мир.

У 1933 році вперше в історії США Елеонора Рузвельт провела прес-конференцію як дружина президента.

На початку 1936 року опублікована стаття «Мій день», в якій перша леді країни привертала увагу до соціальних проблем.

- Того ж року стала членом профспілки Американської гільдії журналістів

У 1941 році Елеонора Рузвельт призначена заступницею міністра оборони, і в цій якості під час Другої світової війни здійснювала поїздки в місця дислокації американських військ в Англії, а також на американські бази на Тихому океані, в Австралії і Новій Зеландії.

У 1945 році, після смерті Франкліна Рузвельта, президент Гаррі Трумен призначив Елеонору Рузвельт представницею США на Генеральній Асамблеї ООН.

(11 жовтня 1884 – 7 листопада 1962)

Майбутнє належить тим, хто вірить в красу своєї мрії

Світлана Трофимчук

Пані Світлано, які корективи внесла війна у Вашу роботу?

Пам'ятаю перші дні і навіть години, відчуття розгубленості. Як і багато хто, я припускала подібний розвиток подій. Але розум до останнього відмовлявся вірити у перспективу війни. Знадобилося три доби, щоби впоратися з відчуттям шоку. Поступово прийшло розуміння того, як потрібно діяти, що робити. Тож рішення залишитися у столиці було прийняте мною вже цілком осмислено. Продовжувала працювати, війна лише внесла у робочий процес свої корективи.

З якими проблемами сьогодні найчастіше звертаються клієнти?

Переважна більшість звернень до адвокатів сьогодні стосується розторгнення шлюбів. І це, на жаль, один з наслідків війни, яка б'є по українських сім'ях. Не лише жінки, росте кількість чоловіків, які ініціюють розлучення, не дочекавшись своїх дружин з-за кордону. Також все частіше чоловіки звертаються з питань військового призову та служби в армії.

Яких справ побільшало, а яких навпаки – стало менше?

Складно відповісти однозначно. Я спеціалізуюсь на цивільній та кримінальній галузях права. Як я вже зазначала, збільшилась кількість розторгнення шлюбів. Ну і кримінальні справи також набирають обертів. Усі бачать, як багато зараз обшуків відбувається у чиновників. За моїми спостереженнями, підозри у таких справах висувають також дедалі частіше.

Не кожному під силу емоційно витримати воєнні дії, обстріли, повітряні тривоги... Багато співвітчизників покинули країну і намагаються реалізувати себе за кордоном. Виникали думки виїхати?

Поїхати була можливість. Від самого 24 лютого 2022 року надходили відповідні пропозиції. Навіть від людей, від яких не

очікувала, чим була неймовірно здивована. Але я вирішила залишитися у рідному Києві. І озирючись, розумію, що це рішення було правильним. А у перші дні й місяці просто відчувала, що можу бути корисною тут. У Києві живе мама, яка категорично відмовилася залишити місто. І це стало головним аргументом для мене. Підтримувала, допомагала друзям, клієнтам, навіть незнайомим людям. Доводилося доставляти продукти до закладів, які готували їжу для наших захисників.

Ані до, ані під час війни не розглядала навіть можливості покинути Україну на тривалий час. Не виникало бажання. Минулого року одного лише разу поїхала у відпустку за кордон і повернулася. Специфіка моєї роботи така, що не дозволяє вести практику в іншій країні, а свою справу я люблю, не можу без неї. Робота адвоката — це ж не лише консультації онлайн чи телефоном. В суді, наприклад, потрібно бути присутнім особисто.

Ви активно займаєтесь спортом, це допомагало пережити стрес та паніку, якимсь розраджувало?

Фізична активність, дійсно, допомагає, тим більше у складні часи.

- Уявіть собі, адвокат
- Світлана Трофимчук
- не лише консультує
- спортивні організації
- професійних двобоїв,
- а й сама час від часу
- виходить на ринг!

Крім цього, я також багато років займаюся любительським тенісом. І повірте, коли намагаєтесь впоратися зі щоденними стресовими ситуаціями, мало що є кориснішим за спорт.

Втім не лише він, — культура неоціненна під час великих

випробувань. Особисто продовжую відвідувати різноманітні виставки, концерти і театральні вистави. Тому що мистецтво — не лише бальзам; у ньому відповідь на складні виклики нашого часу.

- Щаслива тим, що
- у скрутні дні доклала
- зусиль, аби мої творчі
- друзі продовжували
- дарувати людям своє
- мистецтво. Для
- багатьох поціновувачів
- театру це стало
- справжнім душевним
- порятунком. Джерела
- натхнення, на мій
- погляд, зараз мають
- бути у всіх людей.

Відомо, що Ви займаєтесь різними благодійними проектами з дітьми-сиротами. З початком війни люди почали менш активно допомагати сиротам, вектор змістився на ЗСУ, чи все ж вдається дотримуватися якогось балансу?

Ви маєте рацію, вектор благодійної діяльності в Україні дійсно змінився. Багато зусиль зараз спрямовані на допомогу ЗСУ. І це логічно, це правильно. Я також долучилася і допомагаю, практично та юридично: безкоштовними консультаціями наших військових. Супроводжую проекти pro bono, по яким працюю вже більш ніж п'ятнадцять років, і які також поміняли вектор діяльності у бік допомоги армії. Але й про постраждалих цивільних також продовжується піклування. Колосальний об'єм роботи у всіх нас зараз.

Чи є у Вас справи pro bono, пов'язані з нагальними потребами сьогодення, як-то усиновлення, відшкодування матеріальних збитків тощо?

По усиновленню багато звернень, дуже підвищився градус

Адвокат, керуючий партнер Адвокатського об'єднання «ЛексАрс»

Ані до, ані під час війни
не розглядала навіть можливості
покинути Україну на тривалий час.
Не виникало бажання

цього напрямку діяльності. Приємно бачити, як зростає кількість сімей, у яких вже є власні діти, але вони виявляють бажання прийняти до себе діточок, що втратили батьків через війну.

Як сьогодні розпочинається та проходить Ваш звичайний робочий день?

Десь з літа минулого року ситуація у моєму житті стабілізувалася, зараз робочий графік суттєво не відрізняється від того, яким він був до 24.02.2022. Так чи інакше, завдання адвоката визначається інтересами його клієнтів.

Ви успішна, самодостатня жінка, яка обрала «свою» професію та реалізувалася в ній. Що можете порадити початківцям, які вирішили піти нелегким шляхом юриста?

Раджу зазирнути у себе: якщо вас лякають складнощі у професії адвоката — краще не ставайте на цей шлях.

- Головний девіз
- моєї професії:
- «Швидше! Вище!
- Сильніше!»

Щодо більш конкретних порад... Не варто спокушатися та продаватися опоненту, хоча подібне доволі часто трапляється. Будьте чесними зі своїми клієнтами, бо вони дуже чутливі у той момент, коли звертаються до вас по допомогу.

- І взагалі, хороший
- адвокат має бути
- не лише професійним
- радником, а й
- лікарем-психологом

Як бачите себе у майбутньому?

Бачу себе корисною своїй країні та клієнтам. Напевно, і професію адвоката я обрала тому, що люблю людей, дуже. Так, вони не завжди відповідають тобі взаємністю. Але свою справу потрібно робити з любов'ю. Для мене це практика приватних клієнтів. Врешті-решт, головне моє кредо — світ врятує любов.

Індіра Ганді

(19 листопада 1917 – 31 жовтня 1984)

«Щоб стати здатним, потрібно мати віру в себе»

Прем'єр-міністр Індії (1966—1977, 1980—1984).

Проводила активну внутрішню й зовнішню політику, що сприяла укріпленню державного суверенітету Індії та зростанню її впливу на події у світі.

Коли Індірі виповнився 21 рік, вона вступила в партію Індійський національний конгрес (ІНК).

Під час Другої світової війни та нацистської експансії мусила складними шляхами діставатися зі Швейцарії через Португалію до Англії, звідти через Південну Африку — до Індії, куди повернулася у 1941 році.

У Кейптауні отримала змогу звернутися з політичною промовою до місцевої індійської общини.

Виступала на захист прав жінок, закликала до зростання їх громадської активності.

Сприяла створенню жіночої секції ІНК, як голова цієї структури у 1955 році увійшла до Робочого комітету та Центральної виборчої комісії ІНК.

У 1959—1960 роках — голова ІНК. У липні 1964 року стала членом Національної ради оборони.

19 січня 1966 року була обрана лідером парламентської фракції правлячої партії ІНК, внаслідок цього очолила уряд Індії.

У своїх заявах як глава уряду пані Ганді неодноразово підкреслювала необхідність збереження основних принципів політики Джавахарлала Неру, а саме — неучасті Індії у військових блоках підтримки миру та міжнародної співпраці, подальшого розвитку та зміцнення дружніх радянсько-індійських відносин, здійснення планового розвитку національних основ економіки.

Виступала із засудженням агресії США у В'єтнамі.

Разом з тим, сприяла національній ядерній програмі, Індіра у 1974 році дала дозвіл на перше випробування ядерної зброї в Індії.

Марія Фесик

Дуже ціную соціальний капітал, багато уваги приділяю розвитку емоційного інтелекту — це дуже важливо для моєї спеціалізації, тому що примусове виконання майже завжди пов'язано із конфліктом

Пані Маріє, з якими проблемами найчастіше стикаються приватні виконавці у своїй роботі під час війни?

Однією з найбільших проблем є значні обмеження у застосуванні заходів примусового стягнення щодо стягнення заборгованості за виконавчими документами, сума стягнення за якими складає менше 100000 грн. В НПА встановлено заборону на стягнення 20% із періодичних платежів: заробітної платні, пенсії, стипендії боржника, та ненакладення банківськими установами арештів на рахунки боржників-фізичних осіб за такими документами.

Окремою проблемою є заборона вчинення виконавчих дій у виконавчих провадженнях, відкритих на підставі ВНН. Таке обмеження фактично унеможливає будь-яке виконання застави, лізингових, аліментних договорів, договір позики грошових коштів між фізичними особами, аграрних розписок.

Поряд із тим, проблеми, які існували у сфері примусового виконання у мирний час, ще більше загострилися в умовах повномасштабного вторгнення, що триває із лютого 2022 року.

Сьогодні в юридичній спільноті активно обговорюються проблеми виконання рішень судів, відповідачем за якими є рф. Чи є якісь законодавчі напрацювання, судові прецеденти у цьому напрямку?

Насправді, це дуже актуальне та поки що не до кінця процедурно та алгоритмічно визначене питання. Багато колег-адвокатів та представників Міністерства юстиції України працюють над вирішенням цього питання, однак чіткого плану, як саме будуть відбуватися такі стягнення, поки

що немає. Проводиться багато досліджень міжнародного досвіду стягнення репарацій та збитків, завданих війною, із країни-агресора.

Міжнародна юрисдикція визначає подібні випадки злочинами проти суверенітету держави та проти людства, щодо яких немає імунітету від виконання.

Як відбувається стягнення аліментів під час війни?

На заборгованість за аліментами не розповсюджується заборона на стягнення із періодичних платежів, а також дозволено зарахування стягнутих з боржника коштів безпосередньо на рахунки стягувача, тому права осіб, які отримують аліменти, є відносно захищеними.

Чи поширена в Україні медіація у виконавчому провадженні? Чи доречна вона взагалі у цій сфері?

Медіацію в широкому розумінні цього слова виконавці використовують постійно у своїй роботі, тому що ми дуже багато спілкуємося із боржниками та намагаємося доводити, що чим довше триває процес примусового стягнення, тим більше економічних, фізичних та моральних втрат понесе боржник. Тим не менш, у класичному юридичному розумінні терміну медіації, на мою думку, її можливо розглядати більше як спробу, аніж як дієвий механізм врегулювання — та категорія осіб, які готові вирішувати питання заборгованості із застосуванням медіації, скоріше за все не доводять ситуації до застосування заходів примусового стягнення.

Як відбувається звернення стягнень та реалізація описаного майна в умовах війни?

Майно, яке було описано до повномасштабного вторгнення, більшість виконавців змогли реалізувати через прилюдні торги після липня 2022 року — після того, як повноцінно було поновлено доступ до системи АСВП та доступ до особистих кабінетів торгових площадок. Обов'язковою умовою передачі таких лотів на торги було складання акта виконавця про цілісність такого майна. Звичайно, кількість лотів, які зараз можливо описати та реалізувати, дуже сильно зменшилася. В період лютого-травня 2022 року за межі України виїхало дуже багато рухомого майна (в тому числі заставного), існують обмеження по зверненню стягнення на іпотечне майно.

Чи багато сьогодні виконавчих проваджень закінчуються на підставі виявлення факту смерті боржників?

На жаль, так: кількість закінчених ВП саме на підставі смерті боржника збільшилася у 2022 році. При цьому при перевірці ДРАЦС причиною смерті часто зазначаються пошкодження, несумісні із життям, внаслідок вибухових травм.

Яких, на Вашу думку, першочергових змін потребує законодавство про виконавче провадження?

У питаннях виконавчого провадження існує багато декларативних норм, які не діють на практиці. Яскравий приклад — автоматизований арешт коштів боржника. В Україні зараз існує біля 70 банківських установ, при цьому до автоматизованого арешту підключено лише 18, в усі інші постанови про арешт коштів надсилаються у паперовому вигляді. Окрім того, незважаючи на чітко встановлені строки

Приватний виконавець виконавчого округу м. Києва, аспірантка Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України.

надання відповідей на законні вимоги виконавців, дуже часто такі відповіді або не надаються взагалі, або навіть розцінюються як незаконні. У моїй практиці був випадок, коли на мій запит Комунальне підприємство міста Києва разом із відповіддю надіслало скаргу на мою діяльність на МЮУ (хоча за законом воно взагалі не має такого кола повноважень та прав, оскільки не є стороною виконавчого провадження), мотивуючи це тим, що мій запит є перевищенням повноважень та втручанням в особисте (!) життя боржника. Звичайно, хотілося б мати дієвий інструмент впливу та повагу до імперативних норм та процесуальних обов'язків виконавця — як суб'єкта владних повноважень.

Що можете поради́ти боржникам сьогодні, аби вирішити питання із погашенням заборгованості із найменшими втратами?

Сплачувати борг якнайшвидше, як тільки дізналися про його існування.

Стягувачі сьогодні відкриті до мирного врегулювання спірних моментів?

Так. Насправді, більшість стягувачів охоче ідуть на перемовини щодо зменшення сум заборгованості або встановлення строків сплати заборгованості частинами, розуміючи, що всі сторони виконавчого провадження перебувають в абсолютно однакових складних економічних умовах.

Можете розказати про найбільш цікаві кейси з Вашої практики?

Загалом їх досить немало, але, на мій погляд, найуспішніші виконавчі провадження, які перебували у мене на виконанні, — це ті, за якими мною було не тільки досягнуто повного фактичного виконання, але ще й додатково виконано боржниками усі пункти резолютивної частини судового рішення (в тому числі, за якими не передбачалося примусове виконання). Також дуже люблю виконувати рішення немайнового характеру: майже завжди такі провадження є психологічною та інтелектуальною боротьбою із боржником, в якій можна вдало застосувати усі юридичні знання

та навички спілкування у конфлікті.

Чи є у Вашій професії місце креативу?

В моєму житті роль творчості завжди досить вагома. В професії виконавця є широке поле для застосування креативного мислення: як у пошуку інформації та розшуку активів боржника, так і в більш глобальному аналізі проблем чинного законодавства та культурно-історичного сприйняття теми боргів в Україні.

Чи є у Вас мрія, що поки не здійснилась? Якщо «так», то яка?

Перемога України.

- Для мене найбільш
- влучним визначенням
- успіху є те, що успіх —
- це побічний результат
- правильних системних
- дій.

Як Ви вважаєте, чому в суспільстві сформувалась точка зору, що бути юристом престижно?

На мою думку, наразі існує значний попит на прикладні професії (технічні, медичні тощо), і ставлення до них в суспільстві значно змінилося в останні роки. Юрист, який вміє працювати над підвищенням свого професійного рівня, аналізувати поточні зміни в законодавстві, володіє гідним рівнем загальної освіченості, та має клієнтів, які справно оплачують його працю — априорі людина, яка викликає повагу. Думаю, саме із цим пов'язане ставлення до професії юриста як до престижної, в її ідеалістичному уявленні.

Що Вам найбільше заважає в Вашій професії?

Буквально кілька тижнів тому мала цікаву стратегічну сесію, в якій розбирали саме головні «болі» діяльності із можливістю виміряти їх за 10-бальною шкалою сили, в якій 10 — найвища оцінка нестерпності болю. Мою десятку отримала проблема неврегульованості окремих важливих питань виконавчого провадження на законодавчому рівні,

неповага до вимог виконавців та строків надання відповідей на них багатьма органами місцевого самоврядування та іншими організаціями різних форм власності.

Обираючи собі одяг, керуетесь конкретним брендом, чи шукаєте, щоб було гарно та зручно?

Я не замислювалася над питанням зручності одягу — мабуть, тому, що я дуже ціную комфорт та завжди чітко знаю, що мені потрібно: в цій парадигмі немає місця незручному одягу або взуттю. В мене немає прив'язки до брендів, але мій одяг якісний та стильний, у більшості випадків таким критеріям відповідають брендові речі та аксесуари.

Як часто Ви замислюєтесь про недосконалість законодавства?

Мається на увазі — скільки разів на день? Дуже часто, якщо без жартів. Майже кожного дня.

Що, на Вашу думку, найбільше заважає розвитку юридичної галузі в Україні?

За останні 13 років, які працюю юристом, я бачаю багато позитивних та дуже прогресивних змін в правосвідомості суспільства та в окремих напрямках юриспруденції. Тим не менш, мене трохи дивує, що Україна фактично нібито перейшла на систему прецедентного права: особисто в моїй практиці виконавця, коли досліджую норми кодексів та законів, паралельно обов'язково звертаю ретельну увагу на позиції Верховного Суду щодо конкретних випадків. При цьому з одних і тих же питань майже завжди знаходиться кілька майже протилежних позицій. Така ситуація породжує багато складнощів і навряд чи сприяє розвитку юридичної галузі.

Законодавство якої країни, на Вашу думку, найбільш досконале?

На початку кар'єри я працювала в юридичній патентній фірмі, де часто стикалася із проблемами іноземних клієнтів. Мій життєвий досвід пов'язаний також із тісним спілкуванням з українцями, які виїхали на постійне місце проживання за кордон, в статусі підприємців та громадян, які працюють як наймані працівники. Аналізуючи

чи усі спірні та проблемні питання, а також щоденні норми права, з якими стикалися мої знайомі та клієнти, я дійшла висновку, що насправді кожна країна цікава окремими дуже продуманими законодавчими втіленнями, але також майже в кожній системі існують нелогічні речі, або такі, які важко сприймаються через призму нашого українського підходу до права, правопорушень та санкцій за їх скоєння. Мені не притаманна ідеалізація будь-яких процесів, на мою думку, юрист завжди має певну ступінь критичного мислення, яке дозволяє знаходити в усіх процесах та системах варіативність їх тлумачень з погляду pros&cons.

Ваш улюблений афоризм?

Є багато влучних надихаючих цитат, про які згадую в конкретних обставинах життя. Останній рік дуже часто знаходжу силу в словах відомого психіатра Ф. Саммерса про вибір: «Вірним є той вибір, в реалізації якого більше поваги до себе. Це головний критерій, коли вибір через якісь причини важко зробити».

Що Ви вважаєте своїм головним досягненням в житті, а що найбільшою помилкою?

В конкретний проміжок життя в умовах повномасштабного військового вторгнення своїм головним досягненням вважаю свої дуже розвинуті навички адаптації, звичку постійно навчатися та перебувати в стані цікавості. Щодо помилок їх багато, адже це невід'ємна частина життя, навіть кожного дня, але питання в тому, як до них ставитися та під якими кутами дивитися. Я не схильна до катастрофізації, адже вважаю, що помилки — це корисний досвід, навіть, якщо він болісний. На щастя, я не хірург — від моїх помилок не залежить життя інших людей в прямому сенсі слів.

Яке зайняття для Вас — найкращий відпочинок?

Довгі піші прогулянки містом. По-перше, тому що дуже люблю рідний Київ у будь-яку пору року, а по-друге, тому що відчуваю багато користі для мозку, перебуваючи в стані потоку у відкритому урбаністичному просторі.

Як творча людина,
постійно знаходжу натхнення
через аудіальне, візуальне,
та кінестетичне сприйняття
світу

Адвокат з кримінальних справ у АО «AVER LEX». Адвокат Волонтерського руху «Адвокати ЗСУ»

Андріана Фозекош

Зараз успіх асоціюється з найважливішим — Перемогою України!

ЖИТТЄВІ ПРИНЦИПИ

- 1** До виконання кожного завдання підходити з високим рівнем відповідальності.
- 2** Не диференціювати клієнтські запити, незважаючи на їх рівень складності чи категорію.
- 3** Вміти працювати та організувати роботу в команді.
- 4** Не боятись викликів, відстоювати свої принципи і погляди.
- 5** Завжди вірити в перемогу.

ВІДЗНАКИ:

у списку «Rising stars lawyers» за версією міжнародного рейтингу The Legal 500 EMEA; відзначена Подякою від Головнокомандувача Збройних Сил України за значний особистий внесок у наданні всебічної допомоги підрозділам ЗСУ.

Найвагоміші здобутки в Вашій професійній діяльності

Мабуть, найоб'єктивніше на питання про здобутки правозахисника можуть відповісти його клієнти.

Для себе найбільшим здобутком з початку війни вважаю акцентування уваги на наданні юридичної допомоги нашим військовослужбовцям та їх сім'ям на волонтерських засадах. Зокрема, з кінця квітня 2022 року я та мої колеги з багаторічним до-

свідом захисту в кримінальних провадженнях долучилися до Волонтерського руху «Адвокати ЗСУ», створеного за ініціативи Головнокомандувача ЗСУ Валерія Залужного.

В рамках волонтерського руху ми надаємо рго вопо підтримку військовослужбовцям та сім'ям полонених військових щодо захисту у кримінальних провадженнях, проходження військової служби, отримання грошового забезпечення тощо. Ця сфера наразі займає вагому частину моєї професійної діяльності.

Ще один активний напрямок нашої команди, який також ініційований партнерами АО AVER LEX Ольгою Просянюк та Віталієм Сердюком, — це постійна співпраця з Координаційним штабом з питань поведіння з військовополоненими у формі правових консультацій родичів полонених українських військовослужбовців та цивільних осіб.

Ми щасливі поверненню кожного українця з полону до своїх сімей завдяки безперервній роботі Координаційного штабу та всіх причетних. Боротьба в цьому напрямку продовжується кожного дня. Незважаючи на всі виклики, наша команда продовжує активно надавати правову допомогу та захищати інтереси громадян України, українського бізнесу та благодійних організацій.

Які якості мають бути притаманні успішному юристу?

Для адвоката з кримінальних справ важливими є сміливість, «зубастість», комунікабельність, вміння не опускати руки через перешкоди та бажання досягати справедливості.

Чи є у Вашій професії місце креативу?

Звичайно, хоча зазвичай кримінальна практика сприймається

багатьма як найбільш консервативна. Але з власного досвіду значу, що адвокатська стратегія у кримінальному провадженні потребує нестандартних підходів.

Для прикладу можна навести один з базових елементів адвокатської роботи — доведення своїх аргументів у максимально зрозумілій та чіткій формі. Для цього ми часто застосовуємо графічні зображення (інфографіки) та відеоматеріали, які допомагають структурувати та полегшити сприйняття сторонами процесу і судом великого об'єму інформації з багатотомних матеріалів судових справ. Також креативний підхід повинен проявлятися і у побудові адвокатом своїх виступів перед судом.

Як Ви вважаєте, чому в суспільстві сформувалась точка зору, що бути юристом престижно?

Для себе я визначаю такі фактори: по-перше, покликання юридичної професії — це захист прав та свобод людини, доля якої в конкретний момент залежить від адвоката; по-друге, бути юристом означає постійно розвиватися. Також існує популяризація професії у кінематографі та художніх творах, але вона значною мірою гіперболізована.

Що, на Вашу думку, найбільше заважає розвитку юридичної галузі в Україні?

Як практикуючий адвокат, можу назвати серед перешкод в адвокатській діяльності наступне: часті зміни законодавства недостатньої якості та без передбачення наслідків; порушення гарантій адвокатської діяльності, зокрема ототожнення адвокатів з клієнтами; випадки більш лояльного ставлення до сторони обвинувачення, ніж до сторони захисту.

Алла Бронішевська

Бути юристом у воєнний час: робота над собою та нові професійні виклики

24 лютого 2022 став переломним днем для кожного українця та для українській історії. Війна увійшла в наше життя та торкнулась усіх його аспектів, зокрема особистих та професійних.

Як і мільйони українців, я з боєм, страхом та стражданням сприйняла війну та всі події, пов'язані з нею. Перші два місяці відчувала страх та відчай, важко було навіть розмовляти, і це попри те, що завдяки долі 24 лютого я була не в Україні.

Для того, щоб вижити фізично та ментально, кожен з нас намагається не втрачати свій шлях, перебудувати побут, знайти себе знову та керувати своїм життям, незважаючи на війну. Звісно, великою мірою наш вибір залежить від зовнішніх обставин, сили волі та стійкості.

Наразі, як ніколи, актуальні слова з книги Едіт Егер «Вибір»: «Що б не трапилось, пам'ятай: ніхто не може позбавити тебе того, що у твоїй голові й у твоєму серці». Для кожного з нас найважливішими стають питання: що я думаю, що я роблю, як я можу керувати своїм життям, як я можу допомогти іншим, як я сприймаю війну та те, що відбувається навколо? Це не легкі запитання. І кожен на них намагається надати відповідь.

Тому питання залишитись в Україні, чи виїхати за кордон — дуже особисте, тут важко давати поради. Кожен оцінює свої можливості, своє відношення до того, що відбувається, дбає про захист своєї сім'ї та дітей, тощо. Для мене відповідь на це питання була однозначною — я там, де мій дім та мої рідні, і де я можу працювати та бути корисною для суспільства.

Через три місяці після початку війни, я повернулась в рідний Київ і вирішила, що для мене най-

більш необхідне — робота над собою, шлях пошуку спокою, незважаючи ні на що, допомога тим, кому я можу допомогти, та професійна діяльність. Я зрозуміла, що від того, як я сприймаю війну, і від того, що я роблю, залежить моє життя, а моє життя — це приклад для моїх близьких.

Як афірмацію я читала слова Віктора Франкла: «Усе можна забрати в людини, окрім одного — її вибору, як сприймати ці події». Я розуміла, що моя сила — це сила моїх думок, а мої думки — це те, що я роблю повсякденно.

Я — юрист з більш ніж 20-річним досвідом, окрім юридичної освіти здобула ступінь MBA при Києво-Могилянській Бізнес Школі, проходила стажування в Kellogg Business School в США, тривалий час займаюсь адвокатською практикою.

- Я – професіонал, і як
- мені здавалось, знаю
- відповіді чи не на всі
- юридичні запитання.

Але війна та події навколо створили масу нових викликів та запитань для юриста та законотворюця. У мене, як адвоката, значно збільшилась кількість запитів щодо консультування з нестандартних ситуацій, пов'язаних з війною та її наслідками.

Зараз законодавство змінюється надзвичайно швидко, а зовнішні обставини — ще швидше, і все це відбувається в особливий період воєнного стану. Треба оперативно реагувати на події та на-

давати комплексну адвокатську підтримку — як бізнесу, так і людям.

Кількість звернень за консультацією чи допомогою не зменшилась. В першу чергу, було багато звернень у галузі трудового, сімейного права, законодавства щодо мобілізаційної підготовки та виконання мобілізаційних завдань.

Враховуючи, що більше 3 мільйонів українців вимушені були тимчасово залишити свої домівки, і вже більше 9 мільйонів фактично втратили можливість нормально працювати, багато роботодавців потрапили у ситуацію, коли діюче з радянських часів трудове законодавство не мало відповіді на питання, що з цим робити.

Важливим стало прийняття Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». Роботодавці отримали можливість гнучкого регулювання трудових відносин.

Роботодавець має право зупинити оплату праці на період дії військового стану у випадку неможливості підприємством її сплачувати; залишати без задоволення заяви працівників про надання відпусток на підприємствах, що належать до критичної інфраструктури; встановлена можливість надання відпустки без збереження оплати будь-якої тривалості; тимчасово призупинено дію норм щодо святкових та неробочих днів; право не зберігати середній заробіток за працівником, що залишив територію України у зв'язку із військовими

Практикуючий адвокат, член НААУ.
Спеціаліст в галузі корпоративного управління, М&А, оподаткування, інтелектуальної власності, трудового та сімейного права, захисту прав людини, вирішення спорів

діями, без його звільнення; перевести працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором, без його згоди; роботодавець звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання щодо строків оплати праці, якщо доведе, що це порушення сталося внаслідок ведення бойових дій або дії інших обставин непереборної сили. У роботодавця з'явилась можливість зміни істотних умов праці робітника без попередження не менш як за два місяці, як це було раніше. Закон дозволяє звільнити працівника з ініціативи роботодавця в період його тимчасової непрацездатності, а також у період перебування працівника у відпустці (крім відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, а також відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку). Закон не створює додаткових підстав для звільнення в умовах воєнного часу, а лише адаптує процедуру звільнення до поточних реалій. Таким чином, вказаний закон урегулював багато питань, що виникали в зв'язку з війною як у роботодавця, так і у працівника.

Кількість сімейних спорів також не зменшилась з часу введення воєнного стану. На мій погляд, така категорія справ навіть збільшилась в зв'язку з загостренням емоційного стану людей. Окрім звичайних сімейних спорів щодо розлучення, розділу майна, позбавлення батьківських прав, усиновлення, спадкування тощо, з'явилися особливості вирішення таких спорів, пов'язані з воєнним станом, перебуванням багатьох жінок з дітьми за кордоном, збільшенням кількості незахищених дітей-сиріт, безпритульних дітей.

В Україні процедуру усиновлення, установлення опіки та надання тимчасового прихистку для дітей суттєво спростили. Тепер через портал «Дія» можна отримати консультацію з усиновлення, подати заявку на кандидата в усиновлення, отримати допомогу в підготовці необхідних для усиновлення документів. Але, на мою думку, процес захисту дітей-сиріт все ще сильно забюрократизований. Держава має виявити гнучкість та прозорість у вирішенні питань, що стосуються майбутніх поколінь українських дітей, які в

зв'язку з воєнними діями втратили своїх рідних та батьків.

Дуже багато запитань та проблем виникло у людей, чиї кредитне житло чи автомобіль були пошкоджені під час війни. Як бути позичальникам в такій ситуації? Чи можливо списати такі кредити? Що робити банкам? Наразі частково вдалось урегулювати ці запитання шляхом прийняття змін до Податкового кодексу України та деяких законів — Закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо підтримки позичальників, майно яких було знищено або зазнало пошкоджень внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України» було введено в дію з 22.01.2023. Цей Закон чекали ще з весни 2022 року, і його прийняття — лише початок юридичного механізму.

До об'єктів, які пільгуються цим Законом, відноситься житлова нерухомість (квартира, будинок), які були пошкоджені, зруйновані, перебувають на окупованій території і на території бойових дій, на побудову та реконструкцію яких надавався кредит від банку. Що стосується автомобілів, то пільгується тільки одне авто на сім'ю, і лише таке, що було повністю знищене.

Є надія, що економічним підґрунтям урегулювання питання підтримки позичальників та банків буде «заморозка» активів росії за кордоном, також є надія на домовленість з союзниками про надходження цих грошей саме на виплату кредитів.

Але актуальним є питання строків та юридичних механізмів. З часів Другої світової війни світ не бачив таких масштабів руйнувань. Тому зараз шукають різні варіанти розв'язання цих проблем на рівні G7, ЄС, США, НАТО, де тривають дискусії, як економічно допомогти Україні. Руйнувань, за скромними підрахунками, нараховано на понад трильйон доларів.

За кожним зруйнованим чи пошкодженим будинком, квартирою, автомобілем стоїть людина, її доля та майбутнє. Це складні питання, які вимагають роботи адвокатів, законодавців та, безумовно, наших союзників.

Важливою є тема кримінальних проваджень щодо злочинів рф, які стосуються геноциду українського народу. Така категорія справ вперше буде розглядатись судами незалежної України. Багато запитань від юристів стосовно суб'єктів таких злочинів, їх правильної кваліфікації.

Ще один із напрямків моєї роботи — навчання та розвиток. Вірю, що перемога України відбудеться найближчим часом, та знаю, що географічне знаходження, природні ресурси, людський потенціал, нове законодавче поле, боротьба з корупцією та результативність цієї боротьби, роблять Україну дуже привабливою для світових інвесторів. Тому моє завдання як адвоката — відслідковувати світові інвестиційні тренди, вивчати умови, інструменти та порядок приватного та міждержавного інвестування.

Світ змінюється з шаленою швидкістю, і для того, щоб бути в тренді та в потоці таких змін, потрібно постійно читати, навчатись, практикувати. Не всі знають, що 19 вересня 2022 р. президент України Володимир Зеленський говорив по відеозв'язку з головою BlackRock Ларрі Фінком про можливість залучення державних і приватних інвестицій в Україну. А вже у листопаді у Вашингтоні було офіційно підписано Меморандум про взаєморозуміння між BlackRock та українським урядом.

BlackRock — найбільша інвестиційна компанія світу, яка управляє активами на суму близько \$9 трлн.

Станом на 1 січня 2023 року під її управлінням знаходилася тисяча фондів з активами \$8,6 трлн.

Що інвестиційний гігант може зробити з українською економікою?

В Меморандумі зазначено, що створена в Україні нова інвестиційна компанія спрямовуватиме приватний іноземний капітал на модернізацію і розвиток ключових секторів економіки нашої країни. Це може бути сільське господарство, енергетика, виробництво, інформаційні технології та інфраструктура. Це великий масив роботи для професійних юристів, адвокатів, спеціалістів в галузі інвестування, оподаткування, M&A та інших. Ми маємо бути

Вірю, що перемога України відбудеться найближчим часом

готові працювати багато та високопрофесійно.

На мій погляд, потрібно тримати баланс в житті, поєднуючи роботу, постійне навчання та відпочинок. Свій баланс та енергію я відновлюю за допомогою східних практик, йоги, медитації, музики та повсякденного навчання. Навчання та отримання нової інформації для юриста дуже важливе. І я вважаю, що таке навчання повинно стосуватись не тільки вивчення законів, нормативних актів та судової практики. Професійний юрист, адвокат для успішної роботи повинен мати широкий погляд на життя, всесвіт. Потрібні знання світової економіки, політики, міжнародного законодавства, історії, психології тощо.

Для отримання інформації із різних джерел та комунікації з

різними людьми потрібні знання іноземних мов. Тому для мене англійська — друга після української мова мого спілкування та навчання. Іншими словами, моє життя — це постійний рух вперед та щоденна праця.

- Для молодих
- початківців-юристів
- маю єдину пораду:
- якщо хочеш бути
- успішним, завжди
- навчайся, багато читай
- та багато працюй

Крім цього, можу дати кілька особистих рецептів, як досягти успіху в будь-якій професії. Щовечора пиши погодинний план роботи на наступний день — що

зробити, прочитати, вивчити, з ким зустрітись; щоденно займайся фізичними вправами, слухай своє тіло свого, найкращого друга на землі. Відновлюйся емоційно (йога, медитація, прогулянки на природі), завжди думай перед тим, як їсти, адже те, що в твоїй тарілці, стане частинкою тебе після вживання.

Маючи здорове тіло, стабільний здоровий психологічний стан, ти зможеш принести більше користі та здійснити більше в своїй роботі. Особливо це важливо для адвоката, який повсякденно спілкується з людьми.

Сучасному адвокату важливо володіти навиками емоційного інтелекту, гнучкості у прийнятті рішень, адаптивності до постійних змін та, звісно, не забувати про самовдосконалення.

Сімейний адвокат. Адвокат у сфері сімейного права.
Член комітету захисту прав людини НААУ.

Мирослава Сорока

Адвокат для мене — не просто професія, це моє покликання та мій стиль життя. Вже понад 15 років захищаю права клієнтів. За цей час я накопичила достатньо досвіду, щоб до будь-якого юридичного питання підходити цілісно, бачити альтернативні шляхи вирішення та якісно прогнозувати результат

Пані Мирославо, Ви спеціалізуєтесь на сімейних справах. Розкажіть, будь-ласка, як змінилася практика у цій сфері після повномасштабної агресії рф.

На мій погляд, практика не змінилася, лише мають місце поодинокі випадки прояву людяності суддями при винесенні рішень у справах щодо дітей. Повірте, це не залежить від того, на користь мого клієнта таке рішення чи ні. А саме те, що суди враховують існування на даний час обставин, які зумовлюють загрозу життю, здоров'ю та безпеці дітей, виносять рішення, які дійсно відповідають найкращим інтересам дітей, як то визначено в ст.ст. 3, 18 Конвенції про права дитини, прийнятої 44-ю сесією Генеральної Асамблеї ООН 20 листопада 1989 року (набрала чинності для України 02 вересня 1991 року). А загалом, самі підходи до вирішення спорів у цій галузі змін не зазнали.

З якими спорами доводиться здебільшого сьогодні працювати?

Найбільша кількість спорів, у яких саме я здійснюю представництво інтересів клієнтів, — це спори про визначення місця проживання дитини з одним із батьків. І до війни в Україні аналогічні спори займали лівову частку практики, а із повномасштабним вторгненням справ побільшало, оскільки загострилися конфлікти між батьками. У зв'язку із ракетними обстрілами по всій території України, відключенням електроенергії тощо багато матерів, дбаючи про безпеку своїх дітей, вивезли їх за межі території України, при цьому сприяють спілкуванню та збереженню тісного психоемоційного зв'язку дітей з

батьком, але, звісно, так діють не всі матері.

Як часто батьки дитини йдуть назустріч одне одному при виникненні проблемних ситуацій щодо спілкування, зустрічей із дитиною, визначення місця проживання дитини тощо?

Гармонійність стосунків часто залежить і від самого батька, від того, наскільки важливим є для нього знаходження власних дітей у безпеці, чи важливішим є принцип «я живу тут і діти зі мною мають жити».

«Я хочу, щоб дружина з дитиною повернулася з Польщі додому! Я не бачив дитину вже рік! Що робити? Дружина з дітьми за кордоном і не збирається повертатись». Такі запити приходять від чоловіків все частіше. Я розумію біль розлуки і бажання обійняти свою дитину. Але будь-який суд завжди виходить з інтересів дитини, у першу чергу.

Наразі в Україні немає безпечних місць, тому змусити дружину через суд привезти дітей в Україну — майже неможливо. Діти під час війни були вивезені за кордон законно, тож підстави для їх примусового повернення в країну постійного проживання відсутні.

Але існує принцип рівності не лише обов'язків, а й прав батьків на спілкування з дитиною, тому в разі порушення своїх прав батько має можливість захистити такі права в суді, визначивши можливі способи участі у вихованні дитини.

Переконана, що завжди можна вирішити будь-яке спірне питання мирним шляхом, для цього

необхідне обопільне бажання та розумний компроміс.

Чому Ви обрали саме сімейне право?

Мій професійний шлях почався з практики у сфері кримінального права, і я себе досить органічно почуваю у цій практиці, але сімейна практика для мене як для жінки фізично легша, хоч емоційно складніша.

Незважаючи на військовий стан, статистика одружень радує. Виходячи з Вашої практики, яка ситуація зараз щодо розірвання шлюбу, яка основна причина розлучень?

Величезна кількість пар розлучилася. Здебільшого рішення були прийняті жінками після виїзду за кордон чи просто роздільного проживання. Тому розлучення — у топі запитів на надання правової допомоги.

За даними Мін'юсту, кількість розлучень зменшилась у порівнянні з іншими роками (у 2022 році розлучились 17 893 пари, тоді як у 2021 році — 29 587 пар), але я пов'язую це зі зменшенням кількості населення України, у нас є загиблі, безвісно відсутні, вимушені переселенці тощо.

Війна вносить свої корективи у кожен галузь права. Наразі через обстріли люди втрачають майно, включаючи й те, що підлягає розподілу між подружжям. Як вирішуються такі спори під час війни?

Спори про поділ майна подружжя вирішуються на загальних підставах, виходячи з презумпції рівності часток подружжя у спільній сумісній власності. Головне, щоб майно фізично існувало, оскільки на сьогодні існує

Моїм головним здобутком є статистика задоволених позовних вимог, а на сьогодні це 100%

порядок оформлення звернень щодо компенсації за пошкоджене чи втрачене у зв'язку з війною майно, у Верховній Раді зареєстровані відповідні законопроекти, але сам механізм здійснення цих компенсацій відсутній. Єдине, про що можна стверджувати сьогодні, — кожен із подружжя має право на подачу такої заявки та на отримання в майбутньому компенсації у рівних частках.

Ще більш страшні реалії — сьогодні тисячі дітей залишаються сиротами. Чимало інтернет-ресурсів пропонують майже без документів та будь-яких бюрократичних процедур взяти осиротілу дитину в родину. Чи спрощена в Україні процедура усиновлення у зв'язку із воєнними діями?

За час війни велика кількість дітей залишилась без батьківського піклування. У зв'язку з цим в мережі багато закликів: «взьму дитину», «можу взяти дітей» тощо.

Якими б щирими не були наміри, треба розуміти, що дитина — це не лялька і не бездомна тваринка, яку можна підібрати з вулиці, розчулившись на хвилинку від телесюжету чи відеоролику у мережі. Це дуже відповідальне рішення, тому для усиновлення є законний спосіб, визначений законом.

На жаль, на час війни процес значно ускладнюється, бо державні органи працюють в обмеженому режимі, але це не означає, що процес не повинен відбуватись за встановленою процедурою.

Зараз основне завдання — захист дітей, які в силу різних обставин залишилися без батьківського піклування. Тому допомогати можна і потрібно, але в межах закону та своїх можливостей. На територіях, де немає активних бойових дій, усиновлення відбувається, як зазвичай.

Крім усиновлення, можливе й тимчасове влаштування дитини, яка залишилась без батьківського піклування. Дитина, яка залишилась без батьківського піклування, може бути тимчасово влаштована у сім'ю до вирішення її подальшої долі. Таке тимчасове влаштування відбувається на підставі наказу служби у справах

дітей про тимчасове влаштування дитини.

За таким наказом можуть звернутися родичі дитини, сусіди або знайомі, які бажають залишити її на виховання у своїй сім'ї. Для цього до органів місцевого самоврядування (служб у справах дітей) необхідно подати наступні документи: заява на тимчасове влаштування дитини у свою сім'ю; копія паспортного документа, що посвідчує особу; акт обстеження умов проживання особи; згода дитини (якщо вона може висловити свою думку) у вигляді її письмової заяви, написаної власноручно в присутності посадової особи, яка приймає документи; письмова згода всіх повнолітніх членів сім'ї, якщо такі є.

Багато людей залишилися без роботи та, відповідно, без грошей. З огляду на такі обставини, як вирішуються справи про стягнення аліментів?

Утримання своєї дитини — це солідарний обов'язок обох батьків. Жінки часто забувають про це, особливо коли жили у шлюбі і всі витрати оплачував чоловік, а після розлучення жінка помилково розраховує на те, що вже колишній чоловік продовжить утримувати дитину, а разом з тим і її. Але ні, доведеться шукати можливість заробітку та утримання дитини і зі свого боку.

Наші захисники роблять велику справу — боронять країну від окупанта, ризикуючи своїм життям та здоров'ям. Попри це, їх діти часто залишаються без засобів до існування, і навіть за межею бідності.

Отже, служба в лавах ЗСУ, безробіття, вимушений переїзд — не привід не утримувати дітей.

З війною базові потреби дітей у харчуванні, одязі, одержанні освітніх послуг тощо нікуди не зникли, тому спосіб виконання свого обов'язку платниками аліментів — це зона їх відповідальності.

Чи часто сьогодні доводиться вирішувати спори, пов'язані із домашнім насильством?

Ми всі живемо перманентно у стресі, накопичення результатів якого у кожного має свій вихід, і не завжди законний, тому відбу-

вається психологічне та фізичне насильство в сім'ї. І це страшні речі, про які не можна мовчати ні в якому разі, бо кожен наступний раз може стати останнім.

Якщо жінка терпить та мовчить про побої, які вчиняються на очах у її дітей, то це теж прояв домашнього насильства над дітьми. Трапляється, що жінки, які виходили за кордон у зв'язку з війною та відчували там безпеку, зізнаються, що вони протягом років були жертвами домашнього насильства, про що мовчали, бо не було куди піти, не було підтримки, боялись, що кривдник знайде їх у будь-якому місці.

У сімейних спорах, як працює адвокат виконує роль

арбітра. Наскільки така робота виснажує та чи відбивається на особистому житті?

Робота адвоката в цілому виснажує, бо ти фактично живеш чужим життям 24/7.

Навіть у вихідний день, у неробочий час клієнт пише — і тобі потрібно оперативно відреагувати на ситуацію, яка трапилась у клієнта, дати роз'яснення чи просто поспілкуватися, бо клієнту у 70 % таких ситуацій потрібна не юридична порада, а людське спілкування, щоб хтось вислухав та підтримав. Але адвокатура — це мій свідомий вибір, я пишу про себе самовідданістю свої справі та роблю все, щоб бути кращою для себе і для інших.

Ірина Бігунець

Пані Ірино, чи працювали Ви з перших днів війни?

Перші дні з початку повномасштабного вторгнення російської федерації, проведені в укритті, дали мені чітке розуміння: мене найбільше пригнічує те, що у цій позиції я не можу бути корисною своїй країні. І це стало головним поштовхом для прийняття рішення про тимчасовий виїзд до Західної України та активну волонтерську діяльність.

В 2020 році мною та моїми однопідприємцями був створений благодійний фонд «Фундація Зелінських», який активно запрацював в перші дні війни. Разом із громадською організацією «Народна самооборона Львівщини» ми поставляли всю необхідну благодійну допомогу у м. Харків, на тимчасово окуповані території, а саме в смт. Димер, у лікарні, куди доставляли поранених бійців, хлопцям на передову, про що звітували на особистій сторінці у мережі Фейсбук.

З початком повномасштабної агресії у нас зупинились всі робочі процеси. Столичні суди перші місяці не працювали. Колектив роз'їхався у різні місця, рятуючи життя своїх родин. Якщо відверто, перший час ми взагалі не говорили про роботу, а намагались адаптуватись до нових реалій. Єдине, що ми робили, — це тримали контакт з нашими клієнтами та допомагали їм впоратись з новими викликами та проблемами. У квітні почали потроху повертатись у робоче русло та міркувати про плани на майбутнє.

Паралельно я продовжувала проводити безкоштовні консультації військовослужбовцям, сім'ям полонених щодо різного роду юридичних проблем. Вже понад рік ми з моєю командою надаємо безкоштовну правову допомогу нашим громадянам, які постраждали від військової агресії з боку росії. Маємо ще багато ідей та планів щодо підтримки наших громадян у цей складний

час, тож невпинно продовжуємо рух вперед.

Ви займаєтесь захистом клієнтів у кримінальних справах. Після повномасштабного вторгнення із чим здебільшого пов'язані такі справи?

Наразі ми живемо в унікальний час, війна породила і породить у майбутньому безліч нових практик, яких просто не існувало до 24 лютого 2022 року. Звичайно, зросла злочинність проти основ національної безпеки України, а також кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби. Поширеним є також і розтрата та привласнення службовими особами на закупівлях військової амуніції та харчів для Збройних Сил України, продаж отриманої від міжнародних організацій гуманітарної допомоги.

Окрім кримінальних справ, із початку повномасштабного вторгнення серед клієнтів побільшало військовослужбовців. Як пройти медкомісію, правильно написати рапорт, оскаржити якесь рішення, отримати відстрочку від мобілізації або звільнення від військової служби — запитань у військових чимало.

А як змінилася статистика в кримінальних справах у зв'язку з війною?

Тисячі залишених будинків і автомобілів, проблеми з продовольством, величезна кількість незареєстрованої зброї, безвладдя в окремо взятих населених пунктах — усе це зрештою позначилось на криміногенній обстановці. Якщо спостерігати за статистикою, то зросла й кількість убивств, що є наслідком воєнного часу: вбивство російськими окупантами мирних жителів, необережне поводження зі зброєю. Є також чимало випадків, коли людей убивали тільки за підозрою у причетності їх до ДРГ.

Я для себе виділяю три причини, які, на мою думку, вплинуть

на зростання злочинності в майбутньому: доступ населення до вогнепальної зброї, економічні труднощі, розбіжності всередині суспільства.

Ситуація зі злочинністю також залежить від ефективної роботи правоохоронної системи. На жаль, із цим в Україні проблема. Останніми роками робота силовиків викликала дедалі більше недовіри в суспільства. Зрештою, кожна війна в будь-який час та в будь-якій країні породжує зростання рівня злочинності.

На Вашу думку, як в цілому українська адвокатура тримається в умовах війни?

Вважаю, що в цілому адвокатура гідно тримається в умовах війни. Від початку війни в українців не зникла потреба в юридичних послугах. Люди одружуються і розлучаються (на жаль, з війною навіть частіше), придбавають та ділять майно, реєструють новий бізнес чи змушені закривати старий, судяться з податковою або пенсійним, відстоюють свої пільги і права. А в представників адвокатури з'являються нові цікаві кейси.

Проте, варто сказати і про те, що багато досвідчених колег були змушені виїхати за кордон і там залишитись, рятуючи свої сім'ї від окупації, що зменшило кількість фахових спеціалістів в галузі права на ринку. Також значна кількість представників адвокатури змушена була взяти зброю в руки і мобілізуватися в лави ЗСУ. Проте адвокатська родина продовжує виховувати молоде покоління, а органи місцевого самоврядування працювати та видавати квитки в професію — свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю.

Чому Ви обрали спеціалізацією саме кримінальне право?

Дисципліною «Кримінальне право та кримінальний процес» я захоплювалась зі студентських часів і ще тоді зрозуміла, що саме

в цій сфері буду працювати та розвивати свої здібності й навички. Саме тому крім практичної діяльності займаюся і науковою діяльністю, викладаю на кафедрі кримінального процесу у Національній академії внутрішніх справ та захистила дисертацію на тему «Повноваження захисника на досудовому розслідуванні».

За всі роки Вашої роботи у цій сфері яку справу можете назвати найскладнішою?

Всі справи, якими займаюся я та наша команда, не є на перший погляд простими. Інакше, якби займалася шаблонними справами, втрачалась би зацікавленість та адреналін, який отримую в кінцевому результаті від виграшу. Проте, коли в процесі супроводу того чи іншого кейсу вникаєш, вивчаєш, борешся та отримуєш результат, то не такою і складною здається та чи інша справа. Все в нашому житті реально, якщо креативити і мати бажання.

Зрозуміло, що жоден адвокат не може постійно вигравати справи. Як сприймаєте поразки у судах?

Кожна поразка мені досі здатна псувати настрій. Проте, результат таких поразок — це стимул рухатись далі та удосконалюватись.

Стимул оскаржувати незаконні судові рішення, стимул боротися у кожній справі до кінця, щоб досягнути законності та справедливості.

Аналізуючи сьогоднішню роботу судів при розгляді кримінальних проваджень, що можете сказати про зміни їх роботи?

Важлива зміна, яка зараз відбувається — активне впровадження Електронного суду. Кримінальним процесуальним кодексом України не передбачено проведення судового засідання в режимі відеоконференції з власних технічних пристроїв, таку ж правову позицію було висловлено Верховним Судом. На сьогодні з власних технічних пристроїв відбувається проведення судових засідань лише в адміністративному, цивільному та господарському судочинстві, проте готуються зміни до КПК.

На практиці деякі судді задовільняють такі клопотання, а де-хто і відмовляє в їх задоволенні. Більше половини засідань уже перейшло в онлайн-режим роботи. Дистанційний розгляд справ дуже економить час. Раніше на те, щоб поїхати в районний суд, міг піти весь день, а засідання взагалі

могли перенести. Тепер це набагато простіше та ефективніше.

Наразі Ви також займаєтесь пошуком та обміном полонених, зокрема вдалося знайти Кравчука Євгена. Які найбільші складнощі виникають у цьому напрямку роботи?

Так, займаюся не лише пошуком Кравчука Євгена, а й пошуком інших військовослужбовців, сім'ї яких звертаються про допомогу. Держава як гарант забезпечення прав і свобод людини надала повноваження щодо питань військовополонених вже створеним органам та створила цілу ланку нових органів: Координаційний штаб з питань поводження з військовополоненими у складі Головного управління розвідки Міноборони; Об'єднаний центр з координації пошуку, звільнення незаконно позбавлених волі осіб у районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації у Донецькій та Луганській областях; Уповноважений з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин; Уповноважений Верховної Ради України з прав людини; органи Національної поліції; Державне підприєм-

ство «Український національний центр розбудови миру» тощо.

Проте вказані органи лише реєструють та акумулюють інформацію, яку їм надає адвокат, а реальними пошуковими діями не займаються. Тобто, близьким особам військовополоненого та адвокату взагалі не повідомляється про результати реалізації органами державної влади своїх функцій, не говорячи вже про те, що жодної корисної інформації про військовополоненого за зверненнями та адвокатськими запитами також не надається. Загальна порада, яка надходить від уповноважених органів у разі прохання обміняти та повернути військовополоненого, — «чекайте». Так минає місяць, два, три, чотири, півроку... і близькі особи та адвокат не отримують жодної інформації про військовополоненого від органів державної влади, поки військовослужбовця не звільнять за процедурою обміну та не повернуть додому. Виникає питання доцільності та ефективності створення розгалуженої ланки органів державної влади, які займаються питаннями пошуку зниклих безвісти та за особливих обставин осіб і обміном військовополонених.

Проблемою є також, що російська федерація сама вирішує, кого і в який період звільняти з полону, наша держава на це не впливає. Співкування з державою-агресором відбувається через Міжнародний комітет Червоного хреста. Проте, МКЧХ не робить те, що він може: його функції, і можливості значно більші. Робота Червоного хреста за цими напрямками або мінімальна, або й взагалі відсутня. Прикладом в моїй діяльності є те, що задля пошуку Євгена Кравчука до МКЧХ ми звернулися ще в серпні, надали повний перелік запитуваної інформації, зі спливом 2 місяців у жовтні 2022 року нам повторно зателефонували із Женеви, щоб уточнити ту саму інформацію, бо попередня якимось дивним чином була втрачена особою, яка реєструвала наше звернення.

Скоро буде рік, як Євген перебуває в полоні, проте реальних пошукових дій МКЧХ взагалі не здійснює. Інформацію про місцеперебування та стан здоров'я

полоненого ми дізналися від уже звільнених осіб.

Сьогодні українські адвокати нерідко самотужки протистоять системі правоохоронних органів, а можливо, навіть і судам. Чи не задумувалися у ці складні часи змінити професію?

Для початку я би хотіла сказати, що для мене адвокатура — це не суто професія, а спосіб життя. Таким гаслом я керуюся в своїх повсякденній діяльності і не готова змінювати цей життєвий принцип. В умовах війни ця думка тільки підсилилась аргументами, адже адвокати працюють на різних фронтах: хтось зараз в ЗСУ, хтось

в теробороні, хтось волонтерить, хтось працює і сплачує податки.

Дуже потужний емоційний заряд отримуєш, коли усвідомлюєш, що ти — важлива частина системи правосуддя.

Майже завжди і не лише у воєнний час, а й до війни, захисник самотужки протистоїть усій системі органів внутрішніх справ і прокуратури, а нерідко й суду, який «за звичкою» підіграє державним органам. У практиці найперше треба зрозуміти, що ти — воїн-захисник. Іноді — поодинокий воїн. Саме таке самосприйняття має бути в кожного адвоката, який відданий своїй професії.

Амелія Мері Ергарт

(24 липня 1897 – зникла
безвісти 2 липня 1937)

**«Найскладніше — почати діяти, все інше залежить
тільки від наполегливості»**

Американська авіаторка, одна з перших жінок-льотчиць. Перша жінка, що перелетіла Атлантичний океан. Була також відома як ораторка, письменниця, журналістка та популяризаторка авіації.

На Різдво 1917, приїхавши у Торонто, щоб відвідати молодшу сестру, Амелія побачила надворі важко поранених солдатів, прибулих із фронтів Першої Світової. Враження було таким сильним, що замість повернення до школи Амелія записалася на прискорені курси медсестер і пішла у військовий шпиталь.

До кінця війни здобутий досвід схилив її до думки присвятити своє життя медицині. Проте неподалік госпіталю перебував

військовий аеродром і, відвідавши кілька авіашоу, Амелія зацікавилася авіацією. Її першим інструктором була Аніта (Нета) Снук — одна з небагатьох у ті роки жінок-льотчиць, яка придбала неновий навчальний літак «Кертис-Гок» і заробляла ним на життя.

Уроки коштували недешево, і щоб оплатити навчання, Ергарт грала на банджо в мюзик-холі, працювала фотографкою, кінооператоркою, вчителькою, секретаркою, телефоністкою, автомеханіком і водійкою вантажівки. Водночас намагалася дізнатися усе можливе про авіацію, від теорії польоту до будови авіадвигуна.

Влітку 1921 року Ергарт придбала невеличкий яскраво-жовтий біплан «Кіннер Ейрстер» — перший власний літак. А вже 22 жовтня 1922 року встановила свій перший світовий рекорд, піднявшись на висоту 14000 футів (близько 4300 м) — вище, ніж вдавалося досі жінці-пілоту.

Поступово вона заробляла професійну репутацію. Інтерес публіки до авіації був величезний, на аеродромах Каліфорнії часто проводили авіашоу з імітацією повітряних боїв, різноманітними ризикованими трюками і змаганнями у мистецтві вищого пілотажу. Ергарт стала визнаною зіркою подібних повітряних родео, її ім'я стало дедалі частіше з'являтися в авіаційній пресі.

Здобуту популярність Ергарт використовувала для активної пропаганди своїх ідей, зокрема, боротьби за рівноправність жінок і їх активне залучення до традиційно чоловічих професій, особливо в авіацію. За короткий час опублікувала у пресі багато ста-

тей про розвиток і перспективи авіації, читала публічні лекції на цю тему в багатьох містах.

У 1929 році Ергарт допомогла сформувати міжнародну організацію жінок-льотчиць, названу «Дев'яносто дев'ять» (за кількістю перших її учасниць), у 1930 році її було обрано першим президентом нової асоціації.

У листопаді 1929 року в Каліфорнії Амелія встановила світовий рекорд швидкості на демонстраційному примірнику «Веги» з двигуном потужністю 425 к.с., спеціально наданому керівництвом «Локгіда». Жінці вдалося розігнати літак до 197 миль на годину (попередній рекорд становив 156 миль на годину).

Одночасно льотчиця далі освоювала важкі багатомоторні машини. В 1929 році отримала найбільш престижну і «професійну» Транспортну ліцензію Національної асоціації аеронавтики США, склавши іспити на пасажирському «Форд-Тримотор».

Навесні 1931 року Амелія однією з перших жінок-льотчиць освоїла автожир.

У квітні поставила на ньому новий рекорд висоти — 18451 фут. На межі 20-30-х років автожири активно рекламувалися як недорога, більш безпечна і у перспективі масова альтернатива літакам. Ергарт стала першою жінкою-льотчицею, що перетнула на автожирі «Піткерн PS-A2» усю територію США; чистий час у польоті становив 150 годин, із 76 посадками для дозаправлення.

Після трансатлантичного перельоту Ергарт стала найвідомішою жінкою-льотчицею у світі та однією з найпопулярніших осіб у США.